

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIKTA TOPOĞRAFYA: TURGUT CANSEVER ESERLERİ İLE
SAFRANBOLU, BEYPAZARI VE ODUNPAZARI ÖRNEKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra SAÇIK

Anabilim Dalı: Mimarlık

EYLÜL 2018

T.C.

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MİMARLIKTA TOPOĞRAFYA: TURGUT CANSEVER ESERLERİ İLE
SAFRANBOLU, BEYPAZARI VE ODUNPAZARI ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra SAÇIK

(150201011)

Anabilim Dalı: Mimarlık

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Düzenli

TEZ ONAYI

FSMVÜ Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 150201011 numaralı Mimarlık Yüksek Lisans Öğrencisi Kübra SAÇIK, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "Mimarlıkta Topoğrafya: Turgut Cansever Eserleri İle Safranbolu, Beypazarı Ve Odunpazarı Örnekleri" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile 10.09.2018 tarihinde savunmuş ve mezuniyeti hususunda enstitü için gerekli yeterlilikleri yerine getirmiştir.

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Düzenli

Şehir Üniversitesi

Jüri Üyeleri : Doç. Dr. İmre Özbek Eren

Şehir Üniversitesi

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Alidost Ertuğrul

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Teslim Tarihi : 12 Ağustos 2018

Savunma Tarihi : 10 Eylül 2018

ÖNSÖZ

“Mimarlıkta Topoğrafya: Turgut Cansever Eserleri İle Safranbolu, Beypazarı Ve Odunpazarı Örnekleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmam boyunca, olayları farklı açılardan ele almamı sağlayan, değerli fikirleriyle çalışmamın ilerlemesine katkıda bulunan, hoşgörüsü ve sabrı ile destek olan danışman hocam Halil İbrahim Düzenli’ye anlayışı ve yardımseverliğinden dolayı teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen eşim Yunus Saçık, çok sevgili annem Güler Milligüney, babam Saim Milligüney'e ve hayatımı güzelleştiren canım kızım Beyza Nur'a teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

İstanbul, 2018

Kübra SAÇIK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLO LİSTESİ	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
RESİM LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii
ÖZET.....	ix
SUMMARY	x
1. GİRİŞ	1
1.1 Amaç, Kapsam ve Metod	1
1.2 Teorik Çerçeve	2
1.2.1 Topoğrafya ve Yerleşme Kavramları Hakkında	2
1.2.2 Turgut Cansever ve Topoğrafya.....	11
2. DOKU ÖRNEKLERİ VE ANALİZLER.....	19
2.1 SAFRANBOLU	19
2.2 BEYPAZARI	48
2.3 ODUNPAZARI.....	74
3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	99
KAYNAKÇA	104
ÖZGEÇMİŞ.....	107

TABLO LİSTESİ

Tablo 1-1 Tasarımın yer ile ilişkisini kuran tablo	2
Tablo 1-2 Turgut Cansever'in eserlerinde topoğrafyanın yer yapma durumları.....	13
Tablo 2-1 Safranbolu S D1 ve S D2 Duvar Oluşumları	29
Tablo 2-2 Safranbolu S D3 ve S D4 Duvar Oluşumları	30
Tablo 2-3 Safranbolu S D5 ve S D6 Duvar Oluşumları.....	31
Tablo 2-4 Safranbolu S M1 ve S M2 Merdiven Oluşumları.....	33
Tablo 2-5 Safranbolu S M3 ve S M4 Merdiven Oluşumları	34
Tablo 2-6 Safranbolu S Y1 ve S Y2 Meyilli Yol Oluşumları	36
Tablo 2-7 Safranbolu S Y3 ve S Y4 Meyilli Yol Oluşumları	37
Tablo 2-8 Safranbolu S Y5 ve S Y6 Meyilli Yol Oluşumları.....	38
Tablo 2-9 Safranbolu S Z1 ve S Z2 Zemin Kat Oluşumları	40
Tablo 2-10 Safranbolu S Z3 ve S Z4 Zemin Kat Oluşumları	41
Tablo 2-11 Safranbolu S Z5 ve S Z6 Zemin Kat Oluşumları	42
Tablo 2-12 Safranbolu kesitlerinde yer alan oluşumlara dair sayısal veriler	47
Tablo 2-13 Beypazarı B D1 ve B D2 Duvar Oluşumları	58
Tablo 2-14 Beypazarı B M1 ve B M2 Merdiven Oluşumları	60
Tablo 2-15 Beypazarı B M3 ve B M4 Merdiven Oluşumları	61
Tablo 2-16 Beypazarı B Y1 ve B Y1 Meyilli Yol Oluşumları.....	63
Tablo 2-17 Beypazarı B Y3 ve B Y4 Meyilli Yol Oluşumları	64
Tablo 2-18 Beypazarı B Y5 ve B Y6 Meyilli Yol Oluşumları.....	65
Tablo 2-19 Beypazarı B Z1 ve B Z2 Zemin Kat Oluşumları.....	67
Tablo 2-20 Beypazarı B Z3 ve B Z4 Zemin Kat Oluşumları	68
Tablo 2-21 Beypazarı kesitlerinde yer alan oluşumlara dair sayısal veriler	73
Tablo 2-22 Odunpazarı O D1 ve O D2 Duvar Oluşumları	82
Tablo 2-23 Odunpazarı O M1 ve O M2 Merdiven Oluşumları	84
Tablo 2-24 Odunpazarı O Y1 ve O Y2 Meyilli Yol Oluşumları.....	86
Tablo 2-25 Odunpazarı O Y3 ve O Y4 Meyilli Yol Oluşumları	87
Tablo 2-26 Odunpazarı O Y5 ve O Y6 Meyilli Yol Oluşumları.....	88
Tablo 2-27 Odunpazarı O Z1 ve O Z2 Zemin Kat Oluşumları	90

Tablo 2-28 Odunpazarı O Z3 ve O Z4 Zemin Kat Oluşumları	91
Tablo 2-29 Odunpazarı kesitlerinde yer alan oluşumlara dair sayısal veriler	96
Tablo 3-1 Kentlerdeki duvar, merdiven, meyilli yol ve zemin kat oluşumları	100

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1-1 Topoğrafya ve Topoğrafik Harita.....	6
Şekil 1-2 Az eğimli yamaç ve dik yamaç gösterimi.....	7
Şekil 1-3 İzohips haritasında sırt ve yamaç gösterimi	8
Şekil 1-4 İzohips haritasında vadi gösterimi	8
Şekil 1-5 Sırt ve Vadinin bir arada gösterimi	9
Şekil 1-6 Eğimli ve Düz alanda arazi kullanımı	10
Şekil 2-1 Safranbolu eş yükselti eğrileri.....	23
Şekil 2-2 Safranbolu doku analizi.....	24
Şekil 2-3 Safranbolu yol dokusu.....	25
Şekil 2-4 Safranbolu kent dokusu	26
Şekil 2-5 Safranbolu duvar oluşum örneklerine dair harita çalışması	28
Şekil 2-6 Safranbolu merdiven oluşum örneklerine dair harita çalışması	32
Şekil 2-7 Safranbolu meyilli yol oluşum örneklerine dair harita çalışması.....	35
Şekil 2-8 Safranbolu zemin kat oluşum örneklerine dair harita çalışması.....	39
Şekil 2-9 Safranbolu arazi kesitleri.....	43
Şekil 2-10 Safranbolu A-A Kesiti.....	44
Şekil 2-11 Safranbolu B-B Kesiti	45
Şekil 2-12 Safranbolu C-C Kesiti	46
Şekil 2-13 Safranbolu'daki oluşumlara dair sayısal veriler.....	47
Şekil 2-14 Safranbolu'daki oluşumlara dair oranlar	48
Şekil 2-15 Beypazarı eş yükselti eğrileri	51
Şekil 2-16 Beypazarı doku analizi	53
Şekil 2-17 Beypazarı yol analizi	54
Şekil 2-18 Beypazarı kent dokusu	55
Şekil 2-19 Beypazarı duvar oluşum örneklerine dair harita çalışması	57
Şekil 2-20 Beypazarı merdiven oluşum örneklerine dair harita çalışması	59
Şekil 2-21 Beypazarı meyilli yol oluşum örneklerine dair harita çalışması	62
Şekil 2-22 Beypazarı zemin kat oluşum örneklerine dair harita çalışması.....	66
Şekil 2-23 Beypazarı arazi kesitleri	69

Şekil 2-24 Beypazarı A-A Kesiti	70
Şekil 2-25 Beypazarı B-B Kesiti	71
Şekil 2-26 Beypazarı C-C Kesiti	72
Şekil 2-27 Beypazarı'daki oluşumlara dair sayısal veriler	73
Şekil 2-28 Beypazarı'daki oluşumlara dair oranlar	74
Şekil 2-29 Odunpazarı eş yükselti eğrileri.....	77
Şekil 2-30 Odunpazarı doku analizi.....	78
Şekil 2-31 Odunpazarı yol analizi.....	79
Şekil 2-32 Odunpazarı kent dokusu.....	80
Şekil 2-33 Odunpazarı duvar oluşum örneklerine dair harita çalışması.....	81
Şekil 2-34 Odunpazarı merdiven oluşum örneklerine dair harita çalışması	83
Şekil 2-35 Odunpazarı meyilli yol oluşum örneklerine dair harita çalışması.....	85
Şekil 2-36 Odunpazarı zemin kat oluşum örneklerine dair harita çalışması	89
Şekil 2-37 Odunpazarı arazi kesitleri.....	92
Şekil 2-38 Odunpazarı A-A Kesiti.....	93
Şekil 2-39 Odunpazarı B-B Kesiti	94
Şekil 2-40 Odunpazarı C-C Kesiti	95
Şekil 2-41 Odunpazarı'daki oluşumlara dair sayısal veriler.....	96
Şekil 2-42 Odunpazarı'daki oluşumlara dair oranlar.....	97

RESİM LİSTESİ

Resim 1-1 Maya Lin Systematic Landscapes 1	5
Resim 1-2 Maya Lin Systematic Landscapes 2	6
Resim 2-1 1930'larda Safranbolu	20
Resim 2-2 Safranbolu'da evlerin topoğrafyaya uygun yerleşimi	22
Resim 2-3 Beypazarı tarihi fotoğraf	49
Resim 2-4 Beypazarı evlerinin topoğrafyaya uygun yerleşimi	52
Resim 2-5 Beypazarı yerleşimi.....	52
Resim 2-6 Tarihi Odunpazarı	75
Resim 2-7 Kurşunlu Camii sokak görüntüsü.....	76

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

bs. : Baskı

c. : Cilt

ed. : Editör

S : Sayı

s. : Sayfa

ÖZET

Şehir; insanın kendi hayatını düzenlemek için ortaya koyduğu bir oluşum olup, insan ilişkilerinin yoğunlaştığı bir yerdir. Şehirlerin şekillenışı, şehir içindeki yolların ve yapıların yerleşimi ise şehrin kurulacağı arazi ile doğrudan ilişkilidir. Arazinin topoğrafik yapısı; yapı-yol, yapı-yapı arasındaki ilişkiyi kurmak adına önemli bir unsurdur.

Tarihi şehir dokusunun önemli örneklerine sahip Türkiye'deki birçok şehrin yerleşimi ve gelişimi, topoğrafyanın etkisi ile meydana gelmiştir. Bu durumu arazi üzerinde konumlanmış yapılardan okumak mümkündür. Bu tez çalışmasında; Mimar Turgut Cansever'in eserleri ile tarihi kent dokularına sahip olan Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı şehir dokuları üzerinden topoğrafyanın "yer" yapılma durumu incelenmiştir.

Çalışmanın ilk kısmında yer ve topoğrafya kavramlarından bahsedilmiş, sonrasında ise bu iki meseleye yaklaşımı bakımından modern bir mimar olarak Turgut Cansever'in eserleri incelenerek bazı çıkarımlarda bulunulmuştur.

Tezin ikinci bölümünde ise Cansever'in yaklaşımından çıkarılan kriterler uyarınca Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı şehirlerine dair analizler yapılarak, topoğrafik verilerin şehir mekanına etkisi noktasal örnekler üzerinden ele alınmıştır. Yapılan harita çalışmaları ve analizler bu bölümde açıklanarak, elde edilen veriler ve istatistikler üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Sonuç kısmında ise; yer yapma durumları üzerinden değerlendirme yapılarak, şehirlere ait veriler karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Topoğrafya, Safranbolu, Beypazarı, Odunpazarı

SUMMARY

City is the creation of human being to regulate human life it is the place in with human relations become denser. Shape acquisition of cities, the placement of the roads and constructions, which occupy in the cities, are directly related with the terrain. The topography of terrain is crucial in terms of the establishment of relation between construction- road, construction- construction.

Settlement and development of cities, that may be exemplified to owing the historical city pattern in Turkey mostly have occurred with the affects of topography. It is also possible to perceive this situation from the constructions, which are located on the terrain. In this thesis, the situation of making topography a place is examined via Turgut Cansever's Works and old city pattern of Safranbolu, Beypazari, Odunpazari cities.

In the first part of the study, the concepts of place and topography were mentioned and after that, some of the inferences were made by studying the works of Turgut Cansever who is a modern architect in terms of his approach to these two issues.

In the second part of the thesis, the analysis of the cities of Safranbolu, Beypazari and Odunpazari in accordance with the criteria derived from Cansever's approach, and the effect of topographic data on urban space were discussed through point examples. Map studies and analyzes are explained in this part, the data and statistics are evaluated.

In the conclusion part, place construction situation is interpreted and data, belonging to cities, are compared.

Key Words: Topography, Safranbolu, Beypazari, Odunpazari

1. GİRİŞ

1.1 Amaç, Kapsam ve Metod

Kentlerin şekillenişinde doğal verilerin önemi büyüktür. Bu veriler arasında, kent şekillenişine en çok etki eden arazinin topoğrafik yapısıdır. Topoğrafya; yapıların yerleşimini, yolların şekillenişini, yapıların birbiriyle ve yolla olan ilişkilerini etkileyen önemli tasarım girdilerinden biridir.

Arazinin topoğrafik yapısı, kentlerin şekillenışı açısından büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte mahalle oluşumlarında, hatta her bir yapının oluşumuna baktığımızda da topoğrafya etkisini okuyabilmekteyiz. Bu okumayı yaparken konuya üst ölçekten bakmaya başlayıp, sonrasında daha küçük ölçeklerde durum değerlendirmesi yapılabilir. Bu tez çalışmasında, Turgut Cansever'in eserleri ile Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı kentlerinde topoğrafyanın yer yapma durumlarını noktasal örnekler üzerinden okumak amaçlanmıştır.

Tez çalışmasında topoğrafya ve yer kavramlarından bahsedilmiştir. Sonrasında Mimar Turgut Cansever'in yazılı eserleri ve mimari eserleri üzerinden topoğrafya ve yer yapma durumuna değinilmiştir. Cansever'in topoğrafya etkisini okuyabildiğimiz mimari eserlerine değinilerek, topoğrafya etkisiyle oluşan öğeler belirlenmiştir.

Topoğrafyayla uyumlu olarak şekillenmiş, eski kent dokusunu yansıtan Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı kentlerinden kısaca bahsedilmiştir. Bu kentlerin bilgisayar ortamındaki çizimlerinden faydalanılarak kent yerleşimine dair analizler yapılmıştır. Alan çalışmasına yer verilerek, yerinde gözlem ve fotoğraflama yapılmış; kentlerin eş yükselti eğrileri çizilerek, sahip oldukları topoğrafik durumların analiz edilmesi sağlanmıştır. Yapılan doku analizlerinde ise, eğitim, ticari, sosyokültürel, dini tesisler, yeşil alanlar gösterilmiştir. Koruma altında olan yapılar haritalar üzerinde vurgulanmıştır. Ulaşım ağıyla ilgili de analizler yapılarak; oluşturulan haritalar karşılaştırılmıştır.

Sonrasında üst ölçekten daha küçük ölçeklere inilerek topoğrafyanın yer yapma durumu vurgulanmıştır. Belirlenen duvar, merdiven, meyilli yol ve zemin kat oluşumu başlıkları altında bu kentler üzerinden örnekler verilerek, konu detaylandırılmıştır. Yapılan analizler doğrultusunda sayısal veriler elde edilerek grafikler oluşturulmuştur. Bu veriler üzerinden sonuç ve değerlendirme yapılmıştır.

Araştırma malzemesi olarak, Turgut Cansever'in kitapları ve eserlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca incelenen kentlerin belediye arşivlerinden bilgisayar ortamında hazırlanmış veriler kullanılarak analizler yapılmıştır.

1.2 Teorik Çerçeve

1.2.1 Topoğrafya ve Yerleşme Kavramları Hakkında

Yer ve yerleşme kavramları mimarlıkta öncelikli konular arasındadır. İnsanın yaşam alanını ilk olarak ne zaman ve nasıl şekillendirmeye başladığı bir başka deyişle yer yapma durumunun nasıl ortaya çıktığı mimarlık açısından önemlidir.

Mimarlık eylemi yer ile başlayan bir süreçtir. Mimarlık çevreyle ilişki kurduğu zaman yer yapma durumu ortaya çıkar ve yaşantı ile birlikte anlamlı hale dönüşmektedir. Genel anlamıyla yer, mimari ürünün bulunduğu araziye tanımlarken; mimari tasarım sürecinde daha derin anlamlara gelmektedir. Yer bu süreçte fiziksel, sosyal, psikolojik ve zaman boyutunun toplamını da ifade etmektedir.

Tablo 1-1 Tasarımın yer ile ilişkisini kuran tablo

Fiziksel Boyut	Sosyal Boyut	Psikolojik Boyut	Zaman Boyutu
Morfoloji Topoloji Tipoloji	Kültürel Yasal Politik	Algısal Anlamsal Estetik	Hareket Bellek Güncellik

Yapının yerleşeceği arazi koşulları, topoğrafya, yakın çevreyle ilişkisi yerin fiziksel boyutunu oluşturmaktadır. Morfoloji; parselin biçimi, büyüklüğü, çevresiyle ilişkisinin yanında malzeme, renk, ışık gibi öğeleri de içermektedir. Yapının oluşumunu sağlayan tarihsel arka plan ve topoğrafya da fiziksel boyutun içindedir.

¹ İmre Özbek Eren, Mimarlık ve Yer İlişkisi, Yapı Dergisi, S:305, Nisan 2007, s. 46

Toplum içinde yaşamını sürdüren insanın sosyal yaşantısının tasarım üzerinde etkisi vardır. Yapıya yüklenen anlam ve estetik değer ise yerin tasarım sürecine dahil olan psikolojik boyutunu oluşturur. Zaman içinde oluşan bellek, tasarımın yerle olan ilişkisi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca yapı bulunduğu dönemin de özelliklerini yansıtmaktadır. Bütün bu ögeler bir araya gelerek, yere özgü bir mimari meydana getirir.²

Modern dönemde Batı'da felsefe ve mimarlık arasında kurulan ilişki sonucunda "...yer, fizik ve matematik bilimlerinin soyut yönleriyle ele aldığı mekanın ötesinde, farklı 'boyutlar' içeren bir şey olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu boyutlar sosyal varlığın tüm yönleriyle kendini ifade ettiği 'yeri' niceliksel ve niteliksel olarak belirlemektedir. Yerin 'boyutları', en somut şekliyle, iki aşamalı bir yapısallıkla coğrafyada ifade edilmektedir: coğrafyanın doğal yapıları ve bunların üzerinde yer alan mimari yapılar. Bir anlamda, felsefedeki kavramsallık, coğrafyada yapılaşmakta ve sosyal varlığın ifadesi olan mimari yapılarla fiziksel gerçekliği vurgulanmaktadır."³

Aristo, yer kavramının anlaşılması güç olduğuna değinir. Ona göre yer hayranlık uyandırıcı bir yüze sahiptir. Yeri bir kaba benzeterek nesnelere onsuz olamayacağını fakat onun nesnelere de olabileceğini ve farklı nesnelere doldurulabileceğine değinir. Su dolu bir kaptan su döküldüğünde onun yerini hava doldurabilir.⁴

Kolb ise yerin sadece bir konum anlamına gelmediğinden bahseder. Yeri, okunaklı konumlar dokusunda kendimizi evimizde hissettiğimiz, bizi şekillendiren, yaşam şeklimizi destekleyen, önceliklerimizi göz önünde bulunduran, sosyal ideallerimiz veya evrensel dokularımızı ifade eden yapı olarak görmektedir.⁵

Filozof Martin Heidegger'e göre insan dünyada bir yere ait olmalıdır. Burada bahsettiği yer kavramı herhangi bir lokasyon değildir. Mekan zamanla yoğunlaşp kültürle kaynaştıkça yere dönüşür. Yer insan toplulukları arasındaki bütünselliğe dayanır. Yer geleneklerin, göreneklerin, davranışların taşıyıcısı durumundadır.

² İmre Özbek Eren, Mimarlık ve Yer İlişkisi, Yapı dergisi, S:305, Nisan 2007, s. 44-45-46.

³ Senem Deviren, Mimarlıkta Yer: Yapının Araziyle İlişkisinin Kavramsallaştırılması (1980-2000), Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,2001, s.19.

⁴ Aristoteles, Fizik, Çev: S. Babür, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, s:135.

⁵ Senem Deviren, Mimarlıkta Yer: Yapının Araziyle İlişkisinin Kavramsallaştırılması (1980-2000), Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,2001, s.26.

Christian Norberg-Schulz, mimarlığı yerin ruhunun soyutlaştırılması olarak tanımlar. Ona göre mimarlık anlamlı yerler tasarlamak içindir.⁶ Schulz, insanın yer tasarlama eğilimini üç nedene bağlar. Bunlar doğada gizemli kalmış anlamları ortaya çıkarmak, doğanın kendisi için anlamını ortaya koymak, olmayanı tasarlayarak oluşturduğuyla övünmektir. Bunların altında yatan sebep ise insanın kendine ait küçük bir evren oluşturma isteğidir.⁷

İnsanın hayatı boyunca barınma, soğuktan korunma gibi zaruri ihtiyaçları kendisi için korunaklı yerler oluşturmaya neden olmuştur. Korunma içgüdüleri, canlıları yapı yapmaya zorlamıştır. Sığınmak, saklanmak, bir yuva tasarlamak doğal olgulardandır. Mimari eylemin başlangıcı insanın kendisini güvende hissettiği sınırlı bir alan oluşturmaya durumudur. İnsan uçsuz bucaksız evrensel boşluğu birkaç yönde sınırlandırarak, kendine ait özel bir boşluk oluşturmaktadır.⁸

Dünyada ilk kentleşme hareketi göçebe yaşam tarzından yerleşik yaşama geçmeyle sağlanmıştır. İlk çağlardaki yerleşimlerin nedenleri şu şekilde sıralanabilir.

1. İnsan sağlığına uygun iklim ve topoğrafya
2. Ulaşım kolaylığı
3. Su kaynaklarına olan yakınlık
4. Toprak verimliliği
5. Savunma bakımından uygun konum.⁹

Anadolu'ya yerleşen toplulukların yer seçimi doğanın sunduğu olanaklarla ilintilidir. İnsan doğa arasındaki ilişki ve denge, kent yerleşimleri için önem arz etmektedir.

⁶ Roysi Ojalvo, Modernitenin İki Yüzü Arasında Mimarlık: Mesken Tutmaktan Göçebelige, Skop Dergi, S:2, Mart 2012.

⁷ Senem Kaymaz Koca, Çağdaş Mimarlıkta Yersizlik, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2005, s:3.

⁸ Doğan Kuban, Mimarlık Kavramları, Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş, YEM Yayınları, İstanbul, 1998, s.14

⁹ Türkan Kejanlı, Anadolu'da İlk Yerleşmeler Ve Kentleşme Eğilimleri, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, S:97, 2005, s. 90

Kırsal yerleşmelerde, yerleşme alanları olarak yamaçlar, dağ etekleri, dere kıyıları seçilmiş olup; topoğrafya, su, ışık gibi etkenler yerleşimi etkilemiştir. Topoğrafya; fiziksel çevrenin oluşumunda da önemli bir yere sahiptir. Yüzeyin biçimlenişi yer oluşturmada etkili olup, farklı mekan oluşumlarını da beraberinde getirmektedir.¹⁰

Topoğrafya, arazinin sahip olduğu doğal engebe ve özelliklerinin kağıt üzerinde gösterilmesi olarak tanımlanabilir. Yunanca, topos (yer) ve graphein (yazmak) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.¹¹

Yeryüzünün biçimi olan topoğrafya aynı zamanda karanın çizdiği silüettir. Maya Lin Systematic Landscapes çalışmasında topoğrafyayı basit parçaların bitişiklik ilişkisi içinde bir araya gelmesi olarak tanımlamıştır.¹²

13

Resim 1-1 Maya Lin Systematic Landscapes 1

¹⁰ Zehra Eminağaoğlu, Sonay Çevik, Doğa- Kırsal Yerleşme Birliktelikleri, Kafkas Üniversitesi, Artvin Orman Fakültesi Dergisi, 2006, s.31-32

¹¹ Ceren Köse, Mimari Peyzaj ve Arakesitinde Topoğrafyanın Kullanımı, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2010, s.7

¹² Nazmiye Rasimoğlu, Hareketin Topoğrafyası Olarak Mimarlık, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2015, s.11-12

¹³ Maya Lin, Erişim Yeri: <http://www.contemporist.com/systematic-landscapes-by-maya-lin/> , Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2018.

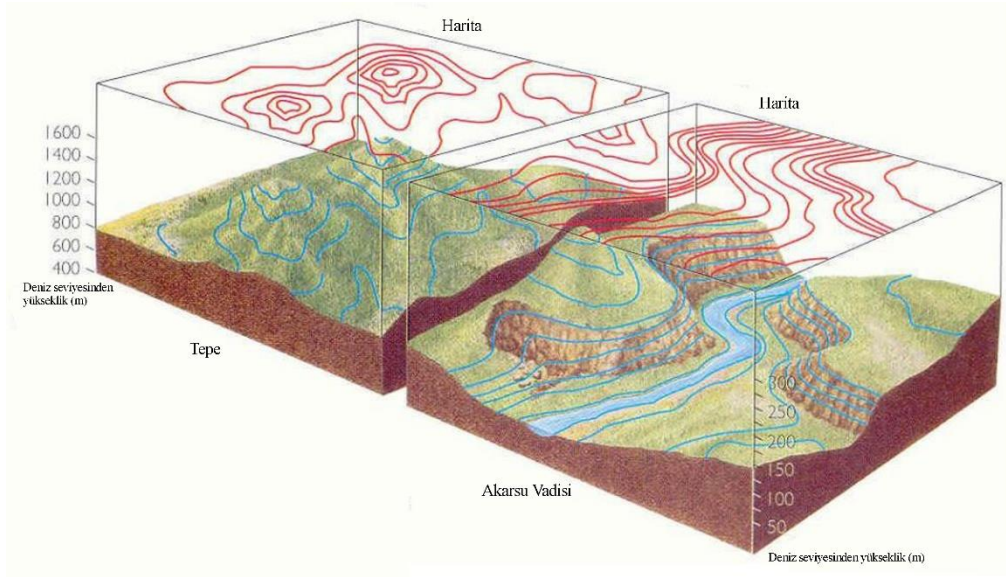

14

Resim 1-2 Maya Lin Systematic Landscapes 2

Topoğrafik plan, arazi şekil ve yüksekliklerini göstermek için oluşturulan plandır. Bu planda, arazinin eğimi eş yükselti eğrileri ile gösterilir.

Eş yükselti eğrileri (izohips), denizden yükseklikleri eşit noktaların birleştirilmesiyle oluşan eğilerdir.

15

Şekil 1-1 Topoğrafya ve Topoğrafik Harita

¹⁴ Maya Lin, a.g.e.

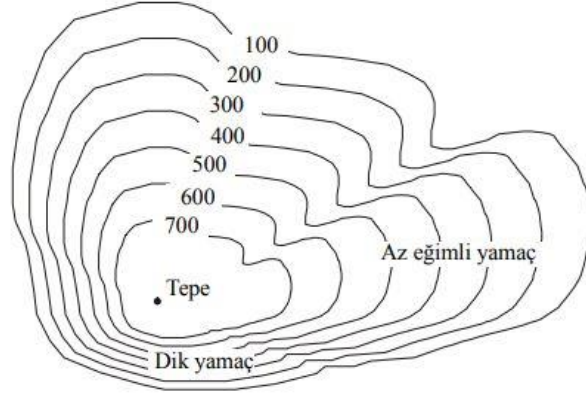
¹⁵ Erişim yeri:

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/68305/mod_resource/content/0/TOPOGRAFYA.pdf,
Erişim Tarihi: 20 Eylül 2018.

Eş yükselti eğrileri,

- Yatay düzlemi ifade ederler.
- Birbiriyle kesişmezler.
- Her birinin yükseklik değeri farklıdır.
- Aralarındaki yatay mesafe değişkenlik gösterirken, düşey yükseklikler eşittir.

Yamaç eğimi fazla ise izohipse eğrilerinin arasındaki mesafe azdır. Bu mesafe çok ise yamaç daha az eğimlidir.¹⁶

17

Şekil 1-2 Az eğimli yamaç ve dik yamaç gösterimi

Topoğrafya birçok oluşumu içinde barındırmaktadır. “Topoğrafyanın karakteri; sırt, vadi, su dağıtma çizgisi, su toplama çizgisi, boyun, yamaç, etek, plato, dolgu ve yarma gibi arazi biçimlerinden meydana gelmektedir.

1. Sırt: Eğrilerin kotların artış yönünde kıvrılmasıdır.
2. Vadi: Eğrilerin kotların artış yönünün tersine kıvrılmasıdır.
3. Su dağıtma çizgisi: Bir sırtta eğrilerin dönüş noktalarını birleştiren çizgi; yağmur suları çizgi boyunca ikiye ayrılır, minimum eğim doğrultusunu verir.
4. Su toplama çizgisi: Bir vadide eğrilerin dönüş noktalarını birleştiren çizgi; yağmur suları çizgi boyunca toplanıp akar.

¹⁶Topoğrafik Haritalardan Kesit Çıkarılması, Erişim Yeri: <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~kdirik/Ders-2.pdf>, Erişim Tarihi: 15 Eylül 2018.

¹⁷ Topoğrafik Haritalardan Kesit Çıkarılması, age., s.1.

5. Boyun: İki tepe arasında kalan alçak kısım (200 metreye kadar yükseklikteki kabartılara tepe, daha fazlasına dağ denir.)

6. Yamaç: Su dağıtma çizgisi ile su toplama çizgisi arasında kalan arazi parçası (eğim).

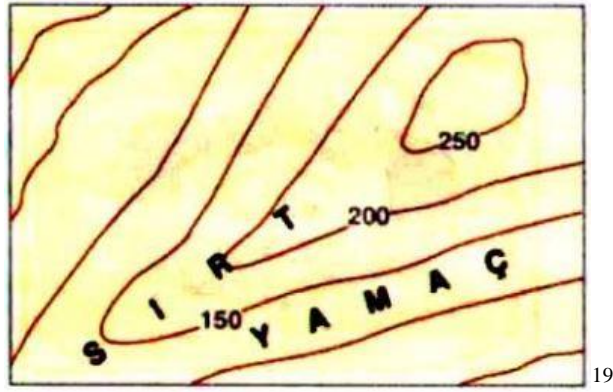
7. Etek: Tepelerin eğimi az, düzlüklere yakın kısmı.

8. Plato: Tepelerdeki düzlükler.

9. Dolgu ve yarma: Arazi eğiminin, yer yer doldurulup, yer yer kazılarak değiştirilmiş halidir.”¹⁸

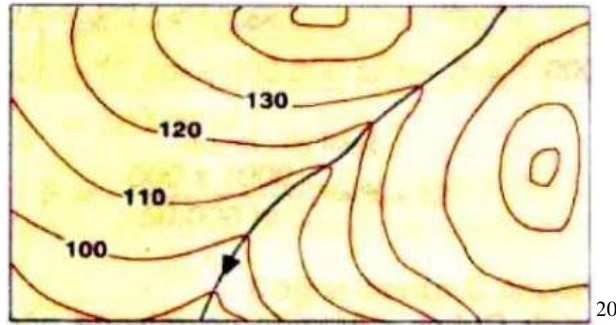
Eş yükselti eğrileri sırt ve vadilerde v harfine benzer şekil alırlar.

Sırtta eş yükselti eğrilerinin değeri içeri doğru gittikçe artar.

Şekil 1-3 İzohips haritasında sırt ve yamaç gösterimi

Vadilerde; eş yükselti eğrilerinin değeri içeri doğru gittikçe azalır.

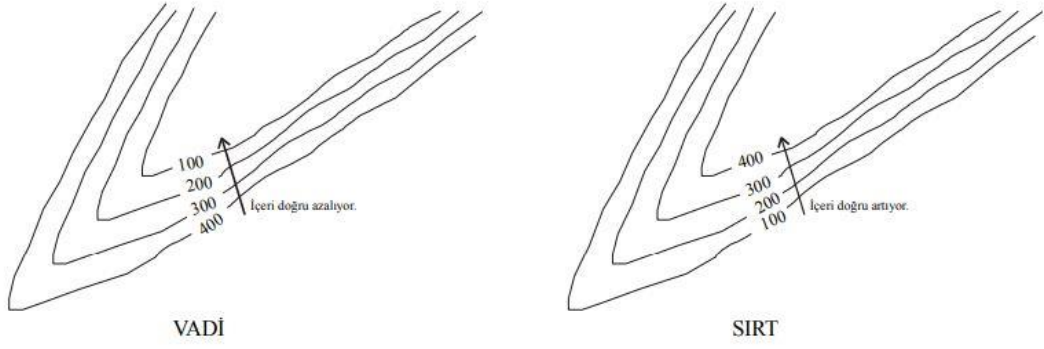

Şekil 1-4 İzohips haritasında vadi gösterimi

¹⁸ M. G. Özgen , Topoğrafya, İ.T.Ü. Matbaası, İstanbul, 1984

¹⁹ Topoğrafik Haritalardan Kesit Çıkarılması, age., s.1.

²⁰ Topoğrafik Haritalardan Kesit Çıkarılması, age., s.1.

21

Şekil 1-5 Sırt ve Vadinin bir arada gösterimi

Yapının arazi üzerinde; sırt, vadi gibi oluşumlar üzerinde konumlanışına bağlı olarak sıcaklık, rüzgar hızı, gölgelenme süresi değişmektedir. Yapının kotu arttıkça ışınım ve rüzgar hızı artmakta, sıcaklık ise azalmaktadır. Yapının güney, güneydoğu, güneybatı yönlerine doğru konuşlanmış olması güneş enerjisinden faydalanması açısından önem arz etmektedir. Kuzey, kuzeybatı, kuzeydoğu yönleri ise gölgelidir.

Modern metropollerin ortaya çıkmasında doğal ortam ve topoğrafya etkisi belirsizleşmektedir. Modern kent, arazi özelliklerine önem vermezken insan istekleri doğrultusunda şekillenen bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte topoğrafya kent öğelerini de etkileyebilir. Tepeler bölgeleri tanımlayabilirken, akarsular sınırları oluşturabilir.²²

Christopher Alexander topoğrafyanın kullanımına dair; yapıların arazinin en kötü bölümüne inşa edilerek, düz alanları tarım alanı için kullanarak, alanın verimli kullanılabilmesini savunur. Buna bağlı olarak şehir yerleşmeleri yamaç ve tepelere kurulmalıdır. Burada mimara düşen görev ise eğimli alanın aktif şekilde kullanılabilmesi mimari tasarımlar yapmaktır. Böylece mevcut arazi koşulları iyileştirilmiş ve toprak kazanılmış olur.²³

²¹ Topoğrafik Haritalardan Kesit Çıkarılması, age., s.2.

²² Kevin Lynch, Kent İmgesi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010, s:122.

²³ Ceren Köse, Mimari ve Peyzaj Arakesitinde Topoğrafyanın Kullanımı, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2010, s.51

Şekil 1-6 Eğimli ve Düz alanda arazi kullanımı (Alexander, 1977)

Alexander'ın eskizini destekler nitelikte bir başka örnek ise Osmanlı şehirlerinin yerleşimidir. Mimar Turgut Cansever Osmanlı Şehri kitabında bu konuya değinmektedir. Dağların yerleşimine müdahale edilememesi ve yerleşim alanlarındaki ovaları tarım amacıyla kullanmanın daha doğru bir fikir olması sebebiyle kentler Osmanlıda yamaçlara kurulmaktaydı. Cansever; yamaçların serin rüzgarlar alması, manzaraya hakim olması, komşunun evinin cephesini görmek yerine karşıdaki dağ, ova gibi başka doğal güzellikleri seyretmeye imkan vermesi sebebiyle yamaçlara yerleşmenin ovalara yerleşmekten daha iyi olduğunu dile getirir.²⁴

Turgut Cansever kendi yapıtlarında da topoğrafyayı aktif bir biçimde kullanmaktadır. Demir evler projesinde yapıları 1,5 km uzunluğundaki kıyı şeridinde bakan vadi yamaçlarına yerleştirmeyi tercih etmiştir. Evler topoğrafyaya, bitki örtüsüne, kayalara, vadi ve deniz manzarasına, komşuluk ilişkilerine göre şekillenmiştir.²⁵

Cansever, Yıkıcı Depremden Etkilenecek İstanbulluları Yeni Şehirlere Yerleştirme Projesi Ön Raporu ve Pilot Şehir Uygulama Raporlarında tasarlanan yeni şehirleri tarım alanlarını koruyacak şekilde yamaçlara yerleştirmenin zorunluluk olduğuna değinir. Bu durum daha güzel şehirler ortaya çıkarmak için de bir fırsattır.²⁶

Topoğrafyayı projelerinin şekillenişinde önemli bir veri olarak kullanan Cansever'in eserleri, topoğrafyayı yer yapma durumuna dair bize önemli veriler sunmaktadır. Mimari eserleri ve kitapları üzerinden yer yapma durumlarını okumak olanaklıdır.

²⁴ Turgut Cansever, **Osmanlı Şehri**, 4. bs., Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, s.95

²⁵ Turgut Cansever, a.g.e., s.229

²⁶ **Ufki Şehir Turgut Cansever'in İzinde**, ed. Halil İbrahim Düzenli, Klasik Yayınlar, 2016, s.274

1.2.2 Turgut Cansever ve Topoğrafya

Mimar Turgut Cansever insanın asli görevinin dünyayı güzelleştirmek olduğuna inanmaktadır. Güzel bir dünya ise konutların, şehirlerin, kırsal alanların ve insanlar arası ilişkilerin iyi bir şekilde düzenlenmesiyle oluşur.²⁷ Önceki nesiller tarafından inşa edilen güzelliklerin korunmasının önemini eserlerinde çokça vurgulamıştır. Bu koruma bilincinin nesilden nesile aktarılması için de çaba göstermiştir.

Cansever kitaplarında Osmanlı şehrinin topoğrafya ile uyumlu olarak şekillendiğine değinmektedir. Osmanlı şehri, topoğrafyayı insan gücüyle değiştirmenin anlamsızlığı göz önünde bulundurularak inşa edilmiştir. Dağın şekillenmesine müdahale etmek zordur fakat dağın şekline uymak daha kolaydır.²⁸ Bununla birlikte; ovalar kent yerleşimi için kullanmak yerine, tarım için kullanılmıştır. Düz alanları tarım alanı olarak kullanırken, kentler yamaçlara kurulmuştur. Bu alanların rüzgar alması, yapıların yerleştiği noktadan manzaraya hakim olması da yamaç yerleşiminin tercih edilmesine neden olmuştur. İnsanın dağı şekillendirmesi söz konusu olamayacağı ve eğimin fazla olduğu noktalarda meyilli yollara tırmanmak zor olacağı için, yamacın tesviye eğrileri doğrultusunda yolları oluşturulmuştur. Oluşturulan bu yollar ise topoğrafya ile doğrudan ilintili olup, cetvelle çizilmiş gibi tabir edebileceğimiz düzenli bir yol aksından tamamen uzaktır. Her evin yolla kurduğu ilişki, yola göre konumlanışı farklıdır.²⁹ Üç yol ağızlı meyilli yol şebekesinin tercih edilmesi, evlerin yer alış şekillerine göre her eve kendi başına yöneliş ve yerleşme imkanı sağlamaktadır.³⁰

Cansever Kubbeyi Yere Koymamak adlı eserinde Osmanlı şehrindeki yolların Pekin şehrindeki gibi mutlak bir iradenin ürünü olmadığını dile getirir. Pekin’de topoğrafyanın şehir şemasına etkisi bulunmamaktadır. Şehir, merkez olan imparator sarayı ve bu sarayın etrafına yerleşen yapılardan oluşmaktadır. Cansever, İstanbul’da veya başka bir Müslüman şehirde düzenleyici olan ne sorusuna ise şehrin üzerine kurulacağı arazi parçasının özelliklerinin dikkate alınması olarak yanıt veriyor. Yamaca yerleşen şehirlerde, rahat bir ulaşım sağlamak adına bazen paralel, bazen dik, bazen de yavaş yavaş yürünen yol ağı oluşturuluyor. Bu durum, tabiata yani şehrin

²⁷ Turgut Cansever, İslamda Şehir ve Mimari, 4.bs.,Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s. 94

²⁸ Turgut Cansever, Osmanlı Şehri, 4. bs., Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, s.95

²⁹ Turgut Cansever, Osmanlı Şehri, 4. bs., Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, s.95-96

³⁰ Turgut Cansever, İslamda Şehir ve Mimari, 4.bs.,Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s.117

kurulduğu araziye uyumun bir parçasıdır. Yolların muntazam bir aksa sahip olmaması sonucu yapı adaları da dikdörtgen ve muntazam olmuyor. Her şey varlığın yaradılışından gelen özelliklere göre şekilleniyor.³¹

Osmanlı şehrinde mahalle ve sokakların şekillenişinde de topoğrafyanın etkisi büyüktür. Topoğrafyanın en seçkin noktasına cami, mektep, medrese, imaret, hamam gibi kamusal alan yerleştiriliyor. Bu yapılar şehirdeki değişmeyen yapılardır. Bu yapılar sayesinde kent içi odak noktalar oluşturuluyor ve diğer yapılar bu odak noktaları etrafında şekilleniyor.³²

Cansever, eserlerinde topoğrafyanın kullanımına dair bize birçok bilgi vermektedir. Mimari eserlerinde de yapıları araziye uyumlu olarak tasarlamaktadır. Eserleri üzerinden topoğrafyanın yer yapma durumu okunabilir. Cansever'in projelerinden örneklere yer vererek, arazinin eğimine bağlı olarak oluşan öğeler başlıklara ayrılabilir.

³¹ Turgut Cansever, Kubbeyi Yere Koymamak, 4. Bs., Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s.114,115.

³² Turgut Cansever, Kubbeyi Yere Koymamak, 4. Bs., Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 122.

Tablo 1-2 Turgut Cansever'in eserlerinde topoğrafyanın yer yapma durumları

	Projeye Ait Görsel	Analiz
Demir Evler		Demir Evler, Turgut Cansever'in önemli projelerinden biri olup, topoğrafya etkisini net bir şekilde okuyabildiğimiz örneklerdendir. Yapılar arasından çekilmiş bu fotoğrafta duvar oluşumunu görmekteyiz. Yolun arazi kotundan yüksekte olmasına bağlı olarak yol kenarında yüksek olmayan istinat duvarı oluşmuştur.
		Bir başka örnekte ise yapının ön bahçesinin yapının zemin katıyla aynı yükseklikte tasarlanmasına bağlı olarak duvar oluşmuştur.
		Sokak dokusuna baktığımızda meyilli yol oluşumuna rastlamaktayız. Meyilli yolun yanlarında oluşturulan bahçe duvarları parçalar halinde çözülmüştür. Bu durum bahçe etrafında, farklı kotlarda duvar oluşumlarına neden olmuştur.

³³ Ufuk Demirgüç, Mimarlıkta Eleştirel Bölgeselcilik ve Turgut Cansever, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,2006, s.37

³⁴ Ufuk Demirgüç, a.g.e., s.39

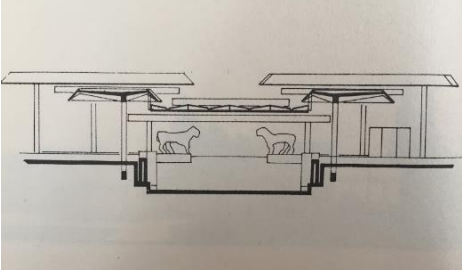

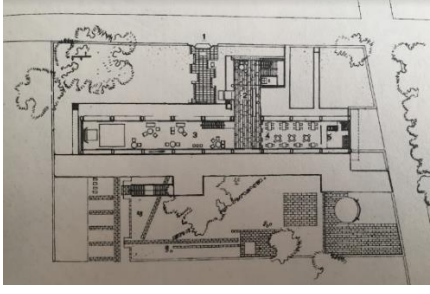

³⁵ Ufuk Demirgüç, a.g.e., s.38

Demir Evler	 <p>36</p>	<p>Her sokağın bize farklı perspektifler sunduğu Demir Evler projesinde bir başka sokakta ise meyilli yol ve basamak oluşumlarını bir arada görmekteyiz.</p>
Su Altı Arkeoloji Araştırma Enstitüsü	 <p>37</p>	<p>Turgut Cansever'in tasarladığı Bodrum'da bulunan Su Altı Arkeoloji Enstitüsü de topoğrafyaya uyumlu yapılar arasındadır. Projedeki yapıların farklı kotlara oturması toprağa gömülü bir zemin kat oluşumunu beraberinde getirmiştir. Enstitü içinde merdiven oluşumlarına da rastlamak mümkündür.</p>
Su Altı Arkeoloji Araştırma Enstitüsü	 <p>38</p>	<p>Konaklama biriminin ön bölümünde ağaç etrafında oturma yerleri tasarlanmıştır. Ağacın bulunduğu konumdaki kot, yapı giriş kotundan düşüktür. Bu kot farkı, ağaç etrafında topoğrafyaya uyumlu oturma yerleri tasarlanmasına imkan vermiştir. Bununla birlikte oturma alanı yüksekliğinde duvarlar ortaya çıkmıştır.</p>

³⁶ Ufuk Demirgüç, a.g.e., s.38

³⁷ Ufuk Demirgüç, a.g.e., s.45.

³⁸ Neşe Nur Akkaya, Turgut Cansever Ve Louis I. Kahn Mimarileri Üzerine Soruşturmalar: Bodrum Su Altı Arkeoloji Enstitüsü Kimbell Sanat Müzesi, Mardin Artuklu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mardin,2017, s.53

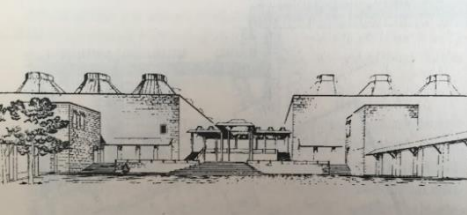

Karatepe Aslantaş Açık Hava Müzesi	 <p style="text-align: center;">39</p> <p style="text-align: center;">40</p>	<p>Turgut Cansever'in bir başka eseri ise Franco Minissi ile tasarladığı 1961 yılında Adana'nın Kadirli ilçesinde inşa edilen Karatepe Aslantaş Açık Hava Müzesidir. Geç Hitit dönemine ait kalıntıların sergilendiği bir müzedir. Müze; saçaklar ve saçakları taşıyan betonarme kolonlardan oluşan yarı açık bir mekandır.⁴⁰ Açık Hava Müzesine giriş bölümünün doğal zemin kotundan daha düşük kotta olması sonucu giriş bölümünün her iki tarafında duvar oluşumlarına rastlamaktayız.</p>
Anadolu Kulübü Otel Binası	 <p style="text-align: right;">41</p> <p style="text-align: right;">42</p>	<p>Turgut Cansever'in Abdurrahman Hancı ile birlikte tasarladığı ve bir yarışmada birincilik ödülü alan Anadolu Kulübü Otel binasının planında merdiven oluşumunu görmekteyiz.</p> <p>Anadolu Kulübü Otel Binasının kesitine baktığımızda ise topoğrafya etkisi ile zemin kat oluşumu karşımıza çıkmaktadır. Yapının peyzaja bakan kısmında diğer cepheden okuyamadığımız bir kat daha bulunmaktadır.</p>

³⁹ Uğur Tanyeli, **Turgut Cansever**, Boyut Matbaacılık, İstanbul, 2001, s.40

⁴⁰ Erişim Yeri: <http://www.arkitera.com/proje/2807/karatepe-acik-hava-muzesi>, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2018.

⁴¹ Uğur Tanyeli, a.g.e., s.29

⁴² Uğur Tanyeli, a.g.e., s.29

Atatürk Kültür Merkezi Ulusal Müze ve Parkı	 <p style="text-align: center;">43</p>	<p>Ankara Kalesinin eteklerine konumlanmış Atatürk Kültür Merkezi Ulusal Müze ve Parkı projesinde ise yapının önünde yer alan merdivenler göze çarpmaktadır.</p>
Sivas Kaleardı Mahallesi Projesi	 <p style="text-align: center;">44</p>	<p>Cansever'in Emine Ögün ile birlikte tasarladığı yaklaşık 160 evin bulunduğu Sivas Kaleardı Mahallesi Projesi; güneş, gölge, mahremiyet gibi hususlara dikkat edilerek tasarlanmıştır. Sokaklarda ve yapı girişlerinde arazi eğimine bağlı olarak merdivenlerin oluşturulduğunu görmekteyiz.</p>
Ataç Evi	 <p style="text-align: center;">45</p>	<p>Cansever, 1983-1986 yıllarında yapılan Burgazada'daki Ataç evini de topoğrafyaya uygun olarak tasarlamıştır. Yapı arka yol cephesinden iki katlı gözükürken ön cepheden üç katlı gözükmektedir. Zemin kat oluşumuna örnek gösterilebilecek bu yapıda oluşan katın cephesinde taş kullanılarak diğer katlardan farklı olması da sağlanmıştır.</p>

⁴³ Uğur Tanyeli, a.g.e., s.92

⁴⁴ Uğur Tanyeli, a.g.e., s.153

⁴⁵ Erişim Yeri: https://archnet.org/sites/791/media_contents/21440 , Erişim Tarihi: 5 Nisan 2018

Türk Tarih Kurumu Binası	 <p>46</p>	<p>Turgut Cansever'in Ertur Yener ile tasarladığı Türk Tarih Kurumu Binası 1980 yılında Ağa Han Mimarlık ödülünü almış bir yapıttır. Yapının girişinde meyilli yol ve merdiven oluşumlarını görmekteyiz.</p>
	 <p>47</p>	<p>Yapının bahçe bölümünde ise duvar ve merdiven oluşumlarına rastlamaktayız.</p>
	 <p>48</p>	<p>Yapının bahçe duvarı ise topoğrafyaya uyumlu olarak şekillenmektedir. Duvar yekpare olarak değil de, parça parça ve çok yüksek olmayacak şekilde tasarlanmıştır.</p>

⁴⁶ Erişim yeri: <http://www.arkitera.com/proje/3229/turk-tarih-kurumu> , Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2018

⁴⁷ Erişim yeri: <http://www.arkitera.com/proje/3229/turk-tarih-kurumu> , Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2018

⁴⁸ Erişim yeri: <http://www.arkitera.com/proje/3229/turk-tarih-kurumu> , Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2018

Cansever'in eserlerinde arazi eğimiyle birlikte ortaya çıkan oluşumlara baktığımızda bunları dört başlık altında toplayabiliriz. Eserlerin fotoğraf ve çizimlerinden yararlanarak topoğrafyayı yer yapma durumu sonucu oluşan öğeleri şu başlıklara ayırmak mümkündür:

- Duvar
- Merdiven
- Meyilli Yol
- Zemin Kat Oluşumu

Bu oluşumlar, topoğrafyaya göre şekillenen eski kent yerleşimlerinden rahatça okunabilir. Yüksek katlı yapıların bulunduğu, coğrafi verilerin göz ardı edildiği tasarımlarda bu oluşumları okumak mümkün olmamaktadır.

Turgut Cansever, *İslamda Şehir ve Mimari* kitabında insanların dev apartman bloklarına sıkıştırılmasının sona ermesi gerektiğine değinir. Dev apartman blokları insanlar arası ilişkilerin ortaya çıkmasını imkansız hale getirmektedir.

Cansever'e göre tabiat ve insanlarla ilişki kurabilmenin en ideal çözümü, insanların bir ve üç katları arasında bahçeli ve avlulu evlerde yaşamasıdır. Böylece çocuklar için çeşitli oyun alanları oluşturulabilir, yaşlılar da insanlarla ilişkilerini devam ettirerek sosyal hayattan kopmamış olurlar.

Yeni konut ihtiyacı doğduğunda ise şehir planlamasında; eski yapılan kültürel değerleri yansıtan konut alanları korunarak artan nüfus ve sosyal faaliyetler için yeni yerleşim alanları oluşturularak çözüm üretilebilir.⁴⁹

Cansever'in yazılı ve mimari eserleri üzerinden topoğrafyanın yer yapma durumuyla oluşan öğelere değindikten sonra ülkemizde eski kent dokusunu yansıtan ve koruyan, topoğrafyaya uyumlu olarak şekillenmiş, Cansever'in de ideal kat olarak bahsettiği en fazla üç katlı yapıların bulunduğu Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı kentleri bu oluşumları kavramak adına önemli yerleşim yerleridir. Bu kentlerde topoğrafyanın bize sunduğu vadi, yamaç ve etek yerleşimlerine rastlamaktayız. Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı'nda yapılan yerinde gözlem, fotoğraflama çalışması ve çizimler ile analizler yapılarak yer yapma durumunu kavramak amaçlanmaktadır.

⁴⁹ Turgut Cansever, *İslamda Şehir ve Mimari*, 4.bs.,Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s.95

2. DOKU ÖRNEKLERİ VE ANALİZLER

Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı kentlerinin konumu, tarihi, mimari özellikleri ve yerleşim dokusuna sırasıyla değindikten sonra; bahsedilen kentlerde topoğrafyanın yer yapma durumuna dair örnekler ve analizlere bu bölümde yer almaktadır.

2.1 SAFRANBOLU

Konumu: Safranbolu, Karadeniz Bölgesinin Batı Karadeniz Bölümünde, Karabük il sınırları içerisinde yer almaktadır. Safranbolu geleneksel Türk mimarisinin özgün örneklerine rastladığımız yerleşim yerlerindedir. UNESCO, 1994 yılında Safranbolu'yu Dünya Mirası listesine almıştır. Sahip olduğu coğrafi konum sebebiyle tarih boyunca tercih edilen yerleşim yerlerinden olmuştur. Zengin su kaynaklarının bulunması, bölgede tarım faaliyetlerinin yürütülmesi açısından önemlidir. Bunun yanı sıra geniş platolarının da bulunması hayvancılığında yapılmasına olanak sağlamaktadır. Tarih içinde, Safranbolu'da elverişli kervan yolu oluşumu da akarsu vadisinde içinde yer alan yerleşme sahasıyla doğrudan ilintilidir.⁵⁰

Tarihi: Antik dönemde Safranbolu'ya Paflagonya denmiştir. Safranbolu'nun çevresinde yer alan Tümülüsler yerleşme tarihinin çok eskiye dayandığını göstermektedir. Tarih içinde Etiler, Dorlar, Pafloganyalılar, Kimerler, Lidyalılar, Persler, Kapadokyalılar, Pontuslar, Galatyalılar, Bitinyalılara ev sahipliği yapmıştır. Roma Bizans döneminden sonra Selçuklu beylikler ve Osmanlı dönemini yaşamıştır. Safranbolu, Candaroğlu beyliği döneminde Fatih Sultan Mehmet'in fethetmesi sonucu 1460 yılında Osmanlı topraklarına katılarak en parlak dönemini yaşamıştır.

Safranbolu tarihsel açıdan Çarşı, Kıranköy ve Bağlar olmak üzere üç bölgeden oluşmaktadır. Çarşı kesiminde ticari yapılar ve Müslüman mahalleler yer almaktadır. Rum azınlık ise Kıranköy bölgesindedir. Rum konutlarında Müslüman konutlarından

⁵⁰ İlhan Yaşar Hacısalihoğlu, Geleneksel Türk Şehri: Safranbolu, Türk Coğrafya Dergisi, S:30, İstanbul 1995, s. 409-434

farklı olarak yapı doğrudan sokağa açılır. Müslüman evlerinde ise bahçeden geçilerek konuta dahil olunur. Bağlar kesiminde ise yazlık konutlar yer alır.⁵¹

52

Resim 2-1 1930'larda Safranbolu

Mimari Özellikleri: Safranbolu evleri, 18. ve 19. yüzyıl Türk toplumunun geçmişini, kültürünü, yaşama biçimini yansıtan en önemli örneklerden biridir. Evler karkas sistemle inşa edilmiştir. Genellikle iki ya da üç kattan oluşmaktadır. Yapıların temel ve zemin katında genellikle taş malzeme kullanılmıştır. Üst katlarda ise ahşap iskeletin arasına kerpiç malzeme uygulanmıştır.

Safranbolu'nun bulunduğu bölgede ormanlık alanların olması yapılarda ahşap kullanımını da beraberinde getirmiştir. Döşeme, tavan, kapı, pencere, çatı iskeleti genelden ahşaptan oluşmaktadır.

Bölgedeki yağış miktarının fazlalığına bağlı olarak, ahşap çatıların eğimleri arttırılmıştır. Yapılar genellikle 25-30 derece çatı eğimine sahiptirler.

Safranbolu ev planında ise zemin katta hayat adı verilen giriş bölümü vardır. Zemin katın bir bölümü ise yöre halkı hayvancılıkla uğraştığı için ahır olarak ayrılmıştır. Bazı

⁵¹ İlhan Yaşar Hacısalihoğlu, Şehir Coğrafyası Açısından Safranbolu-Karabük İkilemi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995, s.43.

⁵² Kaymakamlar evinde bulunan tarihi bir fotoğraf

yapılarda ise ahır evin yanına inşa edilmiş eklenti şeklindedir. Bununla birlikte zemin katta ambar ve odunluk bulunur. Zemin katın üstündeki katta ise çardak adı verilen sofa bulunur. Odalar, kiler, mutfak ve tuvalet sofaya açılır. Katlardaki oda sayısı birden fazladır. Odaların içinde yüklükler ve sedirler bulunur.⁵³

Yapıların alt katı mahremiyet anlayışına bağlı olarak genelde pencere barındırmaz. Bunda İslam geleneklerine göre ev yaşantısının dışarı yansıtılmaması durumu etkilidir. Üst katlarda ise bol miktarda pencere bulunmaktadır.

Yerleşim dokusu: Safranbolu'daki yerleşim dokusuna baktığımızda geleneksel kent dokusunu yansıtan Safranbolu ile Cumhuriyet sonrası ortaya çıkan yeni yerleşim dokuları karşımıza çıkmaktadır.

Eski Safranbolu olarak tanımlayabileceğimiz yerleşim, bölgede bulunan dereler etrafında konuşlanmıştır. Yerleşim yer yer dik yamaçların bulunduğu vadi üzerinde yapılmıştır. Vadi içinde yükseltinin bulunduğu bölüme ise Hükümet Konağı inşa edilmiştir. Şehrin cami, pazar ve hamam olmak üzere üç temel unsuru vardır. Cami yerleşmenin merkezi durumunda olup etrafında birçok yapı kümelenmiştir.

Safranbolu'da hemen hemen tüm caddeler kentin merkezi durumundaki Cinci Hanı, İzzetpaşa ve Köprülü Camiileri, Yeni Hamam ve Kazdağlı Camii, arasta dükkanları ile pazaryerinin olduğu bölgeye çıkar.⁵⁴

Safranbolu'daki eski doku bölgenin eğimli olması ve ulaşımın sınırlı olmasına bağlı olarak iyi korunmuştur. Meskenlerin şekillenişinde gelenek, görenek ve ekonomik etkilerin yanı sıra bölgenin karakterini oluşturan çevresel şartların etkisi de büyüktür. Bu bakımdan Safranbolu'yu çevreye uyumlu ve bulunduğu çevrenin etkisini yansıtan yerler arasında saymak mümkündür.

⁵³ Yrd. Doç. Ünal Özdemir, Safranbolu'da Köy Meskenleri, 2000, s:166- 167.

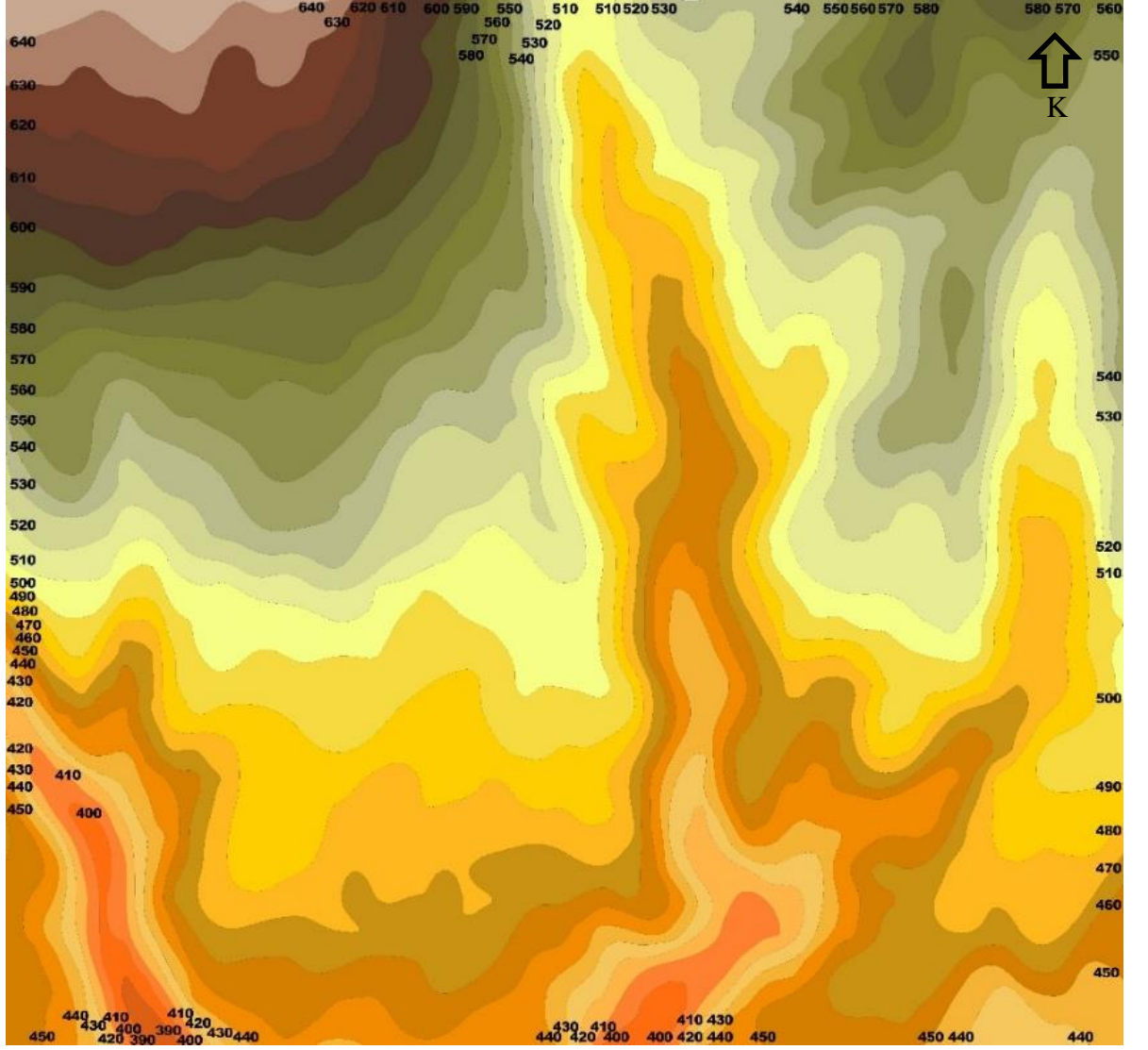
⁵⁴ İlhan Yaşar Hacısalihoğlu, Geleneksel Türk Şehri: Safranbolu, Türk Coğrafya Dergisi, S:30, İstanbul, 1995, s:423.

Resim 2-2 Safranbolu’da evlerin topoğrafyaya uygun yerleşimi

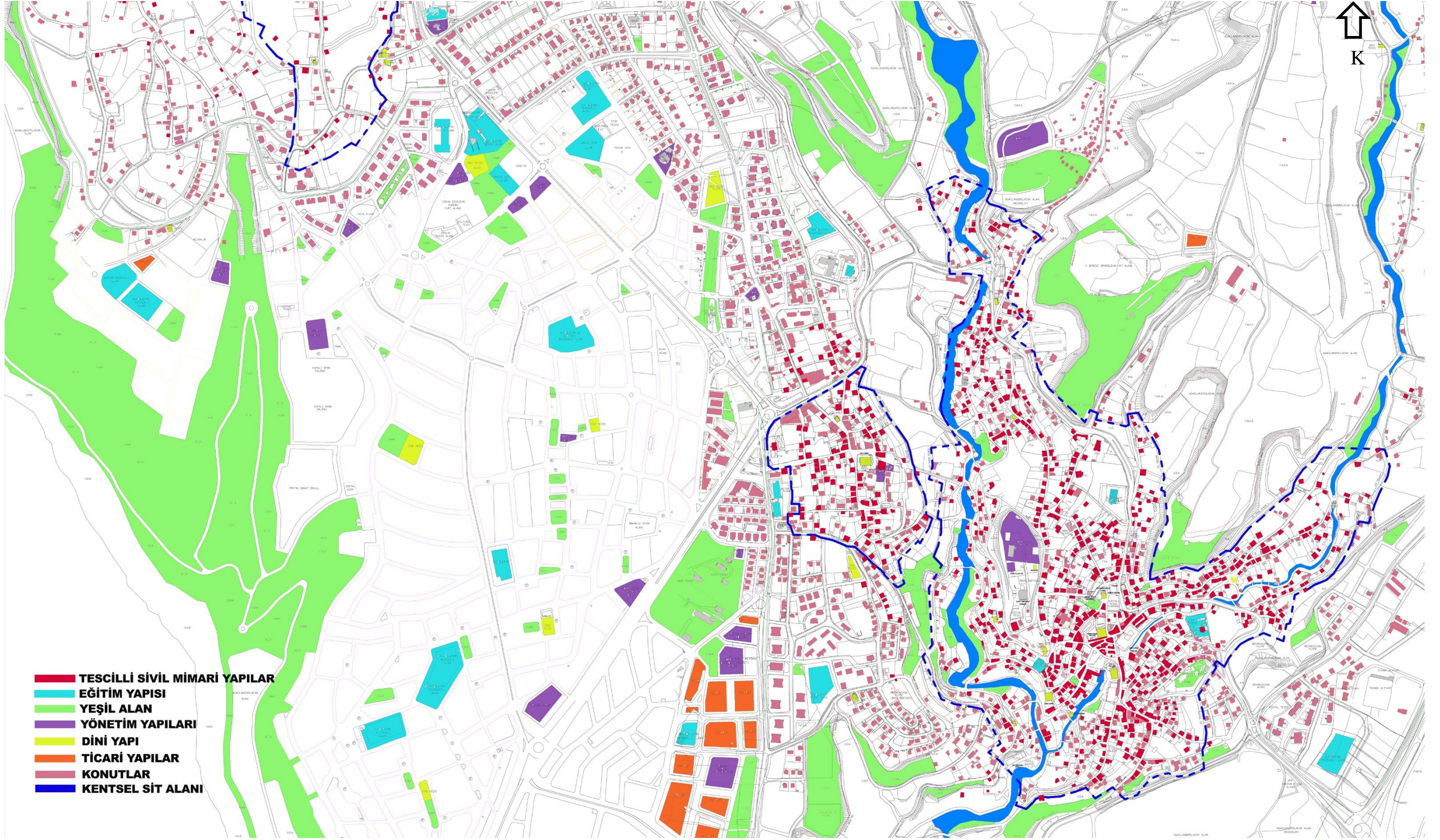
Şehrin yerleşimi ve yol dokusu topoğrafya ile doğrudan ilintilidir. Vadi yerleşiminde sokaklar dar ve dolambaçlıdır. Sokaklar taş ile kaplı olup, eğime bağlı olarak zaman zaman merdivenlere dönüşmektedir.

Safranbolu kentinin eş yükselti eğrilerini oluşturduğumuzda arazinin topoğrafik yapısını okuyabilmekteyiz. Eş yükselti eğrileri onar metrelik kot farklarına göre çizilmiştir. Yükseklik deniz seviyesinden 390 metreden başlayıp 640 metreye kadar çıkmaktadır. Haritada yüksek kotlarda olan bölge kahverengi ile gösterilmiştir. Yükseklik kuzeye gittikçe artmaktadır. 640 metreyi bulan yükseklik ise kuzeybatı yönünde kalmaktadır.

Şekil 2-1 Safranbolu eş yükselti eğrileri

Yapıların yerleşimi eğim şartlarına bağlı olarak sıklık ya da seyreklik göstermektedir. Alanın eğimini getirdiği avantajlardan biri de meskenlerin birbirinin güneşini kesmeyecek şekilde yerleşmiş olmasıdır. Yamaç yerleşimine bağlı olarak yapıların ön ve arka cepheleri arasında yükseklik farkı bulunmaktadır. Eğime bağlı bazı yapıların zemin kat arka duvarları toprağa gömülüdür. Mahremiyet anlayışına bağlı olarak yapıların sokağa açılan kapıları karşı karşıya gelmemektedir. Meskenlerin birçoğu bahçelidir. Bu bahçeler şehrin yeşil görünümüne sahip olmasını sağlamaktadır. Bahçeler vadi eğimine göre teraslandırılmıştır. Bununla birlikte çarşıya yaklaştıkça yerleşme düzenindeki sıklık sebebiyle bahçesiz evlere rastlanmaktadır.

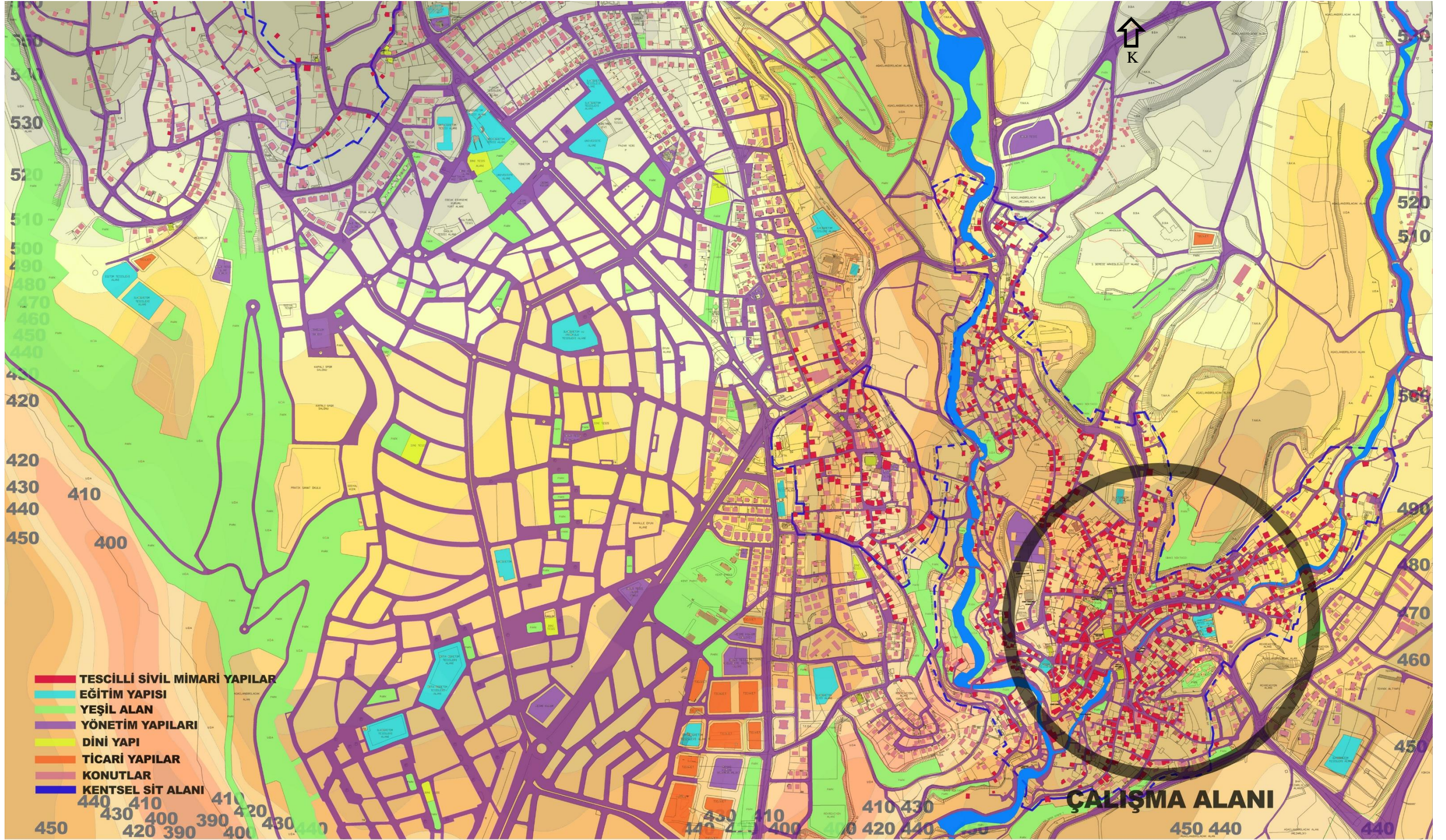
Şekil 2-2 Safranbolu doku analizi

Kent dokusu analizi yaptığımızda kentsel sit alanı sınırlarının üç bölgede olduğunu görmekteyiz. Kuzey batı bölümünde tescilli sivil mimari yoğunluğu daha az iken, diğer iki bölümde tescilli yapılara daha çok rastlanmaktadır. Kentin kuzeybatı bölümünde yer alan kentsel sit alanında genel olarak konutlar bulunmaktadır. Yapılar arası mesafe fazla olup, tescilli yapı sayısı azdır. Koruma altındaki diğer iki bölge kentin güneydoğu yönünde bulunmaktadır. Bu iki bölgede yapı yoğunluğu diğer bölgeye göre fazladır. Konutların çoğu ise koruma altındadır. Hamam, cami ve çarşığı barındıran kent merkezi bu iki bölgeden büyük olanın içinde yer almaktadır.

Yol dokusuna baktığımızda ise, özellikle sit alanlarında yollar topoğrafya ile ilintili olarak şekillenmiştir. Kentin güney batısında yeni yerleşimlerin bulunduğu bölgede daha düzenli yol akslarına rastlamaktayız.

Şekil 2-3 Safranbolu yol dokusu

Şekil 2-4 Safranbolu kent dokusu

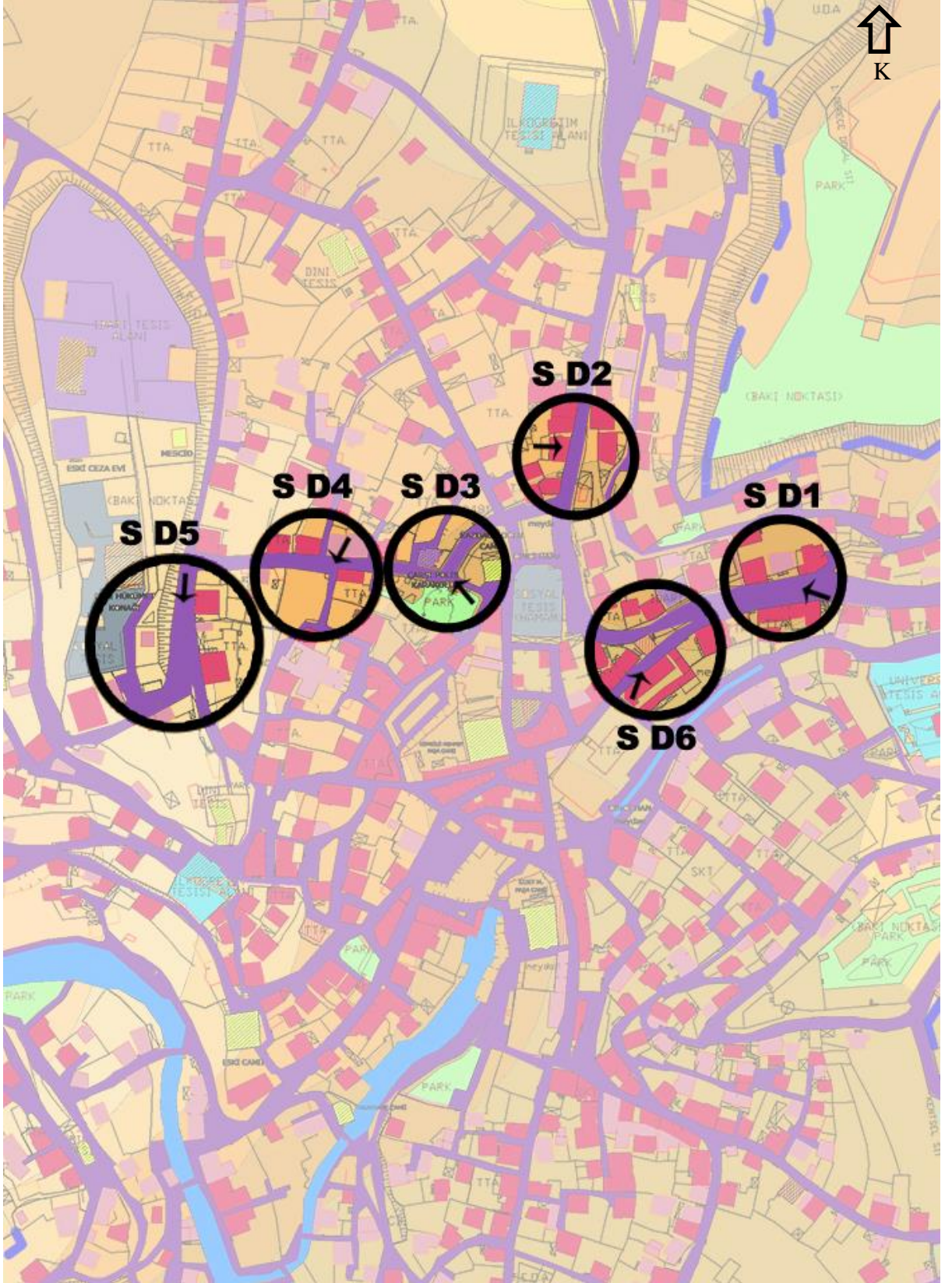
Oluşturulan topoğrafya, doku ve yol analizlerini karşılaştırdığımızda şekildeki harita ortaya çıkmaktadır. Yapı yoğunluğunun daha az olduğu kuzey batı yönünde yer alan sit alanı şehrin en yüksek noktasında yer alırken, koruma altındaki diğer alanlar vadi yerleşiminin olduğu daha alçak kotlarda yer almaktadır.

Kente dair oluşturulan izohips haritası, yerleşim dokusuna ve yol dokusuna dair haritaları karşılaştırarak tek bir harita elde ettikten sonra daha küçük ölçekte kent merkezine odaklandığımızda, topoğrafya etkisi ile duvar, merdiven, meyilli yol ve zemin kat oluşumlarını görebilmekteyiz. Çalışma alanı kent merkezinin olduğu bölgede seçilmiş olup, harita üzerinde gösterilmiştir. Bahsettiğimiz oluşumları barındıran noktasal örnekleri harita üzerinde konumlandırdıktan sonra, yapının fotoğrafının, oluşan öğeye dair çizimin ve analizin bulunduğu tablolar konuyu derinleştirmek adına önem arz etmektedir.

Duvar oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Safranbolu duvar 1= S D1, Safranbolu duvar 2= S D2 vb. şekilde ifade edilmiştir.

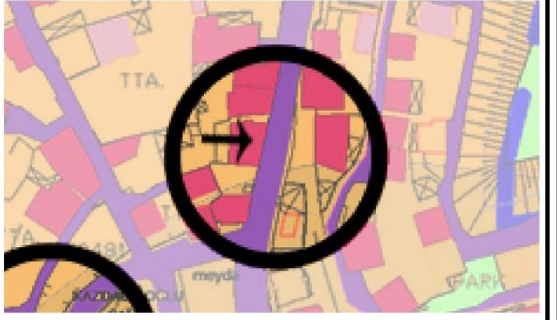

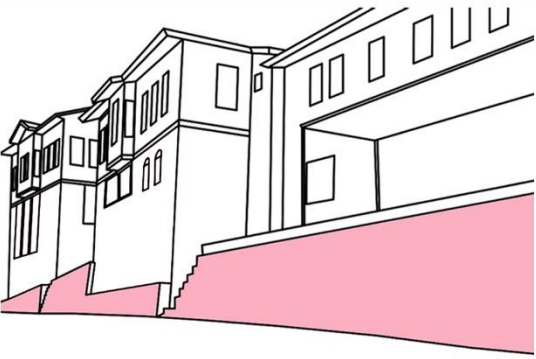

Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde duvar oluşumları pembe renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

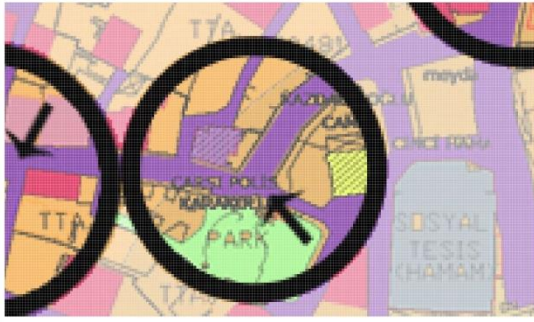

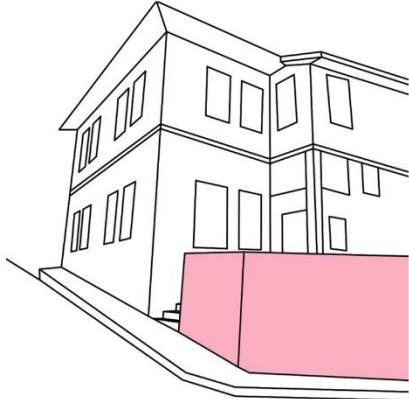
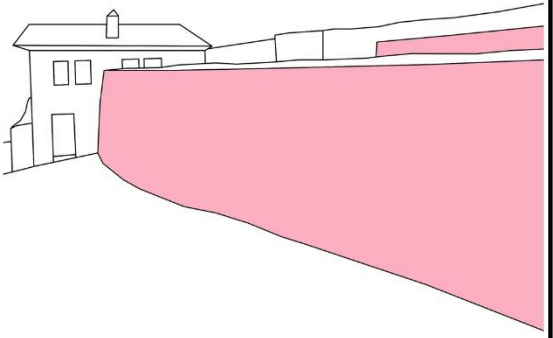

Şekil 2-5 Safranbolu duvar oluşum örneklerine dair harita çalışması

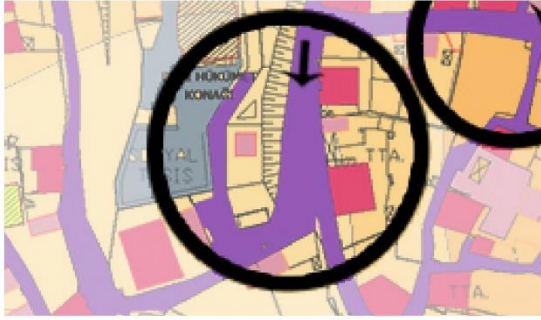

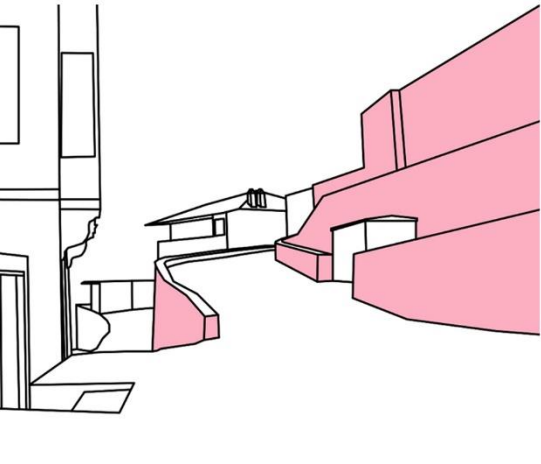
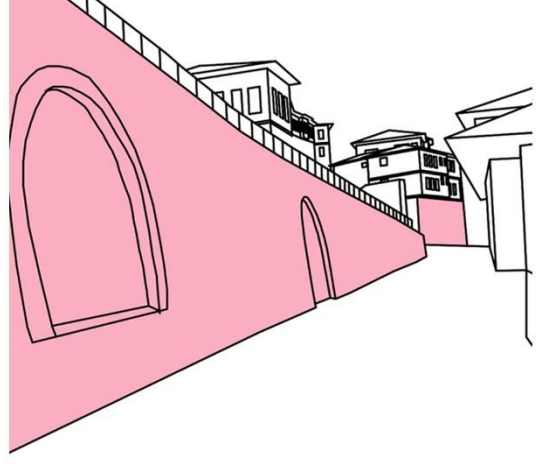
Tablo 2-1 Safranbolu S D1 ve S D2 Duvar Oluşumları

	S D1	S D2
AÇIKLAMA	<p>Safranbolu'daki meskenlere yakından baktığımızda ön ve arka cephesi de yola bakan yapılarda, yapıya giriş kotu üst yol kotu kabul edilen yapılara rastlamaktayız. Bu yapılarda alt yol kotundan yapıya baktığımız zaman istinat duvarını andıran taş duvar dokusuyla karşılaşmaktayız. Bu durum yapının bulunduğu arsanın eğimiyle doğrudan ilişkilidir. Bazı yapılarda ise; ön bahçe oluşturmak adına, yapılar yola sıfır inşa edilmeyerek biraz geri çekilmiş olup bahçenin kotunun yol kotundan yüksek olmasına bağlı olarak istinat duvarları oluşmuştur. Bu istinat duvarının görevi ise ön bahçe toprağını tutmaktır.</p>	<p>Eğime bağlı oluşan bir başka örnekte ise istinat duvarları, yapıların farklı kotlara oturmasına bağlı olarak oluşmuştur. Bu duvarlar kimi zaman üst kotlara ulaşımı sağlayan yollara paralel olarak yükselirken, kimi zaman ise yapıların oturduğu arazi kotunun yüksekliğiyle ilintilidir. Oluşan duvar yüksekliği zaman zaman iki katlı yapı yüksekliğine ulaşmaktadır.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-2 Safranbolu S D3 ve S D4 Duvar Oluşumları

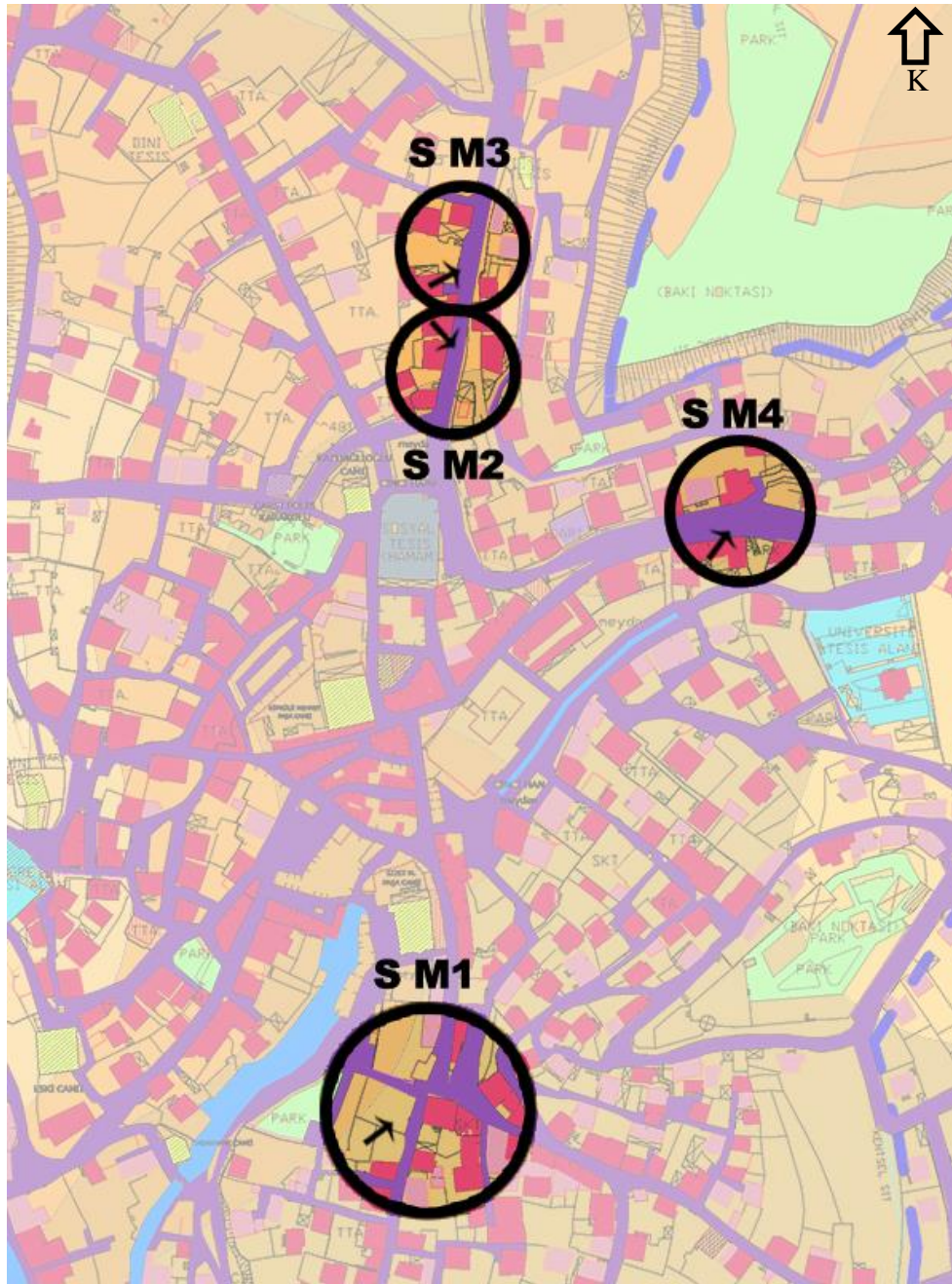
	S D3	S D4
AÇIKLAMA	<p>Safranbolu'daki polis merkezinin bahçesinde de duvar oluşumuna rastlamaktayız. Yapının zemin katı arka yol kotuna sıfır otururken, ön yol kotuna göre yüksekte kalmaktadır. Yapıda yapı girişi kotuyla eş yükseklikte ön bahçe yapılmak istenmesi, ön yol cephesinde duvar oluşumuna neden olmuştur. Bu duvar kot farkının önüne geçerek, yapı – bahçe ilişkisinin daha kuvvetli olmasını sağlamıştır.</p>	<p>Eğimin fazla olduğu bir başka alanda ise bahçe ve otopark olarak kullanılan düzlükler oluşturulmuştur. Buna bağlı olarak istinat duvarları ortaya çıkmıştır. Otopark alanının büyük olması yaklaşık üç metre yüksekliğinde duvar oluşumunu da beraberinde getirmiştir.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-3 Safranbolu S D5 ve S D6 Duvar Oluşumları

	S D5	S D6
AÇIKLAMA	<p>Safranbolu Kent Tarihi Müzesi, kentin en yüksek noktalarından birinde yer almaktadır. Kent merkezinden müzeye ulaşım için oluşturulan yollar duvarlar üzerinde yükselmektedir. Duvarlar, meyilli yollar için istinat görevi görmektedirler.</p>	<p>Safranbolu'daki bir başka duvar örneği ise ana yol aksına bağlı olarak oluşmuştur. Ana yol için istinat duvarı oluşturulmuş olup, duvar yüksekliği yolun eğimine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

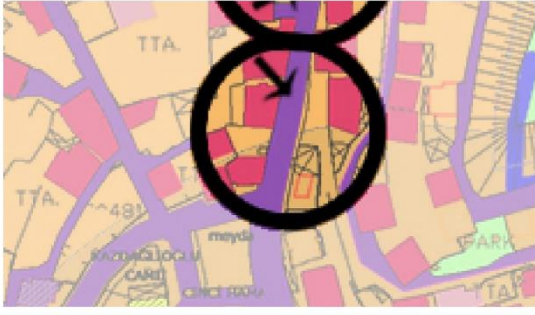

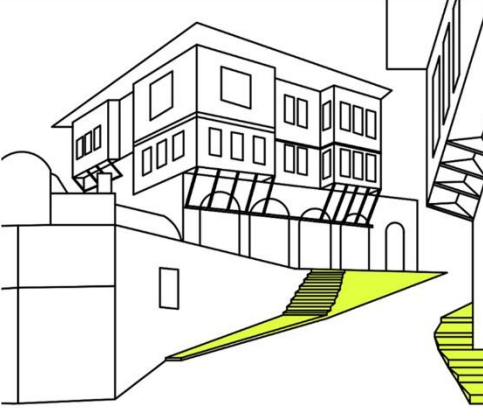
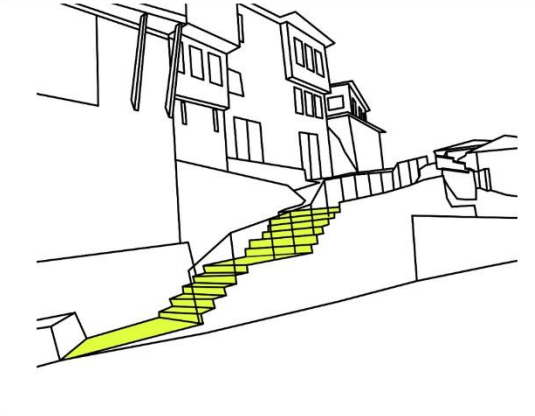
Merdiven oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Safranbolu merdiven 1= S M1, Safranbolu merdiven 2= S M2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde merdiven oluşumları sarı renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

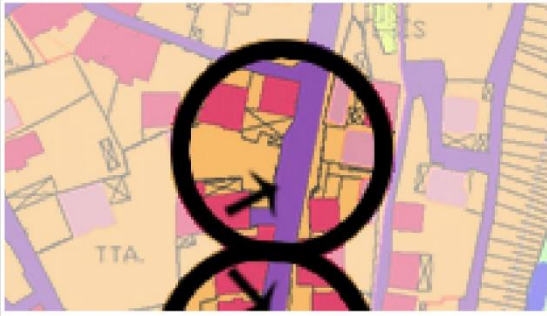
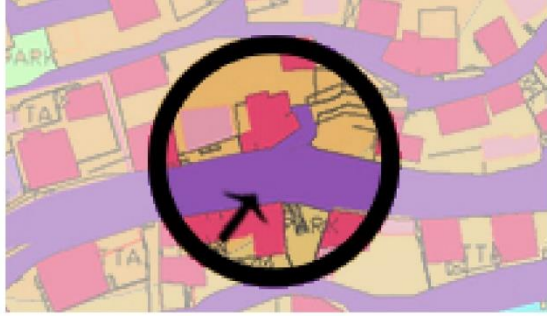

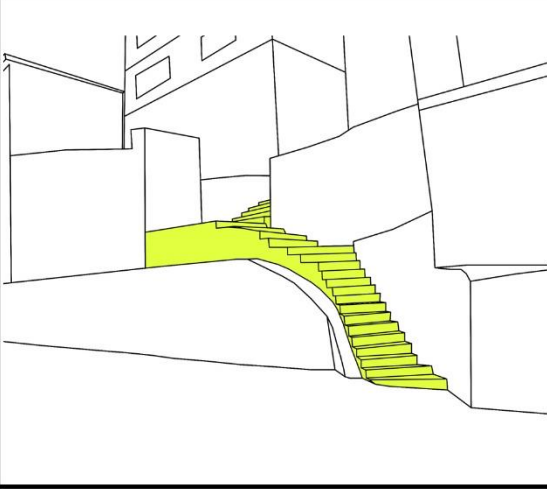
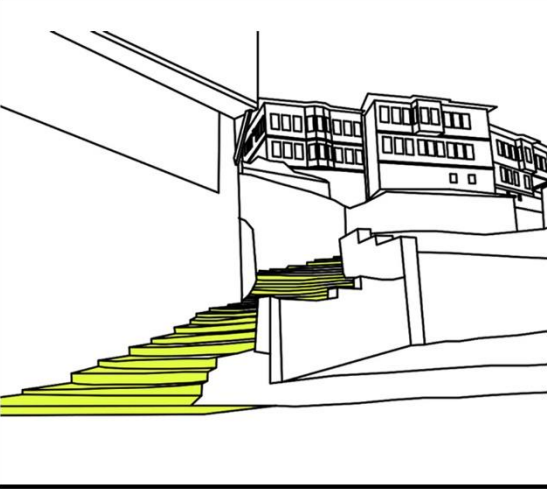
Şekil 2-6 Safranbolu merdiven oluşum örneklerine dair harita çalışması

Tablo 2-4 Safranbolu S M1 ve S M2 Merdiven Oluşumları

	S M1	S M2
AÇIKLAMA	<p>Eski Safranbolu evinde, evin giriş kısmı üst kottan alınmıştır ve yapının bahçesi bu kot seviyesine göre düzenlenmiştir. Yapının giriş kotuna sokağın yüksek yol kotundan ulaşılabilirken, alt yol kotundan ise merdivenler sayesinde yapı girişine ulaşılmaktadır. Bahçe için yapılan tesviye, yol tarafında duvarın oluşmasına neden olmuştur. Bu duvar yol dokusuna ve sokaktaki mekanlara bağlı olarak bir nevi dinlenme için oturma alanı olarak da işlev görmektedir. Yapının bahçe kotu aynı zamanda yöre halkının hayrat olarak yaptırdığı sokak başındaki bir çeşmenin de üst kotu durumundadır.</p>	<p>Safranbolu'daki sokak dokusuna baktığımızda ana ulaşım aksına bağlanan yollarda merdiven oluşumlarına rastlamaktayız. Birbirine paralel olarak ilerleyen ve arasında kot farkı bulunan yollar arasında sahanlıklı merdiven oluşumları yaya ulaşımı çözümlenmiştir.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF	 <p>55</p>	
OLUŞUM		

⁵⁵ Bekir Arslan, Erişim Yeri: <http://blog.bekirarslan.info/safranbolu/>, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016.

Tablo 2-5 Safranbolu S M3 ve S M4 Merdiven Oluşumları

	S M3	S M4
AÇIKLAMA	Ana yol aksına cephesi olan yapılarda, yapıların zemin katının yüksek arazi kotuna göre şekillenmesi yapı girişinin yoldan yüksekte olmasına neden olmuştur. Bu durum, yapı bahçesine merdivenle ulaşım sağlanmasını da beraberinde getirmiştir.	Safranbolu'da üst kotlarda bulunan evlere taşıtla ulaşım meyilli yollarla sağlanırken, yaya ulaşımının daha kısa sürmesi adına ana aks üzerinden merdivenler oluşturulmuştur. Bu merdivenler basamak sayısı çok olmasına karşın, yaya ulaşılabilirliğini kolay kılmıştır. Bu örnekte merdiven oluşumuna paralel olarak duvar oluşumlarını da görmekteyiz.
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

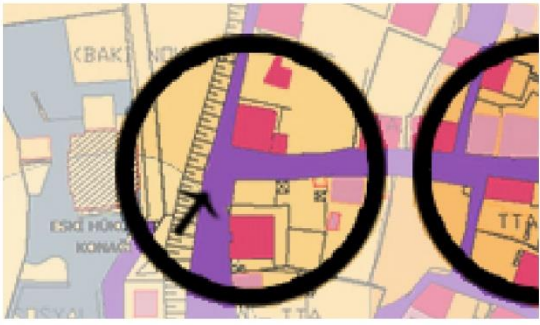

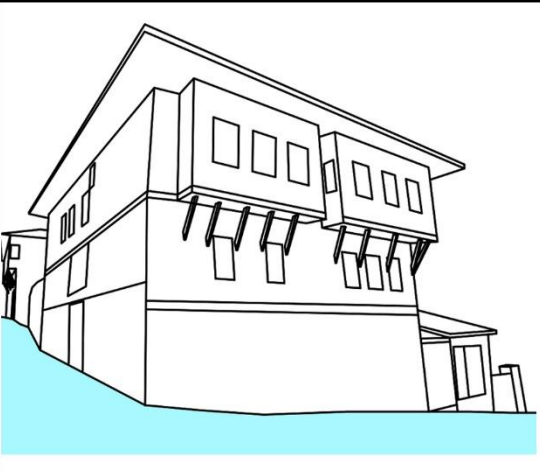
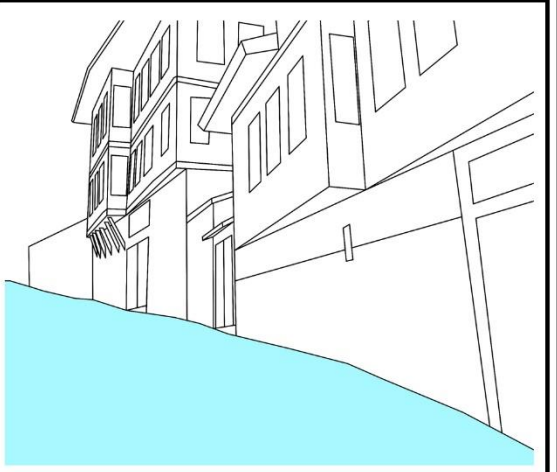
Meyilli yol oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Safranbolu meyilli yol 1= S Y1, Safranbolu meyilli yol 2= S Y2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürölüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde meyilli yol oluşumları mavi renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

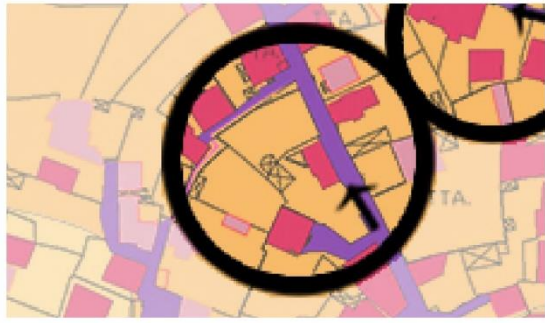

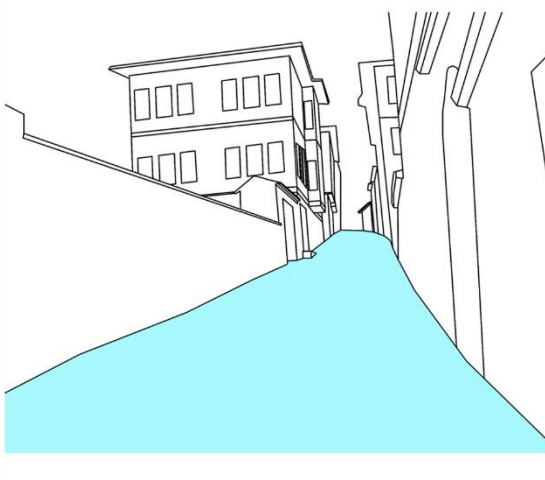
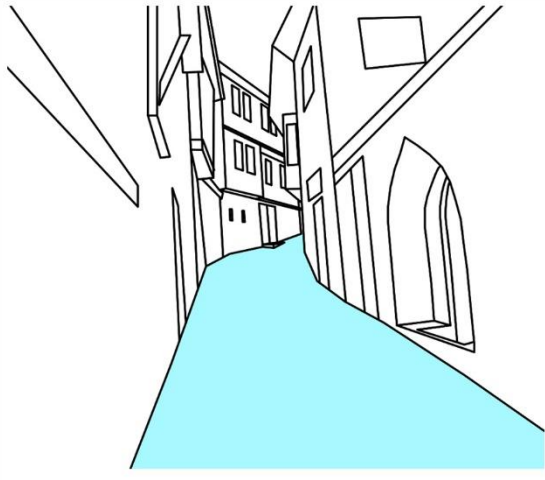

Şekil 2-7 Safranbolu meyilli yol oluşum örneklerine dair harita çalışması

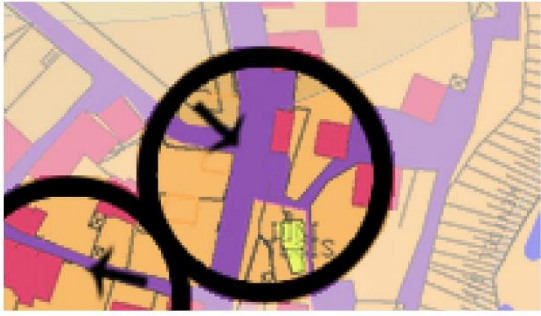
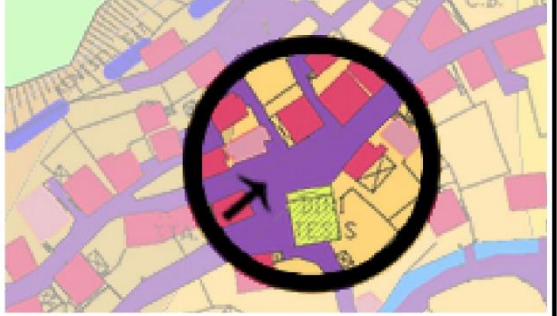

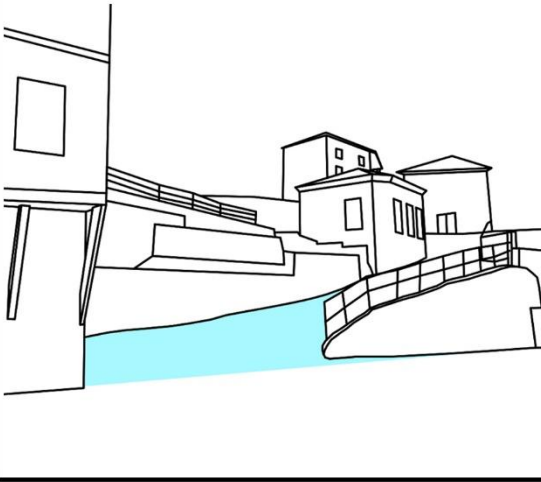
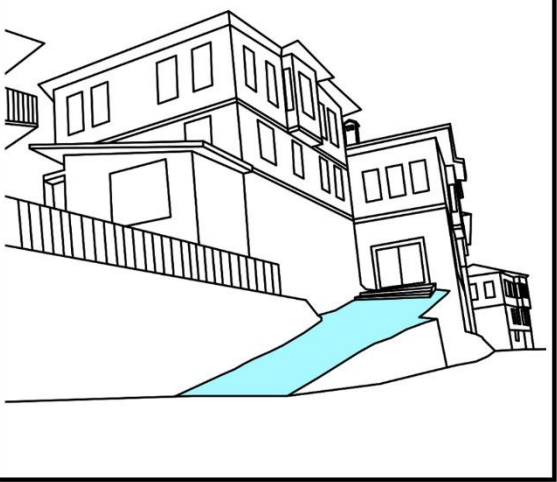
Tablo 2-6 Safranbolu S Y1 ve S Y2 Meyilli Yol Oluşumları

	S Y1	S Y2
AÇIKLAMA	<p>Köşe parselde bulunan yapılarda, topoğrafya etkisini duvar yüksekliklerinden okuyabilmekteyiz. Örnekteki yapıda yapının iki tarafındaki yollar da meyillili yoldur. Bahçeye giriş alt yol kotundan sağlanırken, yapıya giriş ise üst kottaki yoldan sağlanmıştır.</p>	<p>Safranbolu sokaklarında meyilli yol oluşumuna çokça rastlamaktayız. Yapıların yola sıfır olarak tasarlandığı sokaklarda yapı cephelerindeki kapı ve pencerelerin dizilimi bu oluşumu net bir şekilde okumamızı sağlamaktadır.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-7 Safranbolu S Y3 ve S Y4 Meyilli Yol Oluşumları

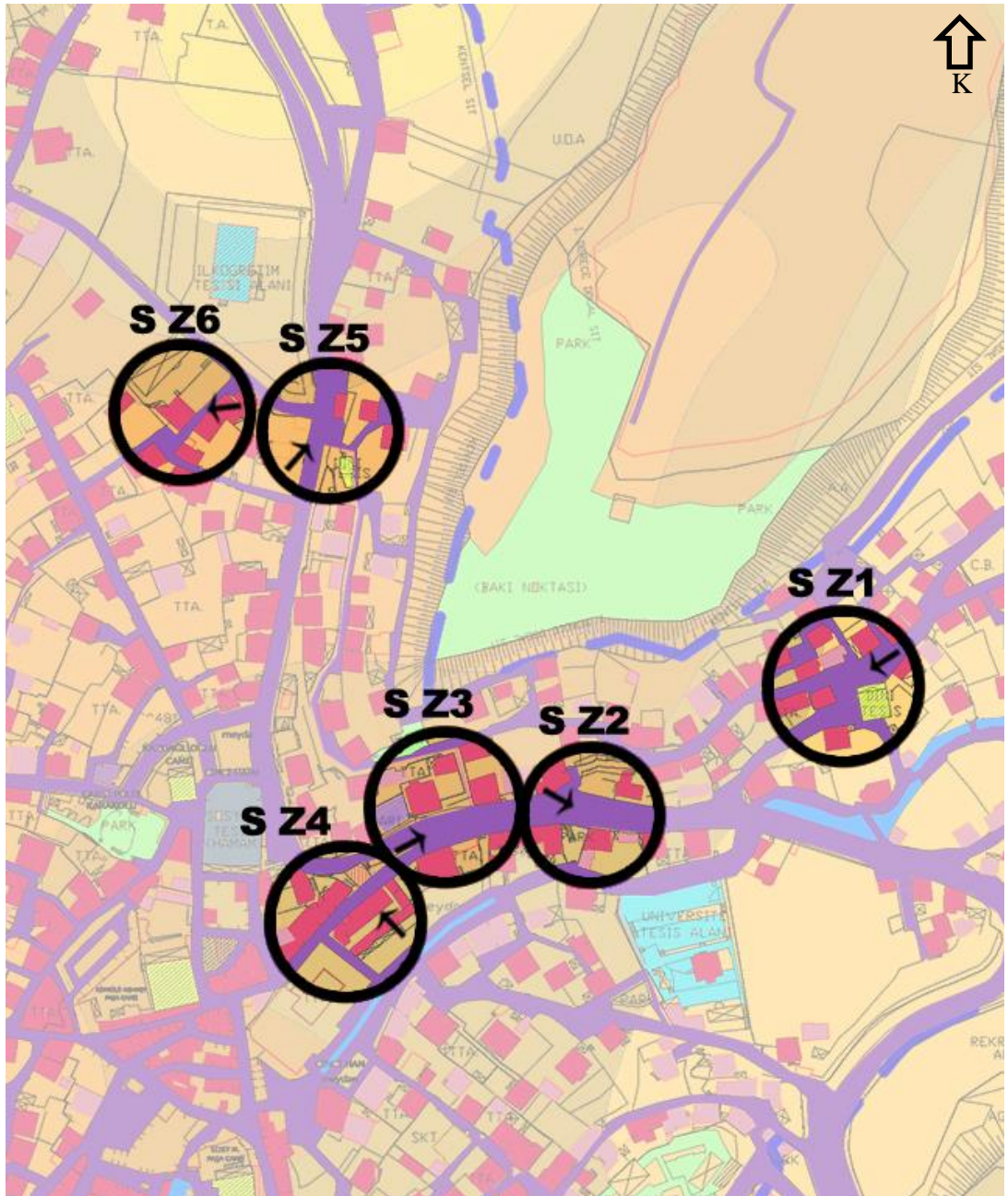
	S Y3	S Y4
AÇIKLAMA	<p>Tescilli yapıların yoğun olarak bulunduğu sokaklarda da meyilli yollara rastlamaktayız. Yapıların yamaç gibi meyilli yerlere inşa edilmiş olması, buna bağlı olarak yolun topoğrafya ile uyumlu şekillenmesi, yağmur sularının da kolay akmasına imkan vermiştir.</p>	<p>Ara sokaklardaki duruma baktığımızda ise sokağın darlığıyla birlikte yolun meyilli olması daha net bir şekilde okunabilmektedir.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-8 Safranbolu S Y5 ve S Y6 Meyilli Yol Oluşumları

	S Y5	S Y6
AÇIKLAMA	<p>Ana yol aksından üst kotlarda bulunan yapılara ulaşım için meyilli yollar oluşturulmuştur. Rampayı andıran bu yol oluşumu kendine paralel istinat duvarı oluşumunu da beraberinde getirmiştir. Rampadaki eğim oranının fazla olmasına bağlı olarak duvar üzerinde korkuluk tasarlanmıştır.</p>	<p>Safranbolu'daki bir başka örnekte ise meskenin alt katı araç park yeri olarak kullanılmaktadır. Yoldan, üst kottaki yapının giriş katına ulaşmak için ise meyilli yol tasarlanmıştır. Bu durum, yüksekliği artan istinat duvarını da beraberinde getirmiştir.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

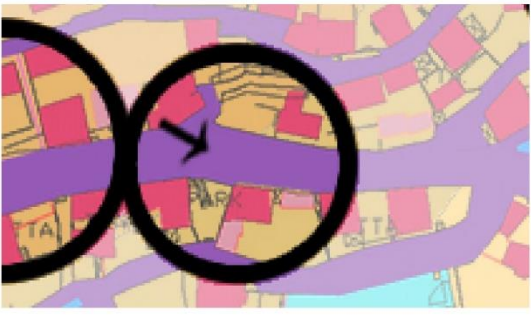

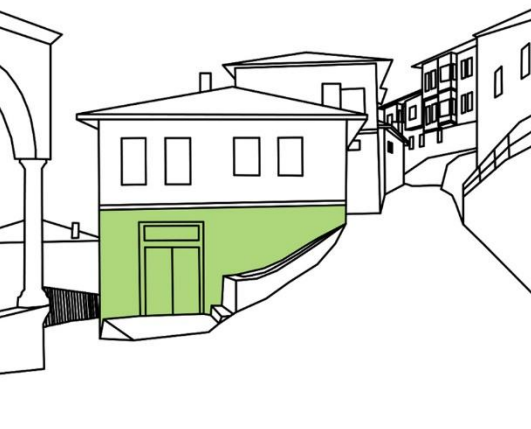
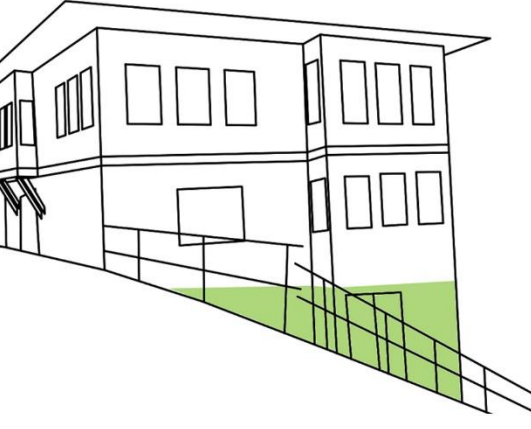
Zemin kat oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Safranbolu zemin kat 1= S Z1, Safranbolu zemin kat 2= S Z2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde zemin kat oluşumları yeşil renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

Şekil 2-8 Safranbolu zemin kat oluşum örneklerine dair harita çalışması

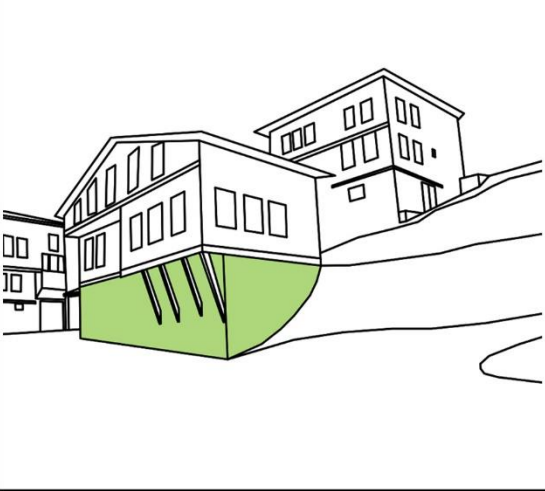

Tablo 2-9 Safranbolu S Z1 ve S Z2 Zemin Kat Oluşumları

	S Z1	S Z2
AÇIKLAMA	<p>Safranbolu'nun ara sokaklarında bulunan yapının üç cephesi yola bakarken, üst yol kotu cephesi ile alt yol kotu arasında bir kat fark ortaya çıkmıştır. Yapının girişine alt yol kotundan basmakla, üst yol kotundan ise doğal eğimle ulaşılmaktadır.</p>	<p>Yapıya giriş ana yol aksından sağlanırken, yapı bu cepheden iki katlı görülmektedir. Aynı yoldan yapı bahçesine inildiğinde ise arka tarafı toprağa gömülü, yapı girişinin altında başka bir kat daha olduğunu görmekteyiz.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-10 Safranbolu S Z3 ve S Z4 Zemin Kat Oluşumları

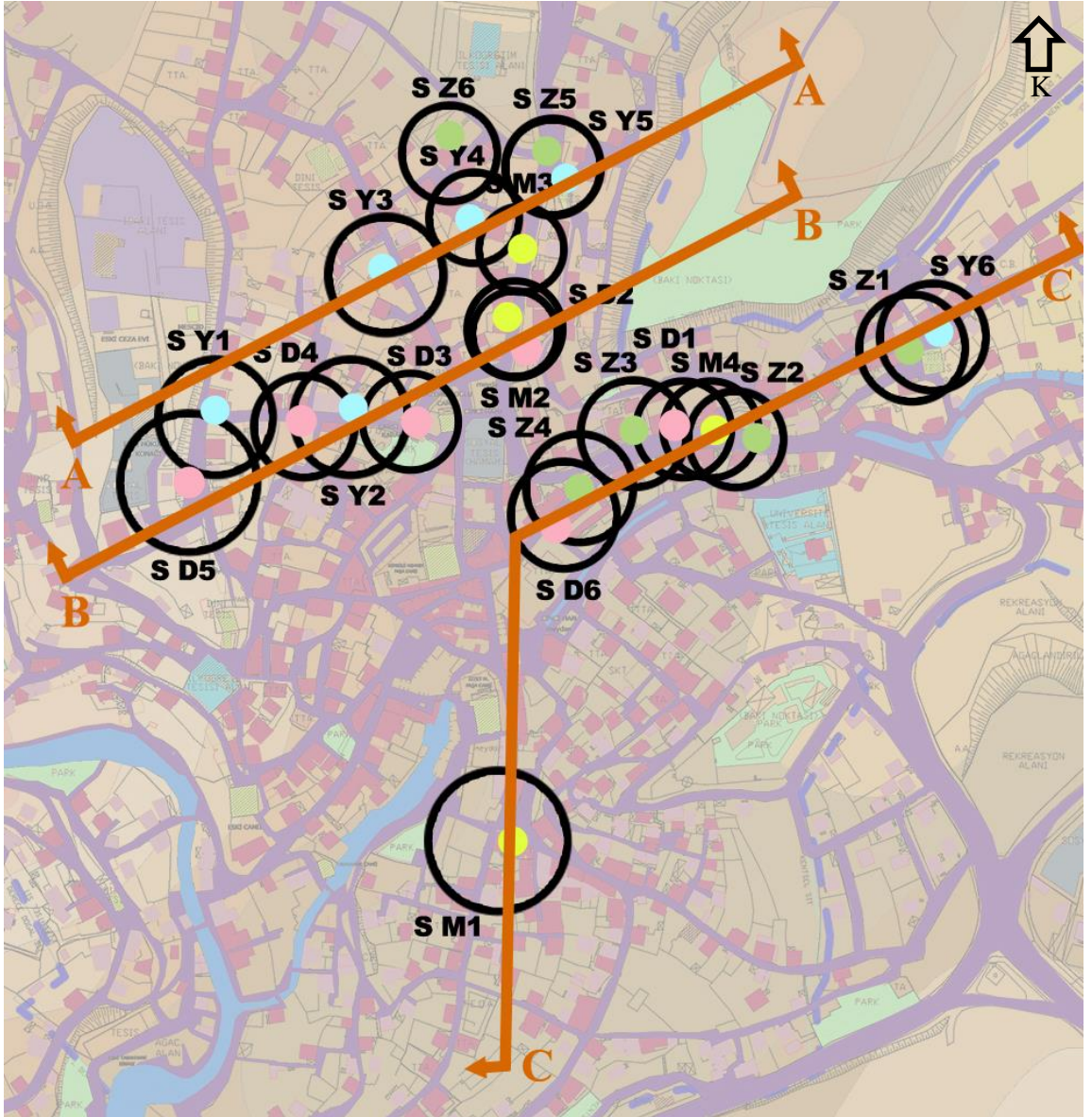
	S Z3	S Z4
AÇIKLAMA	<p>Safranbolu'daki mesken yapılarının bazılarında ise yapının alt katı eskiden ahır olarak kullanılmakta olup, üst katı ise yaşam alanı olarak kullanılmaktadır. Yapının eğimli bir alana oturmuş olması sebebiyle iki kata da yol kotlarından dahil olunabilmektedir. Ana yolun ise daha alt kotta olması sebebiyle zemin kat duvarı bu cepheden çok yüksek görülmektedir.</p>	<p>Ana ulaşım aksı üzerinde bulunan bir başka yapıda ise yapı girişi bu akstan sağlanırken, alt yol kotunun bulunduğu cephede yapının iki kat daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Üst katların manzaraya hakim olması normal katlarda çok pencere tasarlanmasını da beraberinde getirmiştir. Oluşan diğer katlarda ise daha az sayıda pencere yapılmıştır.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-11 Safranbolu S Z5 ve S Z6 Zemin Kat Oluşumları

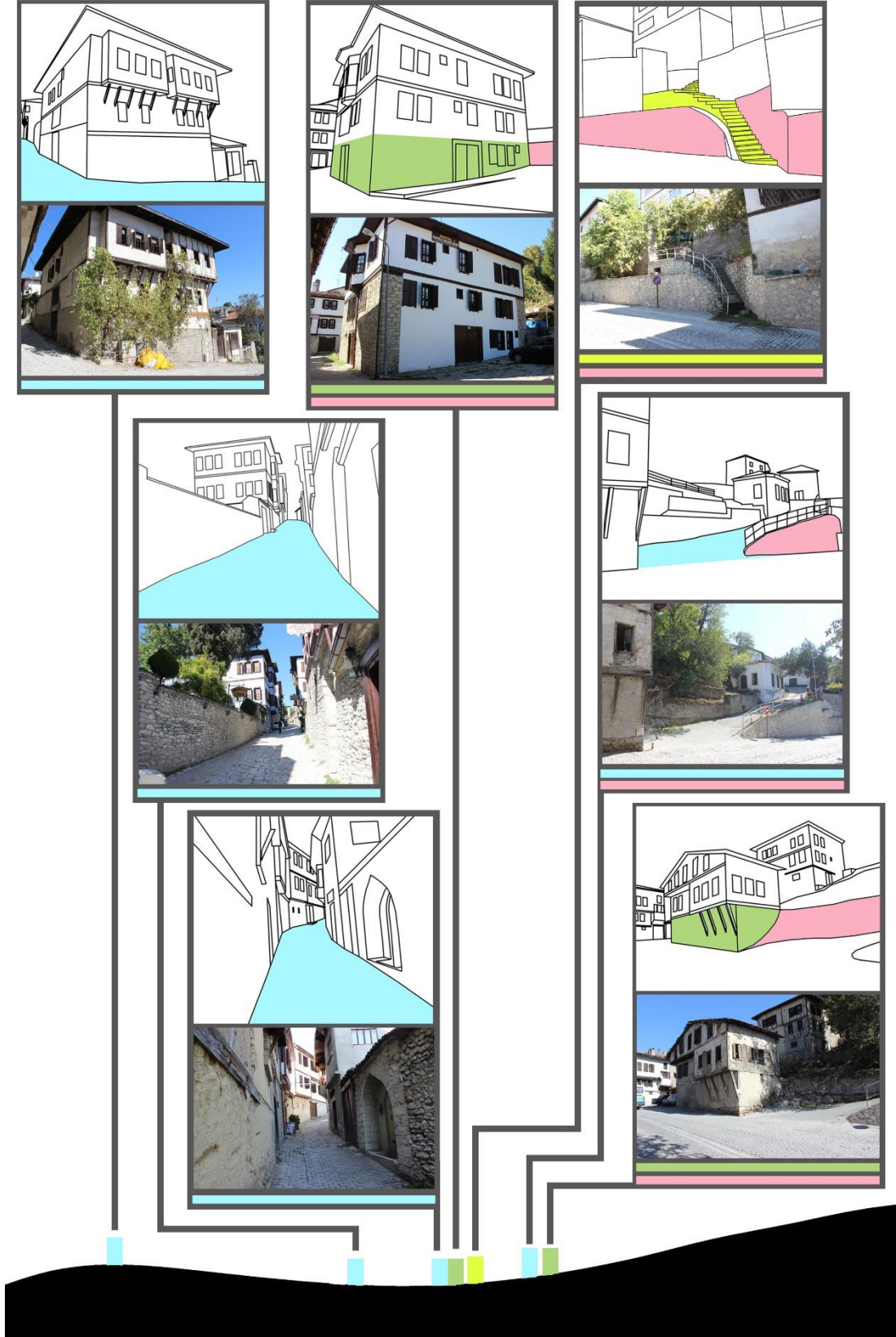
	S Z5	S Z6
AÇIKLAMA	<p>Yapının tasarlandığı arazinin eğiminin fazla olması, araziye gömülü zemin kat oluşumunu da beraberinde getirmiştir. Oluşan bu katın diğer katlardan farklı olarak taş dokuya sahip olması, oluşumu vurgular niteliktedir.</p>	<p>Eğimli arazi üzerinde ve köşe parselde bulunan yapı, alt yol kotundan üç katlı gözüktürken, üst yol kotundan bakıldığında iki katlı gözükmektedir. Ön cephede taş doku iki kat iken, arka cephede taş doku tek katta bulunmaktadır. Yapının iki kat gözüktüğü cephesi yapının bahçesine bakmaktadır.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Verilen örneklerin tümünü harita üzerinde gösterdikten sonra arazinin eğimiyle olan ilişkisini kavramak adına, arazi kesitleri üzerinden analizlere devam edilmiştir.

Örneklerin bulunduğu noktalar belirlendikten sonra toplamda tüm noktaları görebileceğimiz üç adet arazi kesiti çizilmiştir. Bu kesitler üzerinde oluşumların bulunduğu noktalar gösterilerek; kesit, çizim ve fotoğrafla desteklenmiştir. Birçok oluşumu içinde barındıran örnekler ise çizim üzerinde detaylandırılmıştır. Pembe duvar oluşumunu, sarı merdiven oluşumunu, mavi meyilli yol oluşumunu, yeşil ise zemin kat oluşumunu gösteren renklerdir. Çizimlerin altına fotoğrafta bulunan öğelere işaret eden renkli şeritler çizilerek, sonraki aşamada oluşturulan grafik çalışması için kolaylık sağlanmıştır.

Şekil 2-9 Safranbolu arazi kesitleri

A - A KESİTİ

Şekil 2-10 Safranbolu A-A Kesiti

B - B KESİTİ

Şekil 2-11 Safranbolu B-B Kesiti

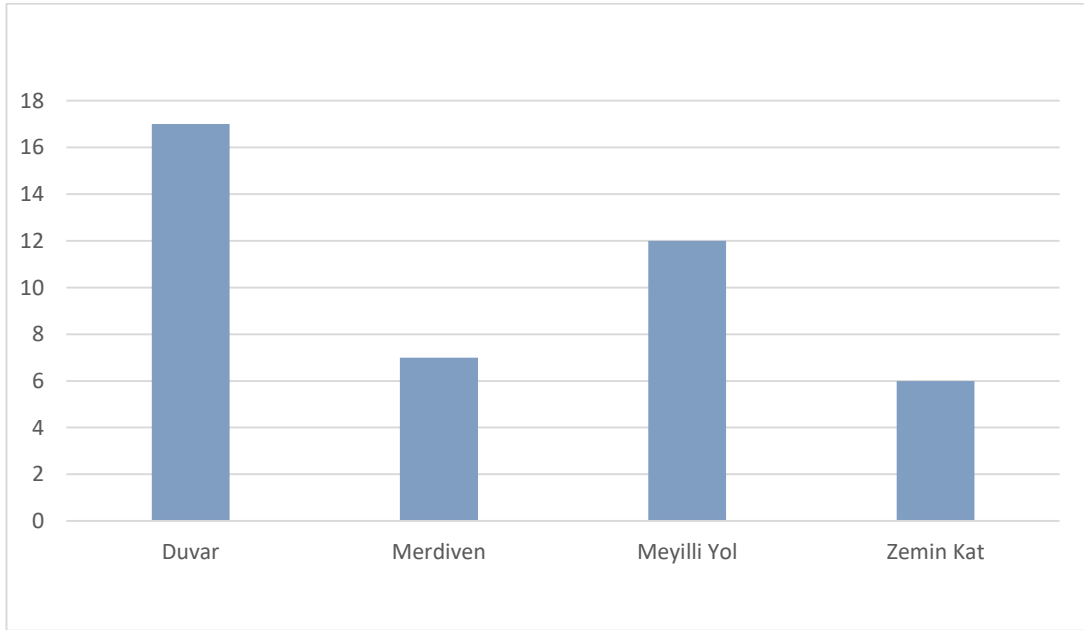
C- C KESİTİ

Şekil 2-12 Safranbolu C-C Kesiti

Yirmi iki örneği arazi kesitinde gösterdikten sonra, örneklerdeki oluşumların tümünü gösterip sayısal veriler dahilinde değerlendirdiğimizde aşağıdaki tablolar ve grafikler ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2-12 Safranbolu kesitlerinde yer alan oluşumlara dair sayısal veriler

	DUVAR	MERDİVEN	MEYİLLİ YOL	ZEMİN KAT
A- A KESİTİ	4	1	4	2
B- B KESİTİ	5	2	3	0
C- C KESİTİ	8	4	5	4
TOPLAM	17	7	12	6

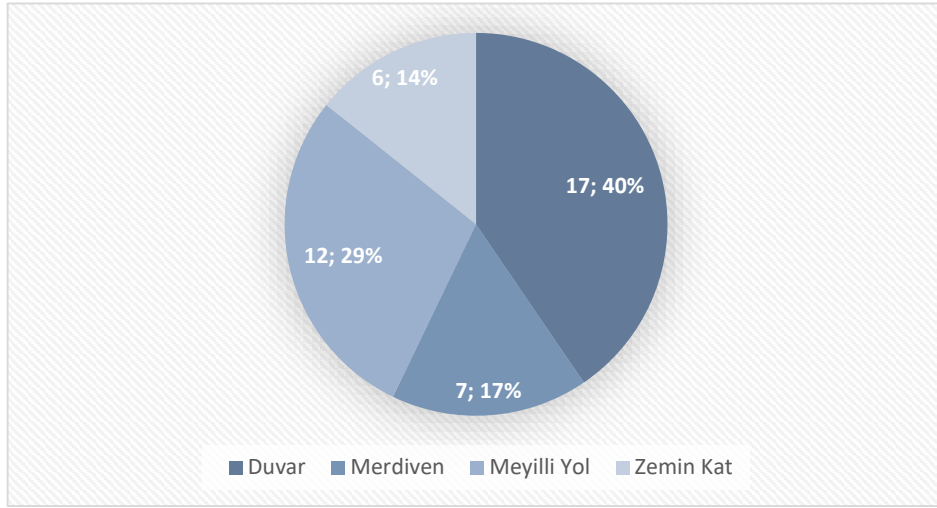

Şekil 2-13 Safranbolu'daki oluşumlara dair sayısal veriler

Yirmi iki örnekte en çok duvar oluşumuna rastlarken, en az zemin kat oluşumunu görmekteyiz. Kesitlere baktığımızda eğim oranının fazla olduğu noktalarda zemin kat oluşumları göze çarpmaktadır. Bu noktalarda oluşan duvarlar ise eğimin az olduğu noktalardaki duvarlara göre daha yüksektir. Kentin genelinde meyilli yol ve duvar oluşumlarını ise bir arada görmekteyiz. Kentin yüksek noktalarında meyilli yol

oluşumunun fazla olduğu göze çarpmaktadır. Merdiven oluşumları ise kentin daha alt kotlarında yer alan ana ulaşım aksı etrafında bulunmaktadır.

Safranbolu kenti için bu örnekler üzerinden oranlama yaptığımızda ise şekildeki grafik ortaya çıkmaktadır. Grafikte de kent genelinde en önemli oluşumların duvar ve meyilli yol olduğunu görmekteyiz.

Şekil 2-14 Safranbolu'daki oluşumlara dair oranlar

2.2 BEYPAZARI

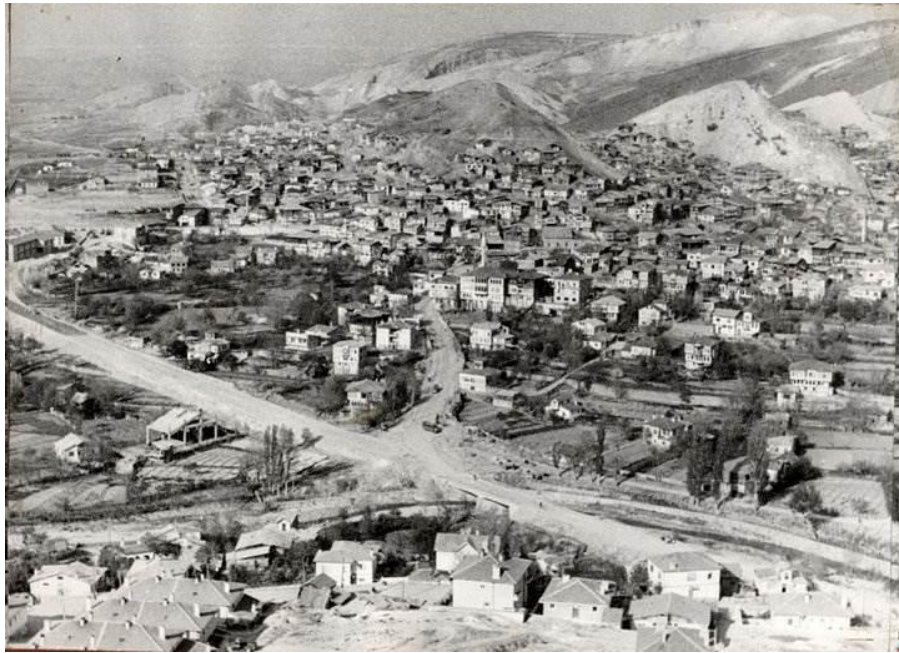
Konumu: Beypazarı, Ankara'nın 98 kilometre kuzeybatısında bulunmaktadır. Kuzeyinde Gerede, Seben ve Kıbrısçık ilçeleri; güneyinde Polatlı, Mihallıçcık ilçeleri; batısında Eskişehir ili ve Nallıhan ilçesi; doğusunda ise Ayaş, Güdül ve Çamlıca ilçeleri bulunmaktadır. 1.868 km² yüzölçümüne sahip olup kent merkezinde 11 mahalleden oluşmaktadır. Bu mahalleler Ayvaşık, Başağaç, Beytepe, Cumhuriyet, Gazipaşa, Hacıkara, İstiklal, Kurtuluş, Rüstempaşa, Yeşilağaç ve Zafer Mahalleleridir. Bu mahallerin 6 tanesinde tarihi mekanlar bulunur.

Tarihi: Beypazarı ilçesi tarihte Hitit, Frig, Galat, Roma ve Bizans'a ev sahipliği yapmıştır. Sonrasında Anadolu Selçuklu ve Osmanlı egemenliğine girmiştir. Beypazarı'nın ilk adı 'Kaya Doruğu Ülkesi' anlamına gelen Lagania'dır. MS 6.Yy'da Doğu Roma imparatoru Anastasious'un piskoposluk merkezi olan Lagania'yı ziyareti sonrası kentin adı Lagania Anastasiopolis (Anastasios kenti) olarak değiştirilmiştir.

Selçuklu döneminde Beypazarı, Türkmen boylarına ev sahipliği yapmıştır. Bu boylardan en önemlisi Kayı boyudur. Selçuklular döneminde Beypazarı, İstanbul Bağdat yolu üzerinde önemli bir ticaret merkeziydi. Orhan Bey'in Ankara'yı alması ile kent Osmanlı yönetimine geçmiştir. Tımarlı sipahi merkezlerinden biri olan Beypazarı, sipahi beyine ve ticari, ekonomik yoğunluğa bağlı olarak Beğ Bazarı adını almıştır.⁵⁶

Osmanlı döneminde Beypazarı, önemli bir ticaret merkeziydi. 17. yüzyıldan itibaren seyahatnamelerde Beypazarı'ndan bahsedilmektedir. Seyahatnamelere konu olmasının bir nedeni de İstanbul Ankara arasındaki yol güzergahında önemli bir yere sahip olmasıdır.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde Beypazarı'ndan bahsetmektedir. Evliya Çelebi 17. yüzyılda kentin ikili yerleşim düzenine sahip olduğuna değinmektedir. Mundarcı deresinin iki yakasında yer alan kalker tepelerinden kale diye bahsederken, İnözü çayı ile Mundarcı deresi arasında kalan bölgeyi aşağı şehir olarak tanımlamaktadır.⁵⁷

58

Resim 2-3 Beypazarı tarihi fotoğraf

⁵⁶ Erişim Yeri: <http://www.beypazari.gov.tr/beypazari-tarihi> , Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2018

⁵⁷ Tolga Bozkurt, Seyahatnamelere Beypazarı Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Tarih Peşinde, S: 8, 2012, s. 264.

⁵⁸ Erişim Yeri: <http://www.beypazari.gov.tr/beypazari-tarihi> , Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2018

Mimari Özellikleri: Beypazarı'ndaki konutlar, geleneksel Türk evi özelliklerini yansıtır. Evler iç, dış ve orta sofalıdır. Genellikle 3 katlı olan evlerin zemin katları taş iken, üst katları ahşap iskelet içinde ahşap veya kerpiç dolgu sistemle yapılmıştır. Ocağın bulunduğu, yapının kuzey duvarında ise kerpiç kullanılmıştır. Bölme duvarlar genellikle bağdadi tekniğiyle inşa edilmiştir.⁵⁹

Kat kullanımlarına baktığımızda, zemin kat diğer katlardan farklı kullanıma sahip olup servis mekanı şeklindedir. Üst katlar ise yaşam alanıdır.

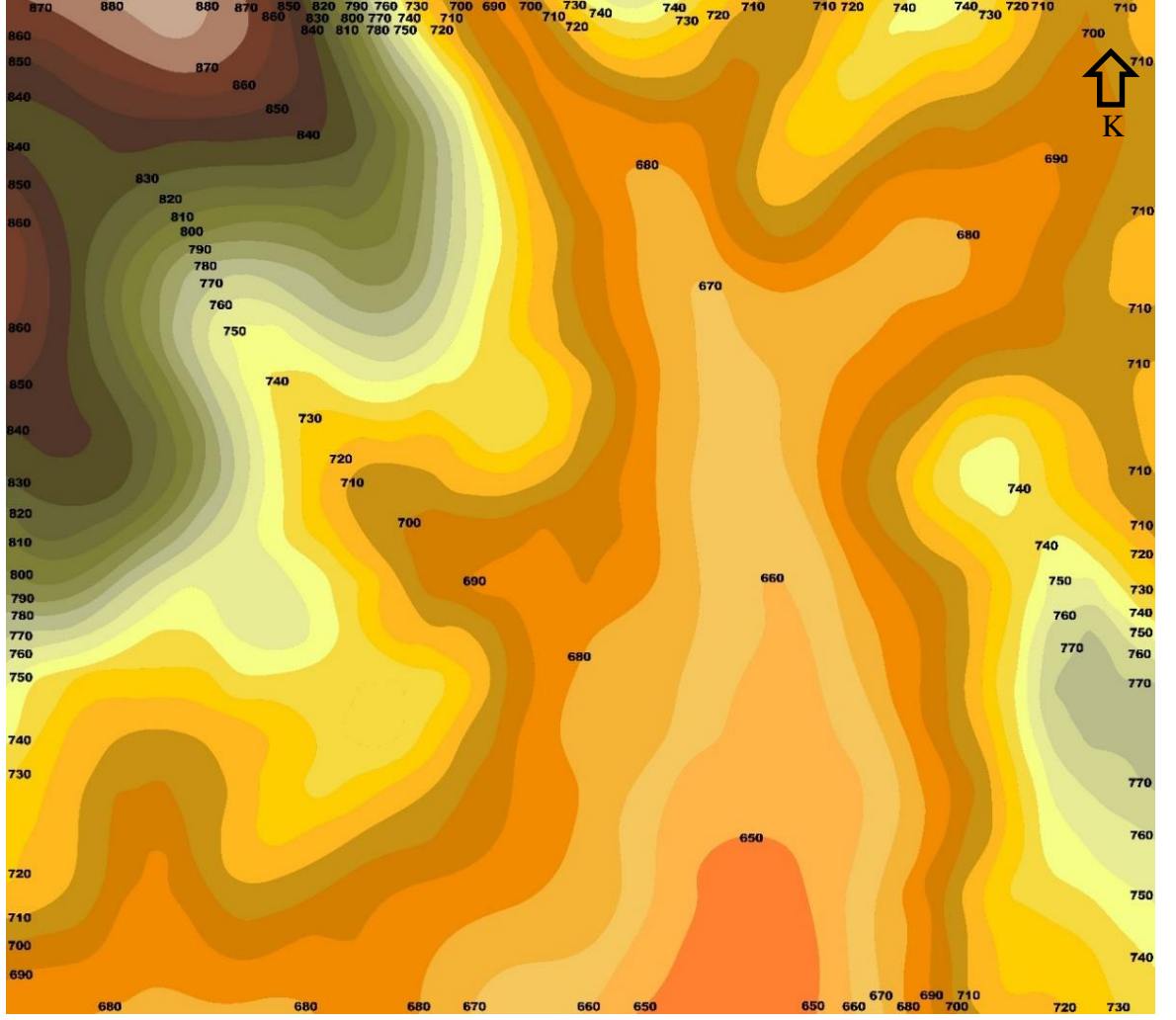
Cepheler ise düz ve çıkmalı olarak iki tiptir. Cephelerde ahşap silme ve üçgen çatı alınlığı kullanılmış olup ikili üçlü ya da dörtlü pencere düzeni görülmektedir.⁶⁰ Yapılar genellikle simetri cepheye sahiptirler. Bazı yapıların ön cephesinde en üst katta genellikle tek odalı, bazen ahşap balkon bulabilen guşgana adı verilen kapalı mekanlar bulunmaktadır. Başlangıçta depo olarak kullanılan bu odalar sonrasında yazlık oda olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Yerleşim dokusu: Beypazarı; Hıdırlık, Salihler, Üç Kızlar Tepeleri ile Kumsüren, İnözü, Murdancı Derelerinin geçtiği vadiler üzerinde konumlanmış olup eski yerleşim alanı kuzeydeki dik yamaçlar üzerindedir. Bölgede kalkerli tepeler bulunması sebebiyle yerleşim yer yer kesintiye uğramaktadır. Eski yerleşim yerindeki eğimin fazla olmasına bağlı olarak, yeni yerleşim yeri daha az eğime sahip olan güney kesimdedir. Güneyden kuzeye doğru gidildikçe yükseklik artmaktadır. İlçenin en alçak noktası 650 m. olan İnözü Vadisi olup, en yüksek noktası 794 m. rakıma sahip olan Salihler Tepesi'dir. İnözü Vadisi'nin doğu ve batı kısımları kayalıktır.⁶¹

⁵⁹ Özmen, Geleneksel Beypazarı Konutlarında Baş Oda'nın Günümüz İhtiyaçlarını Karşılacak Düzendeki Donatılması. Gazi Üniversitesi F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara,1987

⁶⁰ Nevin Gültekin, Geleneksel Konut Dokusunda Kullanım Sürecinin Değerlendirilmesi-Beypazarı Örneği, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, c 22, 2007, s.266

⁶¹ Filiz Akınoğlu, Mükerrer Arslan, Beypazarı Peyzaj Potansiyelinin Geliştirilmesi, Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 2010, s.47

Şekil 2-15 Beypazarı eş yükselti eğrileri

Beypazarı'nın yerleşim düzeni, tarihi yerleşim yeri ve yeni yerleşim yeri olarak ikiye ayrılmaktadır. Tarihi yerleşim yeri günümüzde de eski halini korumaktadır. İçerisinde bedesten, konutlar ve cami bulunmaktadır. Tarihi doku dik kalker tepelerin eteklerine kurulmuş olup 800.000 m²'lik alanda 6 mahalleyi barındırmaktadır. Eğime bağlı olarak yerleşim zaman zaman kesintiye uğramıştır. Yapıların yerleşimi topoğrafyaya uygun olarak sağlanmıştır.

Resim 2-4 Beypazarı evlerinin topoğrafyaya uygun yerleşimi

Kentsel gelişme doğu batı yönünde olup, yeni kent dokusu eski kent dokusuna göre daha düz bir alandadır. Yeni yerleşim alanı, ilçenin güney kısmında tarihi kent dokusundan ayrı gelişme göstermiştir. Bu durum birbirinden ayrı fakat birbiriyle ilişkili iki yerleşim düzeninin oluşmasına neden olmuştur.⁶²

63

Resim 2-5 Beypazarı yerleşimi

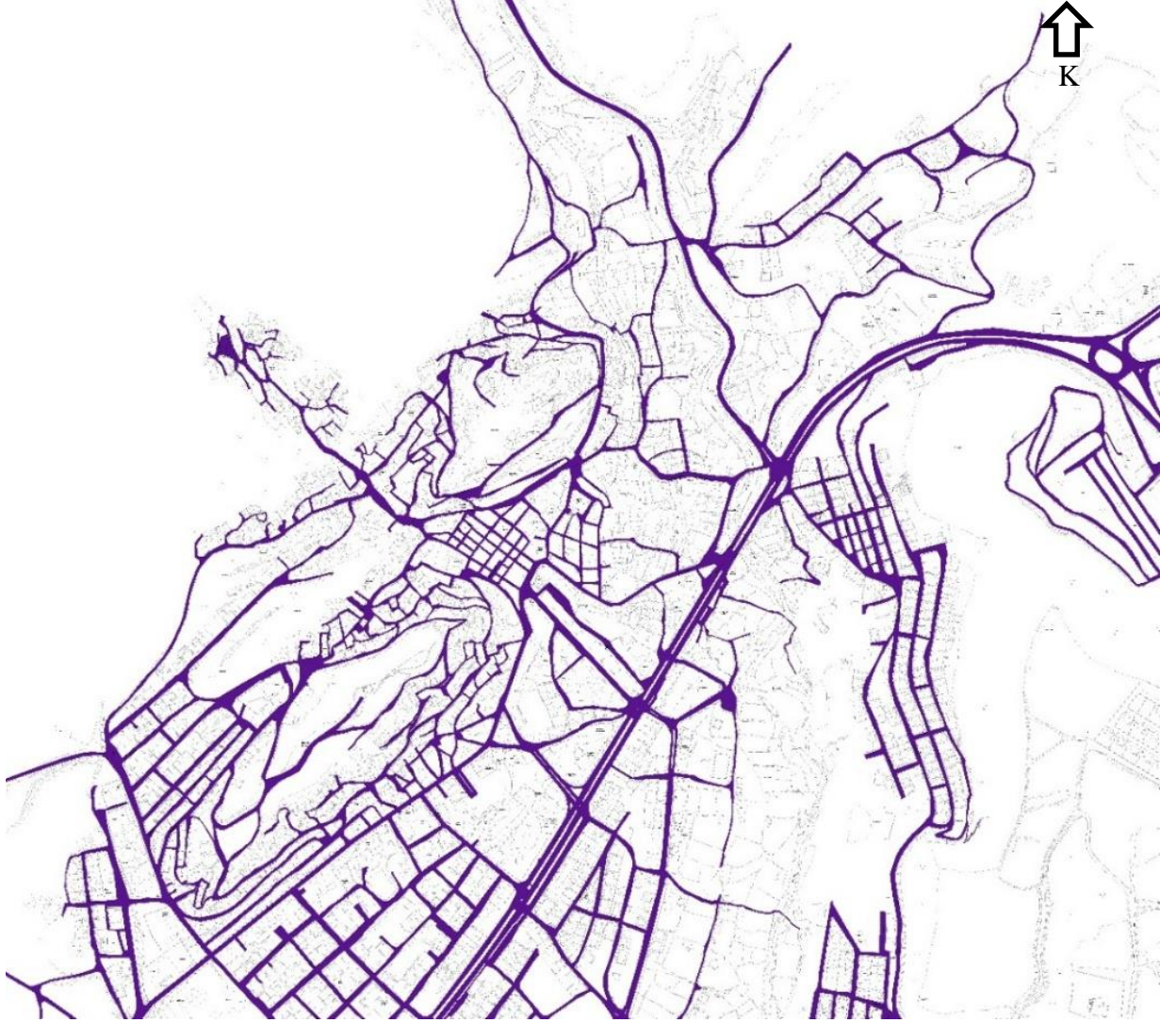
⁶² Filiz Aklanoğlu, Mükerrerem Arslan, Beypazarı Peyzaj Potansiyelinin Geliştirilmesi, Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 2010, s.48

⁶³ Nevin Gültekin, Geleneksel Konut Dokusunda Kullanım Sürecinin Değerlendirilmesi-Beypazarı Örneği, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 22c. , 2007, s.264

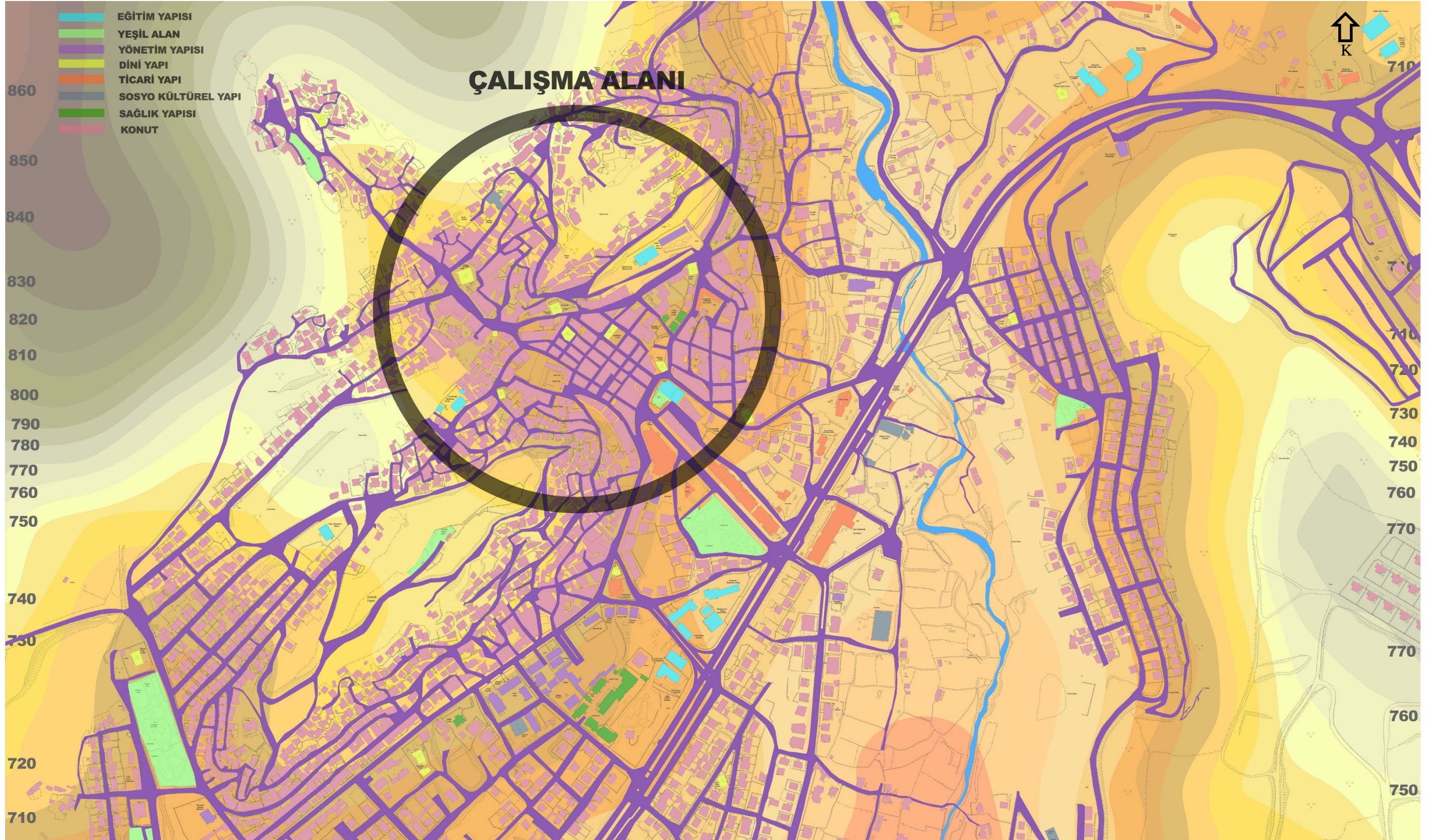
Şekil 2-16 Beypazarı doku analizi

Kentteki yol dokusuna baktığımızda yeni yerleşim yerinde daha düzenli bir yol dokusu karşımıza çıkmaktadır. Bu durum Beypazarı'nın güney bölümünde eğimin az olmasıyla ilintilidir. Eski yerleşim dokusunun olduğu ve eğimin fazla olduğu bölgede ise yollar topoğrafyaya göre şekillenmiştir.

Şekil 2-17 Beypazarı yol analizi

Topoğrafya, doku ve yol analizlerini çakıştırdığımızda ise şekildeki harita ortaya çıkmaktadır. Şehrin bulunduğu arazi eğimi kuzeybatı yönüne doğru artarken, eski kent dokusunun topoğrafyaya göre şekillendiğini görmekteyiz.

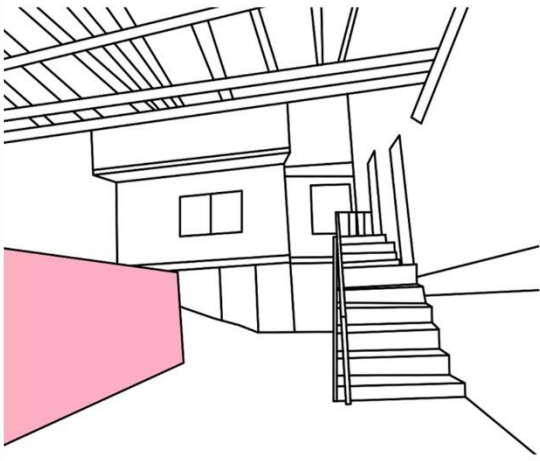
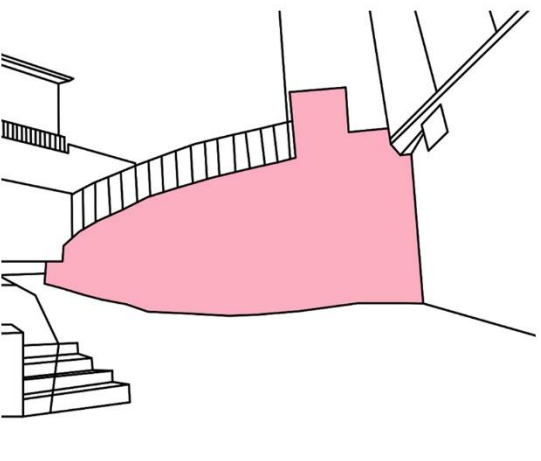
Şekil 2-18 Beypazarı kent dokusu

Kente dair oluşturulan izohips haritası, yerleşim dokusuna ve yol dokusuna dair haritaları çakıştırarak tek bir harita elde ettikten sonra daha küçük ölçekten kent merkezine odaklandığımızda, topoğrafya etkisi ile duvar, merdiven, meyilli yol ve zemin kat oluşumlarını görebilmekteyiz. Bahsettiğimiz bu oluşumları barındıran noktasal örnekleri harita üzerinde konumlandırdıktan sonra, yapının fotoğrafının, oluşan öğeye dair çizimin ve analizin bulunduğu tablolar konuyu derinleştirmek adına önem arz etmektedir.

Duvar oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Beypazarı duvar 1= B D1, Beypazarı duvar 2= B D2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

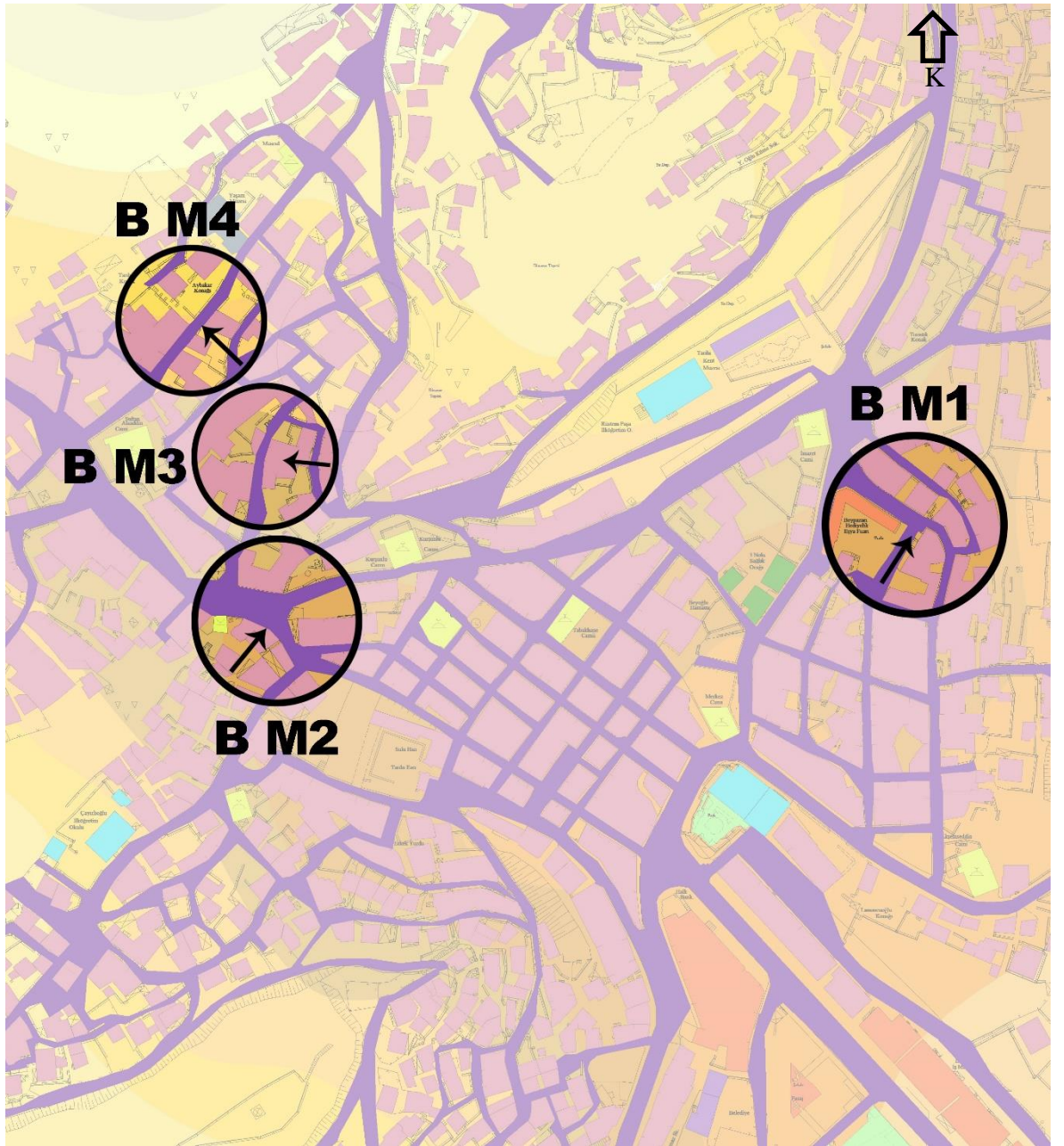
Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde duvar oluşumları pembe renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

Tablo 2-13 Beypazarı B D1 ve B D2 Duvar Oluşumları

	B D1	B D2
AÇIKLAMA	<p>Beypazarı'nda bulunan yapı ve çevresinde topoğrafyaya bağlı olarak duvar, merdiven ve kat oluşumlarını bir arada görmekteyiz. Yapı üst yol kotuna göre tasarlanmış olup, eğimli olan yan yol kotunun en alçak noktasına göre bahçe oluşturulmuştur. Bahçe oluşumu ise, üst yol cephesine duvar örülerek gerçekleştirilmiştir.</p>	<p>Beypazarı'nda araç kullanılmayan sokaklarında eğimin fazlalığına bağlı olarak dik yokuşlar oluşturulmuştur. Bu oluşumlar yine yüksekliği değişken olan istinat duvarı sayesinde gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan yaya yolunun diğer yol kotundan yüksek olmasına bağlı olarak duvar üzerinde korkuluk oluşturulmuştur.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

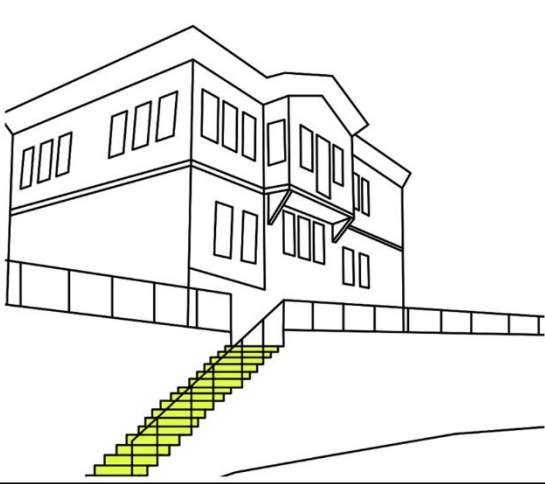
Merdiven oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Beypazarı merdiven 1= B M1, Beypazarı merdiven 2= B M2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde merdiven oluşumları sarı renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

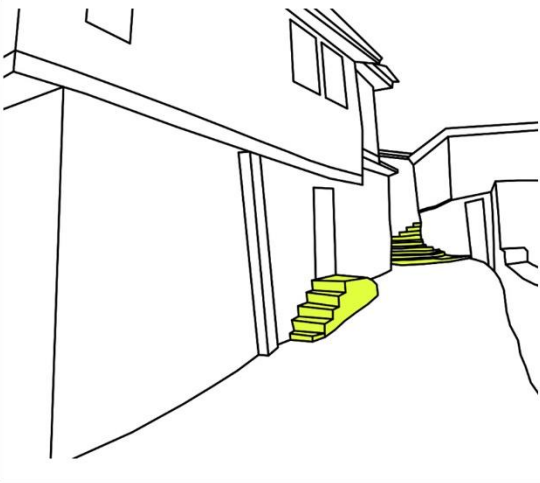
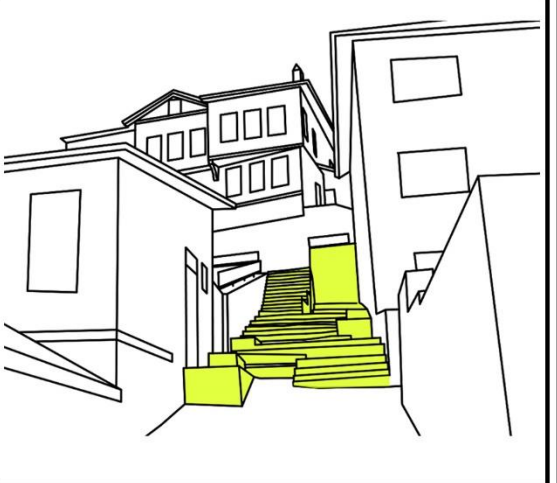
Şekil 2-20 Beypazarı merdiven oluşum örneklerine dair harita çalışması

Tablo 2-14 Beypazarı B M1 ve B M2 Merdiven Oluşumları

	B M1	B M2
AÇIKLAMA	<p>Beypazarı'nda sokak aralarında merdiven oluşumlarına rastlamaktayız. Basamak genişliği arazinin eğimiyle ilintili olarak geniş tutulmuştur. Mevcuttaki yapının bahçesine, merdivendeki basamakların birinden dahil olmaktadır.</p>	<p>Yol kotu ile yapının tasarlandığı kot arasında ciddi kot farkı olan durumlarda basamak sayısı çok olan merdivenler ortaya çıkmaktadır. Bu örnekte merdiven ve duvar oluşumunu aynı anda görebilmekteyiz.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

⁶⁴ Erişim Yeri: <http://beypazaridh.gov.tr/detay.php?id=143&cid=111> , Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2017.

Tablo 2-15 Beypazarı B M3 ve B M4 Merdiven Oluşumları

	B M3	B M4
AÇIKLAMA	<p>Beypazarı sokak dokusunda meyilli yolların merdivene dönüştüğünü de görmekteyiz. Ayrıca en yüksek bina köşe kotuna göre yapı zemininin tasarlandığı konutlarda yapı girişinde de merdiven oluşumlarına rastlanmaktadır.</p>	<p>Topoğrafyadaki eğimi net bir şekilde okuyabildiğimiz bir başka örnekte ise arkada bulunan yapılara ulaşım merdiven sayesinde sağlanmaktadır. Sokak başında eğim oranı daha az olduğu için meyilli yol, sonrasında eğimin artmasına bağlı olarak merdiven oluşturulmuştur.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

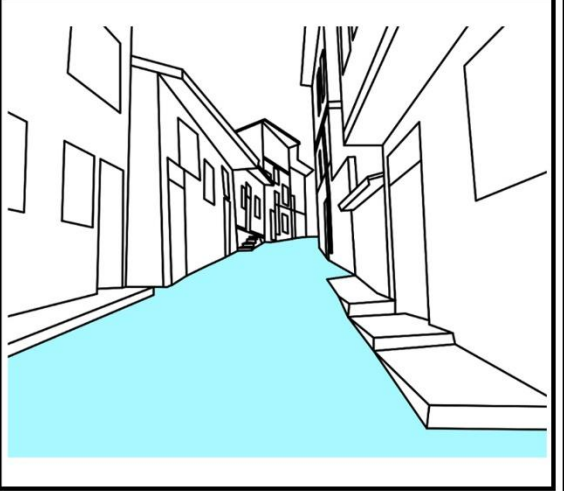
Meyilli yol oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Beypazarı meyilli yol 1= B Y1, Beypazarı meyilli yol 2= B Y2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde meyilli yol oluşumları mavi renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

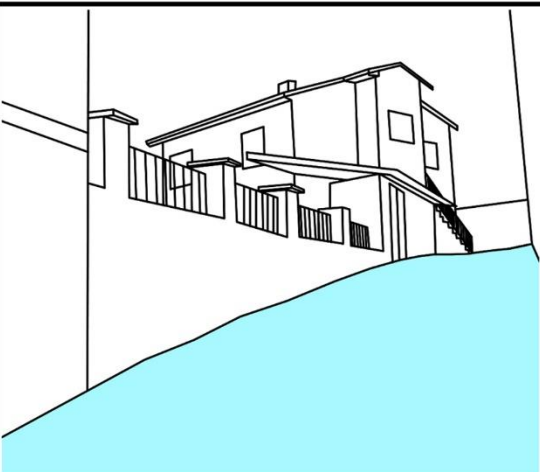
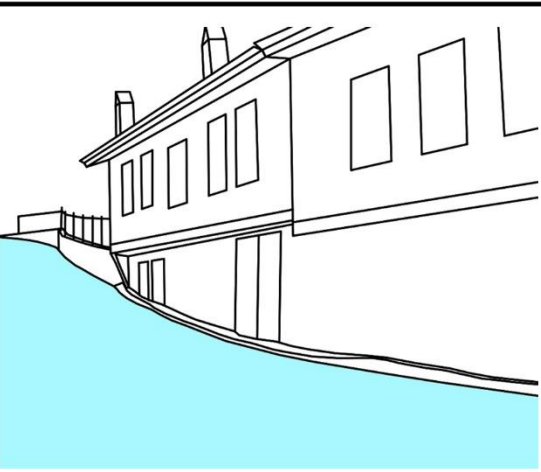

Şekil 2-21 Beypazarı meyilli yol oluşum örneklerine dair harita çalışması

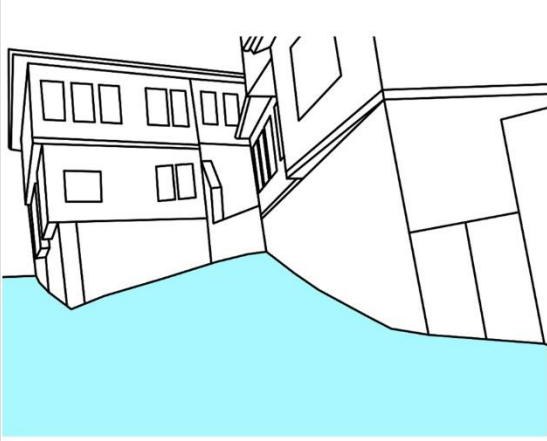
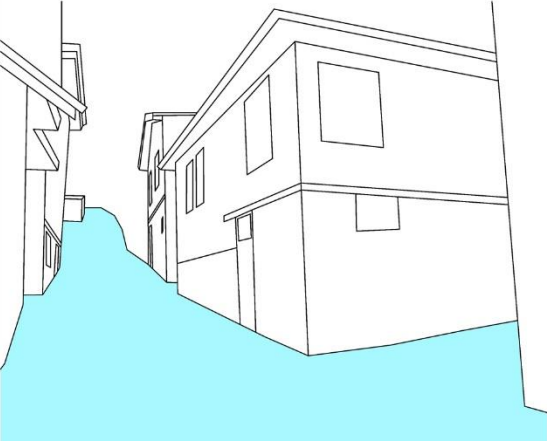
Tablo 2-16 Beypazarı B Y1 ve B Y2 Meyilli Yol Oluşumları

	B Y1	B Y2
AÇIKLAMA	Beypazarı'ndaki sokaklar baktığımızda birçok meyilli yol oluşumuna rastlamaktayız. Dükkanların bulunduğu bölgede, sokak aksına baktığımızda eğim durumu rahatça okunabilmektedir.	Çok geniş olmayan ara sokaklarda meyilli yol oluşumunu rahatça okuyabilmekteyiz. Bununla birlikte bazı yapı girişlerinden basamaklar oluşturulmuştur.
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-17 Beypazarı B Y3 ve B Y4 Meyilli Yol Oluşumları

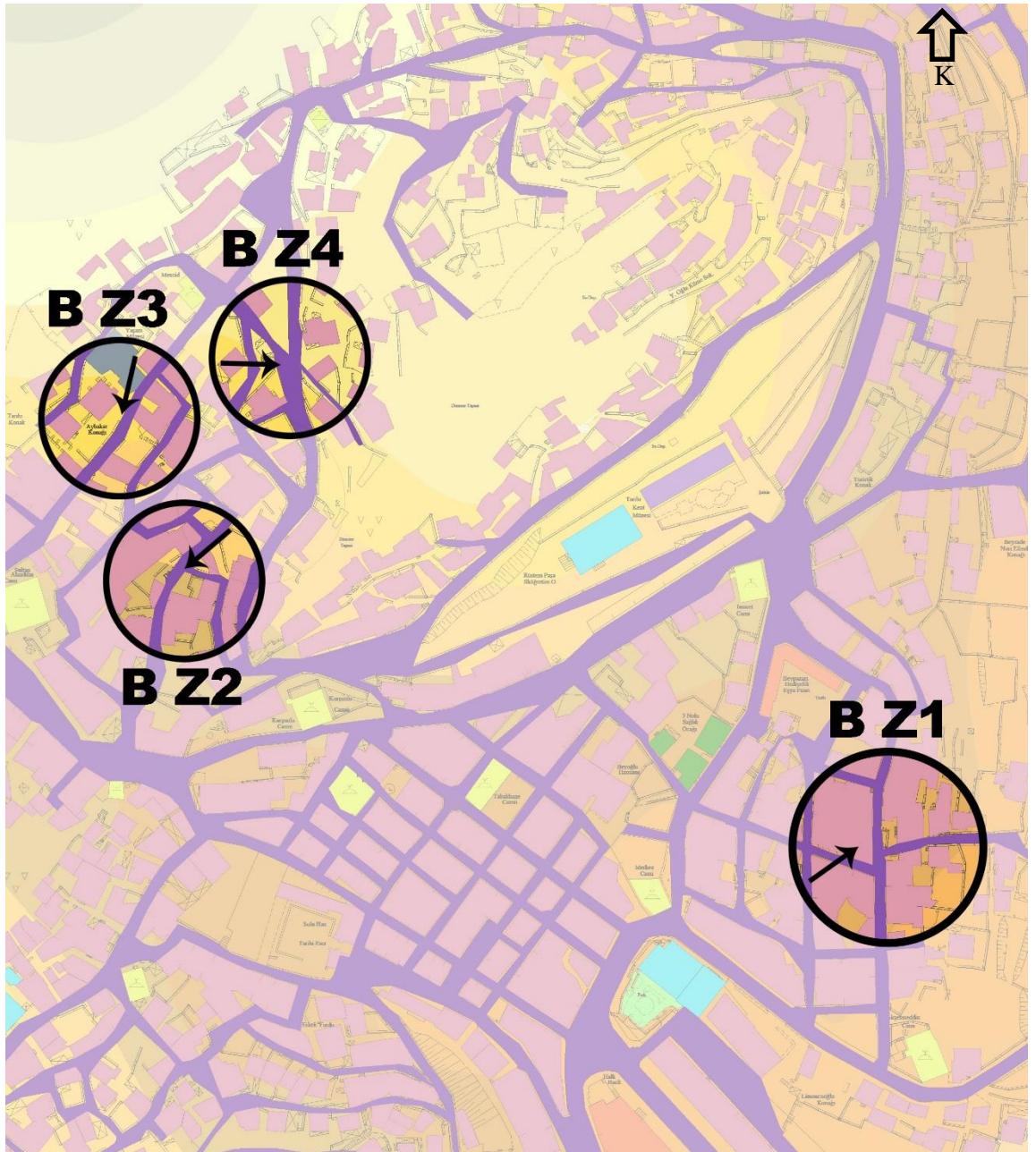
	B Y3	B Y4
AÇIKLAMA	<p>Başka ara sokaklarda da meyilli yol oluşumuna rastlamaktayız. Yapının bahçe duvarının yüksekliğindeki değişim, eğimi okumamıza yardımcı olmaktadır. Başlangıçta yan parseldeki yapının kat yüksekliğine yakın olan bahçe duvarı, daha yüksek kotlara gidildikçe alçalmaktadır.</p>	<p>Bir başka örnekte ise birbirine benzer iki yapı görmekteyiz. Topoğrafyanın daha eğimli bölümüne oturmuş olan yapının zemin katının bir kısmı toprağa gömülmüş durumdadır. Buna bağlı olarak yapının giriş kapısı en düşük köşe kotunun olduğu yerden oluşturulmuştur. Mesken cephesine baktığımızda ise topoğrafya, giriş katında belli noktadan sonra sadece küçük pencereler tasarlanmasına olanak sağlamıştır.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-18 Beypazarı B Y5 ve B Y6 Meyilli Yol Oluşumları

	B Y5	B Y6
AÇIKLAMA	Bazı durumlarda ise yol eğimi az olsa da yapının bahçe kotunun yüksek olmasında bağlı olarak ana yoldan bahçeye dahil olan bağlantı yolunda meyilli yol oluşumunu görmekteyiz.	Kentin üst kotlarına çıkan ara sokaklarda da meyilli yollara rastlamaktayız. Bununla birlikte yapıların yola bakan cepheleri arazi eğimini okumamız açısından önem arz etmektedir.
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

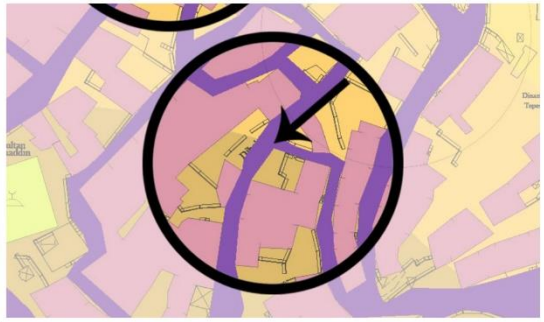

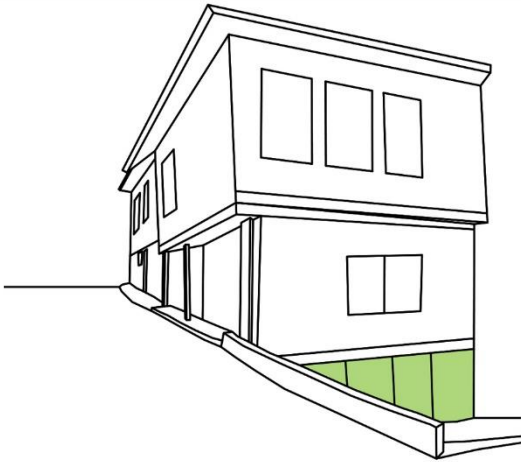
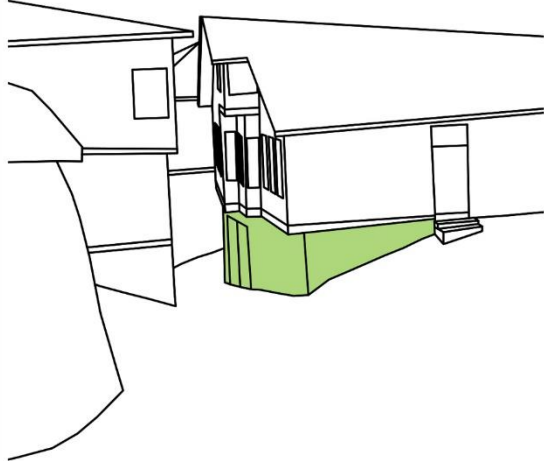
Zemin kat oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Beypazarı zemin kat 1= B Z1, Beypazarı zemin kat 2= B Z2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde zemin kat oluşumları yeşil renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

Şekil 2-22 Beypazarı zemin kat oluşum örneklerine dair harita çalışması

Tablo 2-19 Beypazarı B Z1 ve B Z2 Zemin Kat Oluşumları

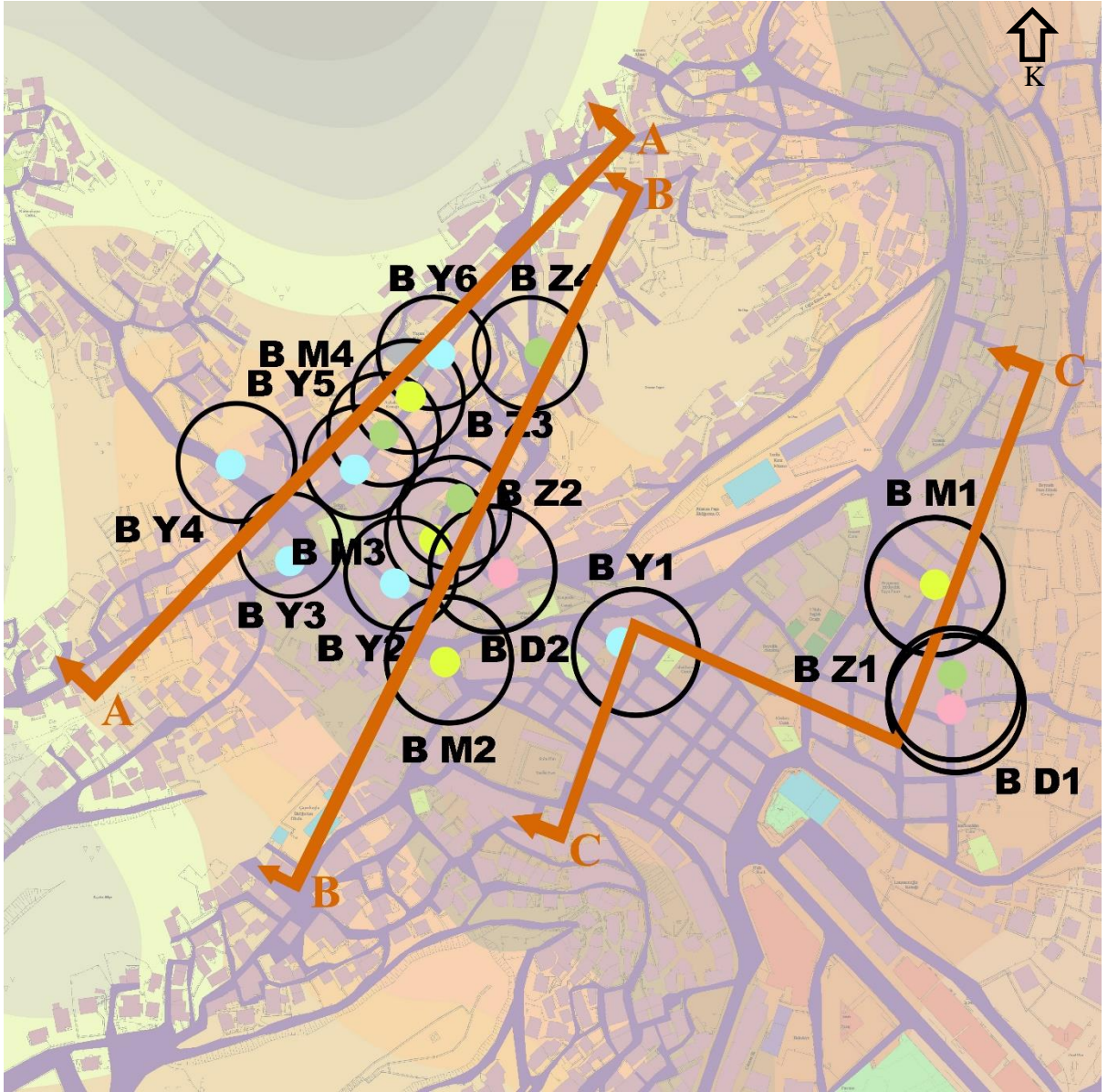
	B Z1	B Z2
AÇIKLAMA	<p>Üç katlı yapıda; depo olarak kullanılan zemin katta taş, üst katlarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Mesken girişi üst yol kotundan sağlanmıştır. Giriş cephesinden en alt katın varlığını okumak mümkün değildir. Bu cephede taş dokuya dair hiçbir iz bulunmamaktadır. Deponun bulunduğu katın ön kısmı ise bahçe olarak kullanılmaktadır.</p>	<p>Yapının eğimli araziye yerleşimi, zemin kat oluşumunu da beraberinde getirmiştir. Yapının üst yol kotundan yaşam alanına girişi sağlanırken, meyilli yolun olduğu ön cepheden ise alt kata dahil olunmaktadır.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-20 Beypazarı B Z3 ve B Z4 Zemin Kat Oluşumları

	B Z3	B Z4
AÇIKLAMA	<p>Yapının girişi alt kottan sağlanmıştır. Zemin katta üst katlardan farklı olarak taş malzeme kullanılmış olması, kat oluşumunu vurgular niteliktedir. Yapının yan cephesinde istinat duvarı yardımıyla düz bir alan oluşturulmuştur. Bu alan bir başka yapının ön bahçesi olarak kullanılmaktadır. Yan cepheden yapıya bakıldığında zemin kata dair ipucuna rastlanmamaktadır.</p>	<p>İki tarafı yola cepheli yapının şekillenişinde topoğrafya etkisi okunabilmektedir. Yapı bir cepheden iki katlı görünürken, diğer cepheden üç katlıdır. Yapının ana girişi eğimli olan yoldan sağlanırken, diğer yoldan sağlanan girişle yapının depo alanına dahil olunmaktadır.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Verilen örneklerin tümünü harita üzerinde gösterdikten sonra arazinin eğimiyle olan ilişkisini kavramak adına, arazi kesitleri üzerinden analizlere devam edilmiştir.

Örneklerin bulunduğu noktalar belirlendikten sonra toplamda tüm noktaları görebileceğimiz üç adet arazi kesiti çizilmiştir. Bu kesitler üzerinde oluşumların bulunduğu noktalar gösterilerek, kesit çizim ve fotoğrafla desteklenmiştir. Birçok oluşumu içinde barındıran örnekler ise çizim üzerinde detaylandırılmıştır. Pembe duvar oluşumunu, sarı merdiven oluşumunu, mavi meyilli yol oluşumunu, yeşil ise zemin kat oluşumunu gösteren renklerdir. Çizimlerin altına fotoğrafta bulunan öğelere işaret eden renkli şeritler çizilerek, sonraki aşamada oluşturulan grafik çalışması için kolaylık sağlanmıştır.

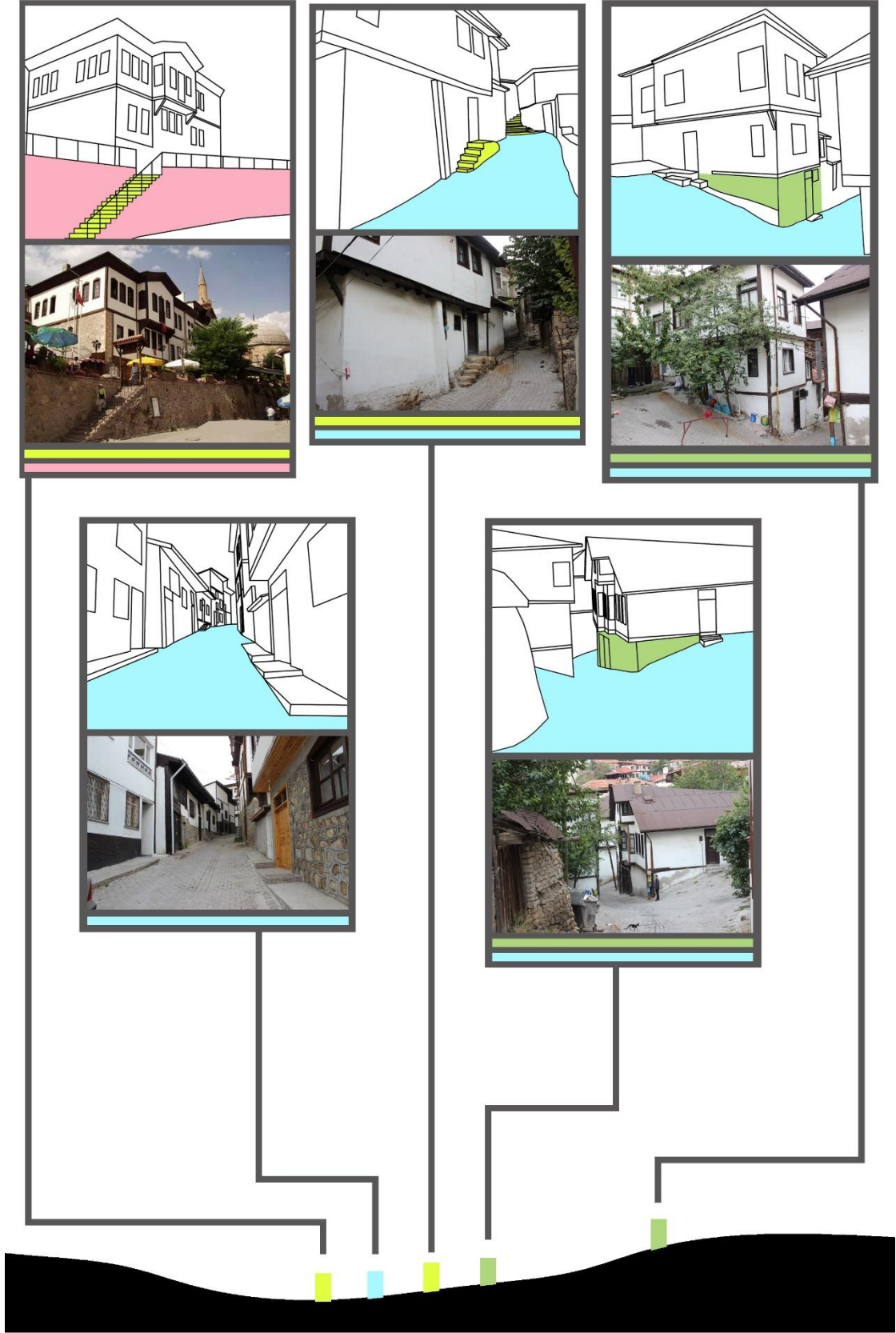

Şekil 2-23 Beypazarı arazi kesitleri

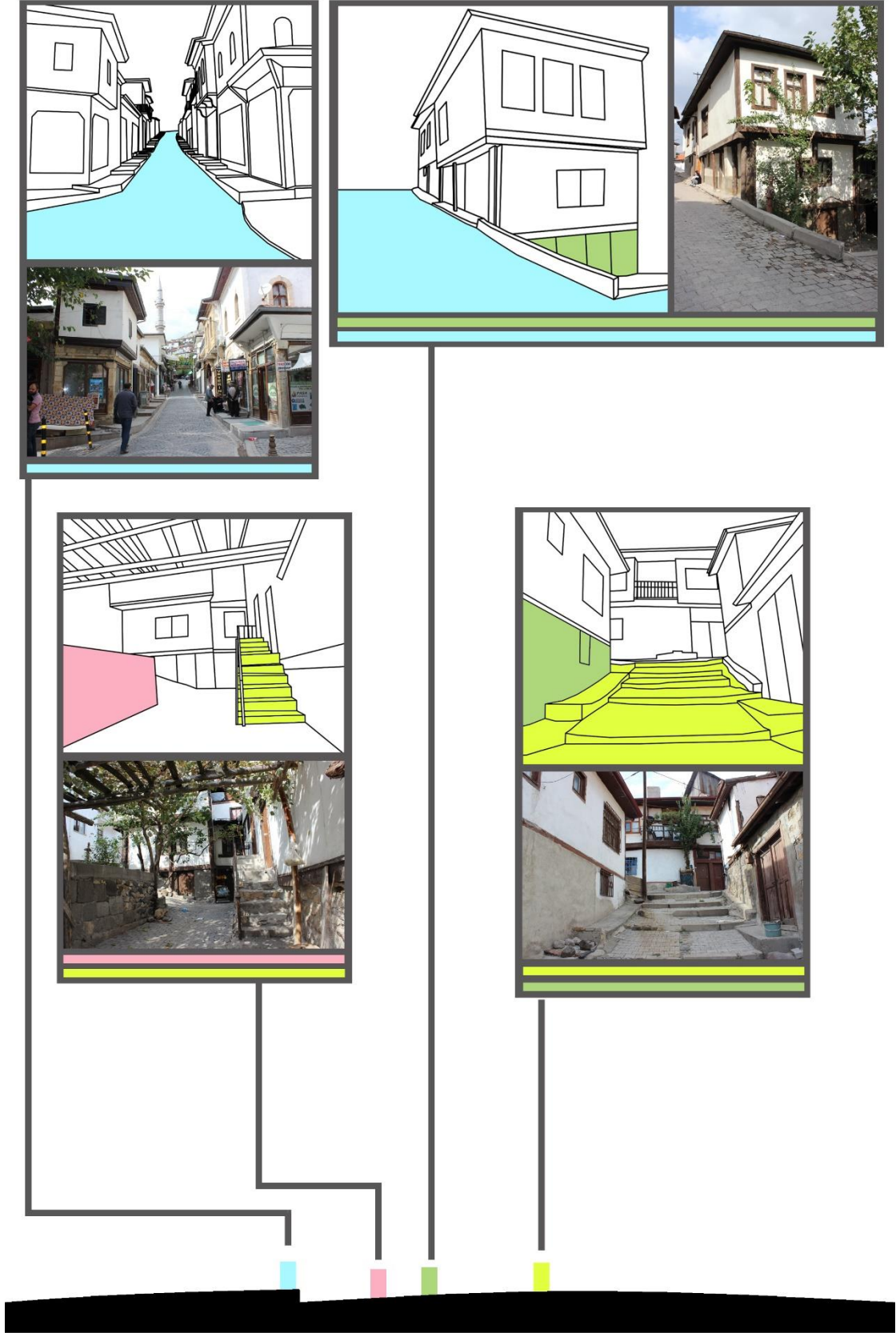
A-A KESİTİ

Şekil 2-24 Beypazarı A-A Kesiti

B-B KESİTİ

Şekil 2-25 Beypazarı B-B Kesiti

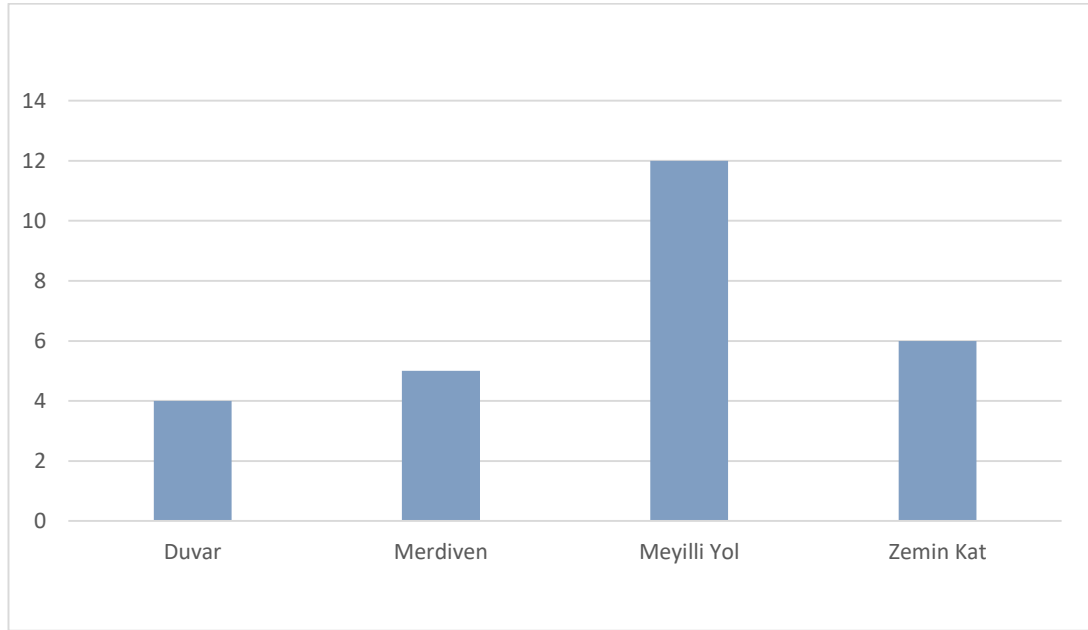
C-C KESİTİ

Şekil 2-26 Beypazarı C-C Kesiti

On beş örneği arazi kesitinde gösterdikten sonra, örneklerdeki oluşumların tümünü gösterip sayısal veriler dahilinde değerlendirdiğimizde aşağıdaki tablolar ve grafikler ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2-21 Beypazarı kesitlerinde yer alan oluşumlara dair sayısal veriler

	DUVAR	MERDİVEN	MEYİLLİ YOL	ZEMİN KAT
A- A KESİTİ	2	1	6	2
B- B KESİTİ	1	2	4	2
C- C KESİTİ	1	2	2	2
TOPLAM	4	5	12	6

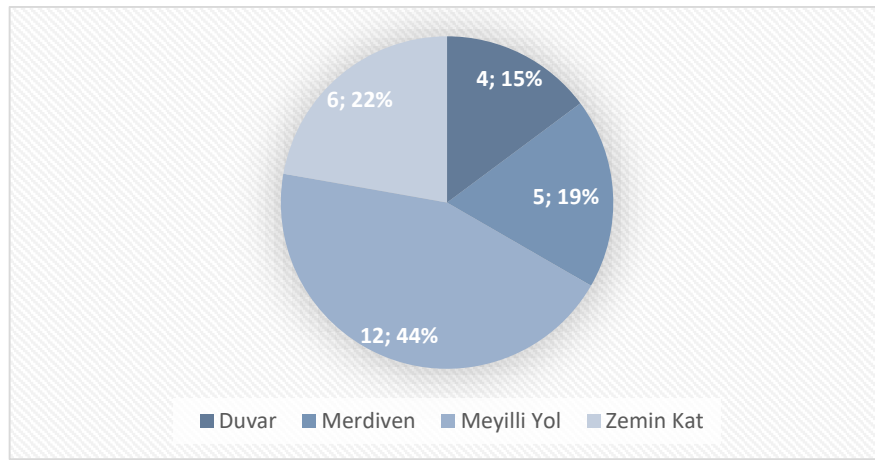

Şekil 2-27 Beypazarı'daki oluşumlara dair sayısal veriler

On beş örnekte en çok meyilli yol oluşumuna rastlarken, en az duvar oluşumunu görmekteyiz. Kent genelinde oluşan duvarların yükseklikleri fazla değildir. Merdiven oluşumlarının çoğu ise sokak dokusunun tamamına yayılmış şekilde karşımıza çıkmaktadır. Örneklerin ikisinde, arazinin topoğrafik yapısına bağlı olarak sokaklar meyilli yolla başlayıp, merdivenle sonlanmıştır. Oluşan merdivenlerin bazıları eğime bağlı olarak daha geniş basamak ve daha az rıht yüksekliğine sahipken, eğimin fazla

olduğu noktalarda ise bu durum tam tersi şeklindedir. Meyilli yola ise kentin hemen hemen her noktasında rastlamak mümkündür. Kesitlere baktığımızda az eğimli bölgede de çok eğimli bölgede de meyilli yol oluşumları vardır. Zemin kat oluşumlarına ise eğimin fazla olduğu noktalarda rastlamaktayız. Oluşan katların yükseklikleri ise yapının bulunduğu arazinin eğim oranına göre değişkenlik göstermektedir.

Beypazarı kenti için bu örnekler üzerinden oranlama yaptığımızda ise şekildeki grafik ortaya çıkmaktadır. Grafikte de en önemli oluşumun meyilli yol olduğunu görmekteyiz.

Şekil 2-28 Beypazarı'daki oluşumlara dair oranlar

2.3 ODUNPAZARI

Konumu: Odunpazarı Eskişehir'in güney tepelerine kurulmuştur. Deniz seviyesinden 869 metre yüksektir. İlçe kuzeyde ve batıda Tepebaşı ilçesiyle, güneyde Kütahya ili, Seyitgazi ve Mahmudiye ilçeleriyle, doğuda ise Alpu ilçesiyle sınırlıdır.⁶⁵

Tarihi: Odunpazarı bazı araştırmacılara göre, Bizans döneminde Dorylaion şehri olarak bilinmekte olup, 1176 yılında Selçuklu hükümdarı II. Kılıçarslan tarafından fethedilmiştir.⁶⁶ Odunpazarı, Kanuni Sultan Süleyman döneminde 7 mahalle ve 172 haneden oluşmaktadır. II. Selim döneminde ise göçlerle birlikte nüfus üç katı kadar

⁶⁵ Erişim Yeri: <http://www.odunpazarı.gov.tr/tarihi> , Erişim Tarihi: 18.04.2017

⁶⁶ Erişim Yeri: <http://www.odunpazarı.gov.tr/tarihi> , Erişim Tarihi: 18.04.2017

artmıştır. 1894 yılında Berlin Bağdat demiryolu ile birlikte, Kafkasya ve Kırım'dan gelen göçler kente canlılık kazandırmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile imar faaliyetleri artmıştır. Bu dönemde olan yapılaşma eski kent dokusundan farklıdır. Yeni yapıların yapıldığı bölgeler, Odunpazarı'nın yavaş yavaş terkedilmesine neden olmuştur.⁶⁷

Evliya Çelebi de seyahatnamesinde Odunpazarı'ndan "...Eşraf ve sipahisi çoktur... Şehir 17 mahalledir. Evleri bağlı, bahçeli ve mamurdur... Şehrin 4 çevresi gül, gülistan, bağ ve bostan dolu olup hububatı çok bir şehirdir..." cümleleriyle bahsetmektedir. Seyahatnamelerde geçen 5 sokak ismi bugün de aynı adla anılmaktadır. Odunpazarı'nda bakır işlemeciliği, kalaycılık, ahşap oymacılığı yapılmaktadır.

68

Resim 2-6 Tarihi Odunpazarı

Mimari Özellikleri: Odunpazarı'nda iki tip konut bulunmaktadır. Bunlardan birinci tipte yapı girişi sokaktadır ve bahçeler arkadadır. Diğerinde ise bahçe önde olup, yapılar bahçe içerisinde yer alır. Yapılar 1,2 ve 3 katlıdır. Çok katlı konutlarda alt katta mutfak, depo gibi alanlar bulunur. Üst katlar ise yaşam alanı olarak kullanılmaktadır. Konutlarda harem ve selamlık bölümleri bulunur. Kapı ve pencerelerde ahşap kullanılmıştır. Yapı ise ahşap, kerpiç ve moloz taştan oluşmaktadır. Yapılarda ahşap iskele arası kerpiç ya da tuğla ile doldurulmuş olup, duvarlarda hımış tekniği uygulanarak, yüzeylerde bağdadi sıva uygulanmıştır. Çatıda ise oluklu kiremit

⁶⁷ Odunpazarı Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu, Odunpazarı Belediyesi, 2011

⁶⁸ Erişim Yeri: <http://www.odunpazari.gov.tr/tarihi> , Erişim Tarihi: 18.04.2017

kullanılmıştır. Konutların çoğunda çıkma yapılmıştır. Yapılar, sarı, mavi, yeşil, pembe gibi renklere boyanmıştır.⁶⁹

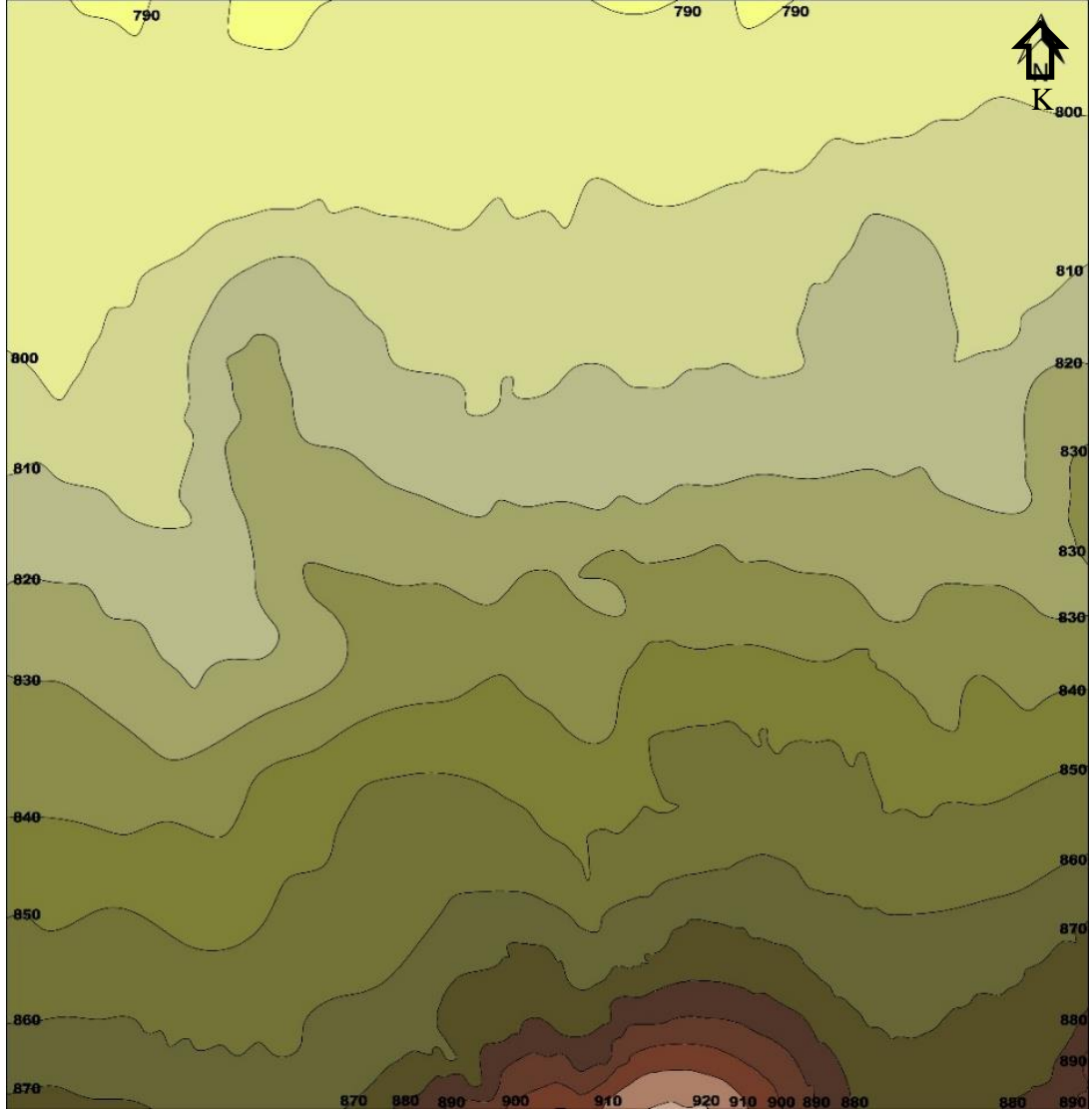
Yerleşim dokusu: Kentsel sit alanı genelde konut alanlarından oluşur. Diğer kentlerde olduğu gibi Odunpazarı'nda da dini yapılar kentin önemli noktalarındandır. Kent topoğrafyaya uygun olarak şekillenmiş olup, Kurşunlu Camii ve Külliyesi kentin önemli noktalarından biridir.

Resim 2-7 Kurşunlu Camii sokak görüntüsü

Odunpazarı'nın eş yükselti eğrilerini baktığımızda kuzeyden güneye doğru yükseklik artmaktadır. İzohips eğrileri yükseklikleri 790-920 metre arasındadır.

⁶⁹ Erişim yeri: <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR,70871/sivil-mimari-ornekleri.html> , Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2017.

Şekil 2-29 Odunpazarı eş yükselti eğrileri

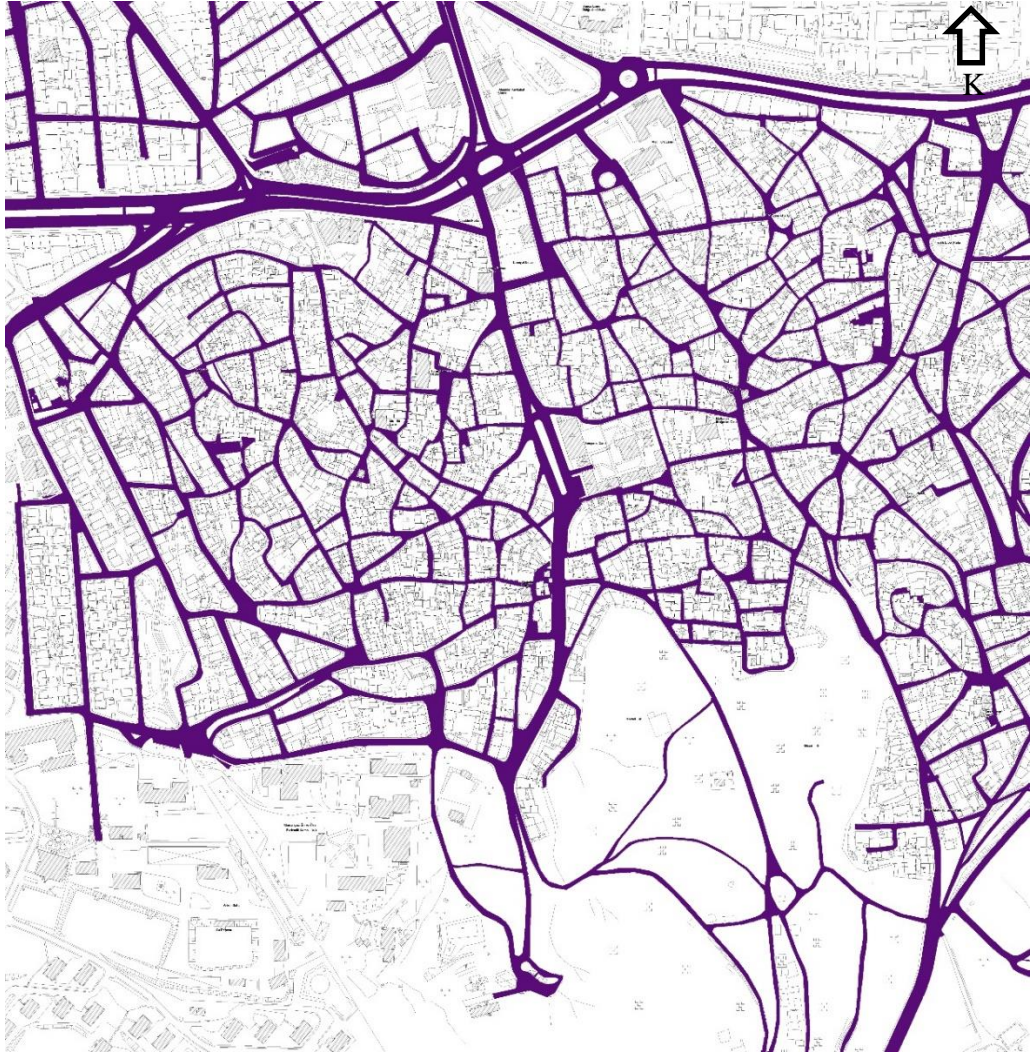
Kentsel sit alanı içinde Kurşunlu Camii ve Külliyesi önemli bir yere sahiptir. Bunun dışında birçok cami, eğitim yapısı ve park bu sınırlar içerisinde bulunmaktadır. Kentin ana ulaşım aksına yakın yerler genelde ticari alan olarak kullanılırken, kentin yüksek olan güney kısmına gittikçe yapılar genellikle konut olarak kullanılmaktadır.

Konutlar genellikle yan ve arka bahçeye sahiptir. Evlerin girişi sokaktadır. Yan bahçeye sahip olan yapılarda ise bahçe girişi için ayrıca bir kapı daha bulunmaktadır.⁷⁰

⁷⁰ Odunpazarı Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu, Odunpazarı Belediyesi, 2011

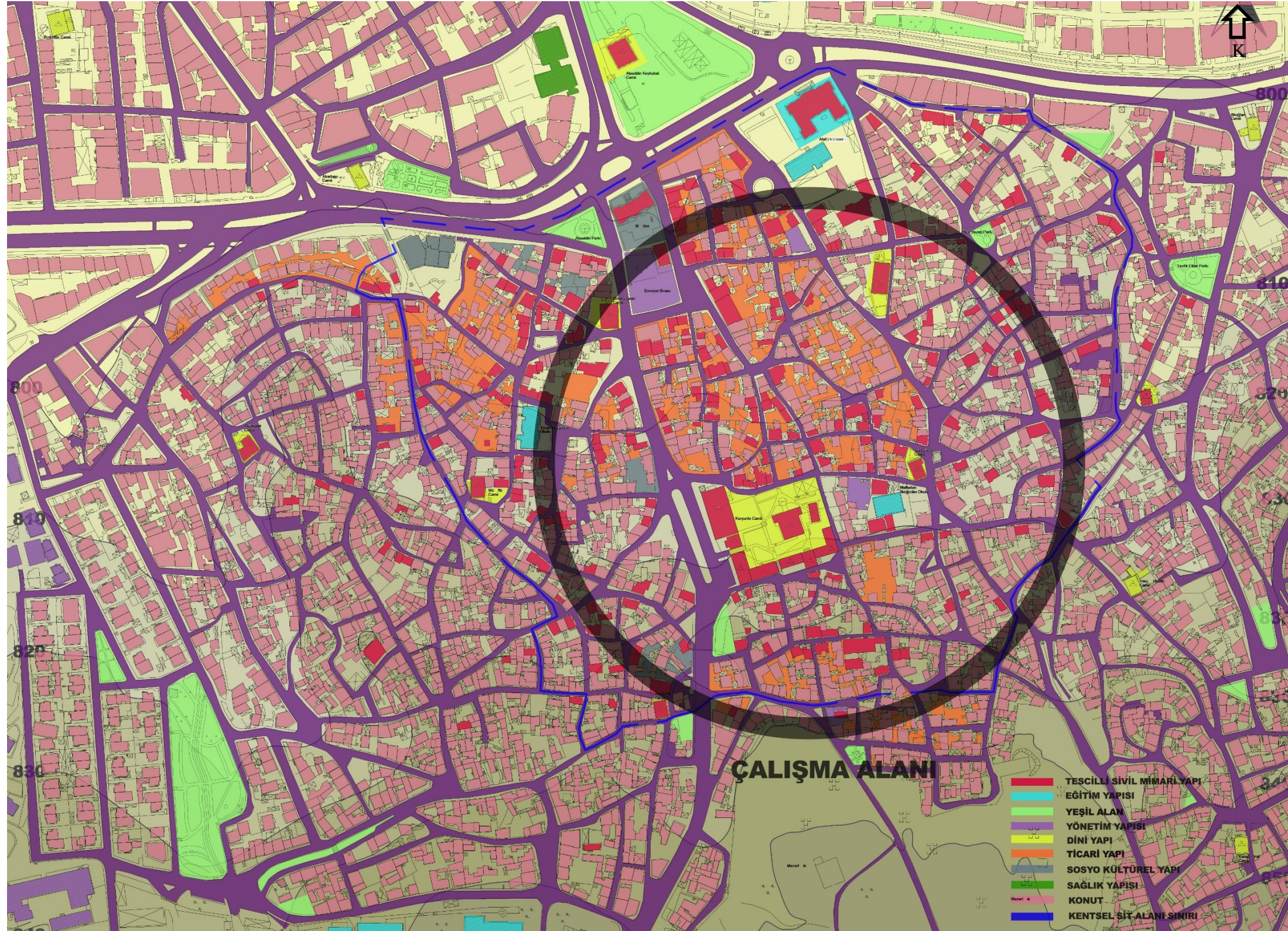
Kentin ortasından geçen Şeyh Şahabettin Caddesi, bugünkü adıyla Kemal Zeytinoğlu Caddesi, 1971 yılında açılmıştır. Bu cadde diğer sokakların aksine, geniş bir ulaşım aksıdır. Eski yerleşim sokak dokusunda görülen yaya akışı burada yerini araçlara bırakmaktadır. Bu aks üzerindeki yapılar genelde ticari yapılardır.

Odunpazarı sokakları, daha çok yaya kullanımına yönelik özellikler taşır. Çıkamaz sokaklar, kesişen yollar, yapıların yerleşimine bağlı oluşan meydanlar insanlar için sosyalleşme alanlarıdır. Özellikle kadınlar ve çocuklar açısından bu noktasal alanlar önemlidir.⁷¹

Şekil 2-31 Odunpazarı yol analizi

⁷¹ Elif Merve Yılmaz ve Mine Ulusoy, Odunpazarı Evlerinin Kültürel Miras Açısından Değerlendirilmesi: Şakirler Sokak Örneği, Akademia Sosyal Bilimler Dergisi, 1c. ,S:3,2017,s. 99-101

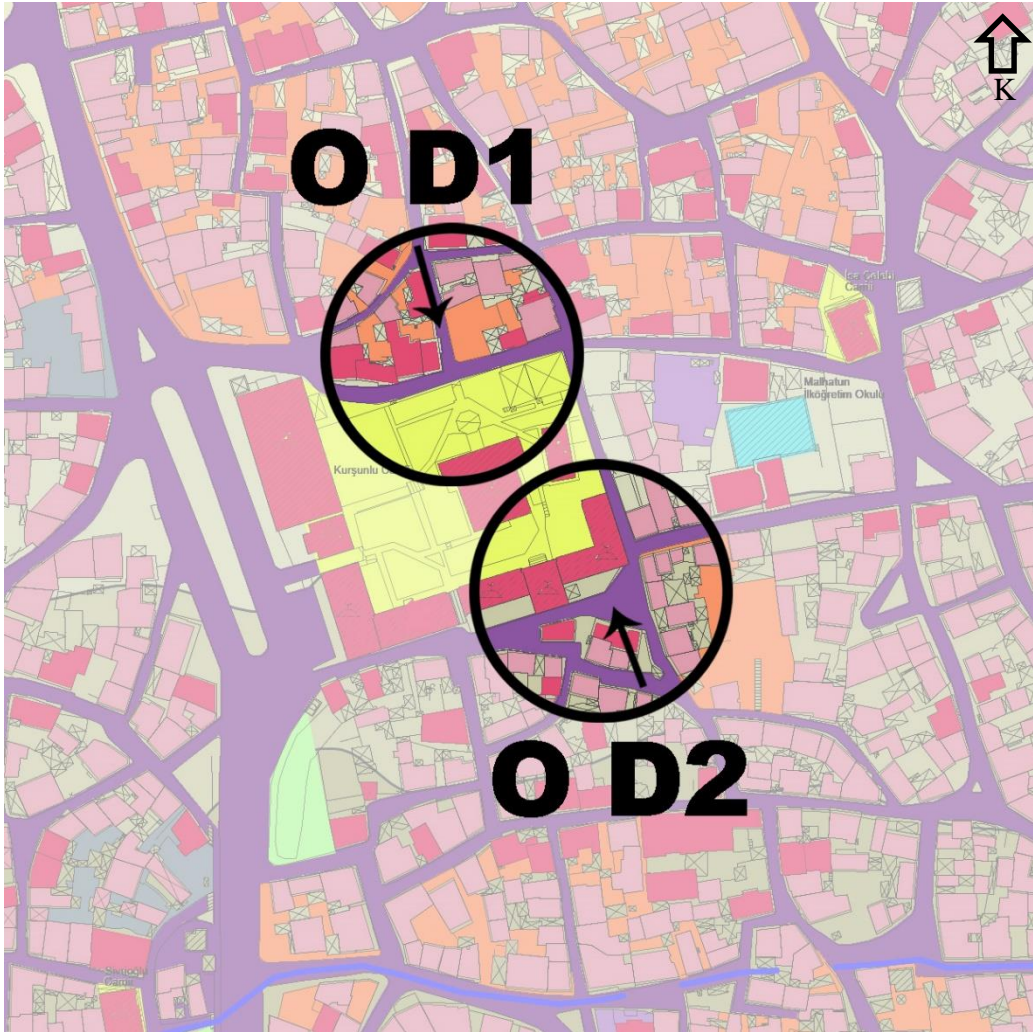

Şekil 2-32 Odunpazarı kent dokusu

Topoğrafya, yol ve doku analizlerini çakıştırdığımızda, kentteki yapıların şehrin orta kotlarında yoğunlaştığını görmekteyiz. Üst kotlara gidildikçe yapı yoğunluğu azalmaktadır. Oluşturulan kent dokusu haritasında çalışma alanı da gösterilmiştir.

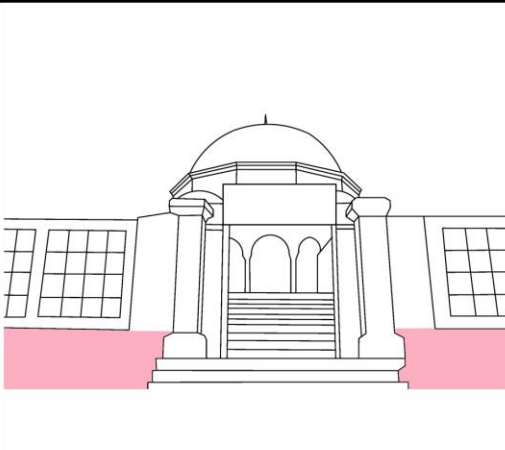
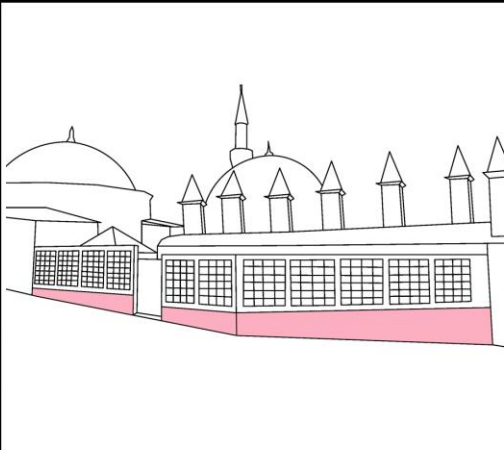
Odunpazarı'nda duvar oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Odunpazarı duvar 1= O D1, Odunpazarı duvar 2= O D2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde duvar oluşumları pembe renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

Şekil 2-33 Odunpazarı duvar oluşum örneklerine dair harita çalışması

Tablo 2-22 Odunpazarı O D1 ve O D2 Duvar Oluşumları

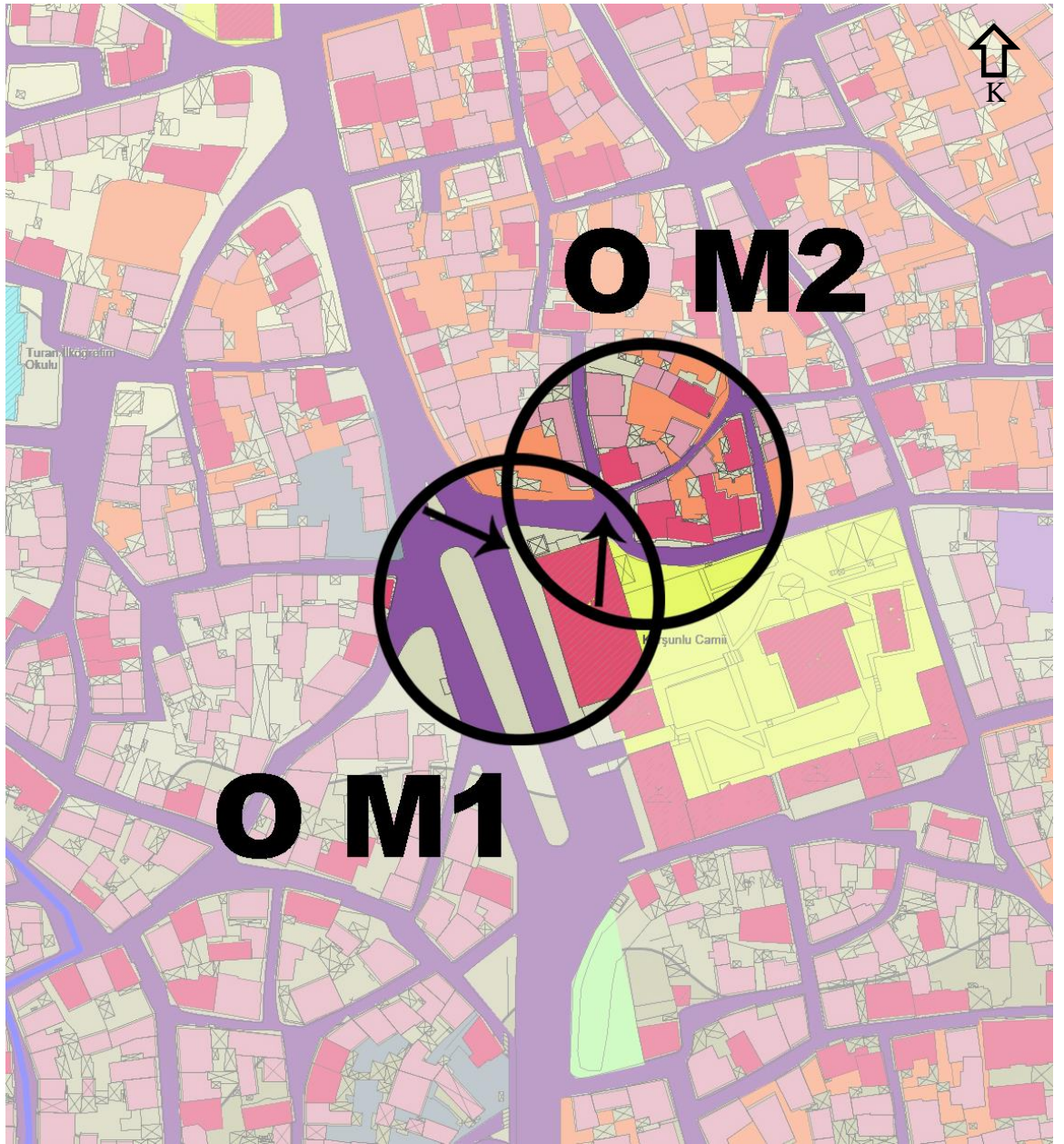
	O D1	O D2
AÇIKLAMA	Kurşunlu Külliyesi, Odunpazarı'nın yüksek kotlarına inşa edilmiştir. Külliye'nin kuzey yönündeki girişinde eğime bağlı olarak toprağı tutan, aynı zamanda bahçe duvarı görevi gören duvar oluşumlarına rastlamaktayız.	Kurşunlu Külliyesi'nin güneydoğu köşesinde duvar oluşumunu görmekteyiz. Parsel sınırında duvar tasarlanarak, düz bir bahçe alanı oluşturulmuştur. Duvar yüksekliği arazi eğimine bağlı olarak değişiklik göstermektedir.
KONUM		
FOTOĞRAF	 72	 73
OLUŞUM		

⁷² Erişim Yeri: <https://gezipgordum.com/eskisehir-kursunlu-camii-ve-kulliyesi/> , Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2018

⁷³ Erişim Yeri: http://turkiyedegez.com/2622-kursunlu_camii_ve_kulliyesi-hakkinda-bilgi.html , Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2018

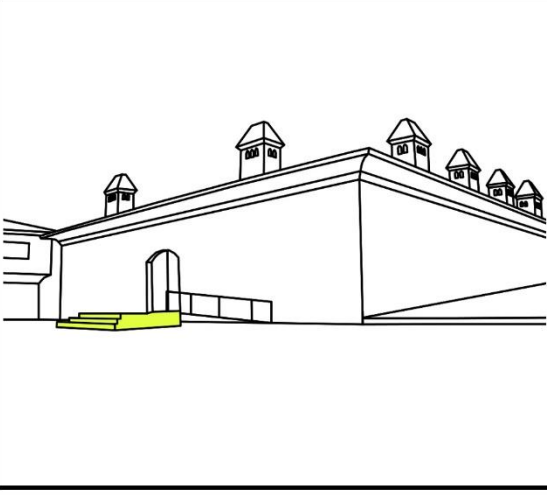
Merdiven oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Odunpazarı merdiven 1= O M1, Odunpazarı merdiven 2= O M2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde merdiven oluşumları sarı renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

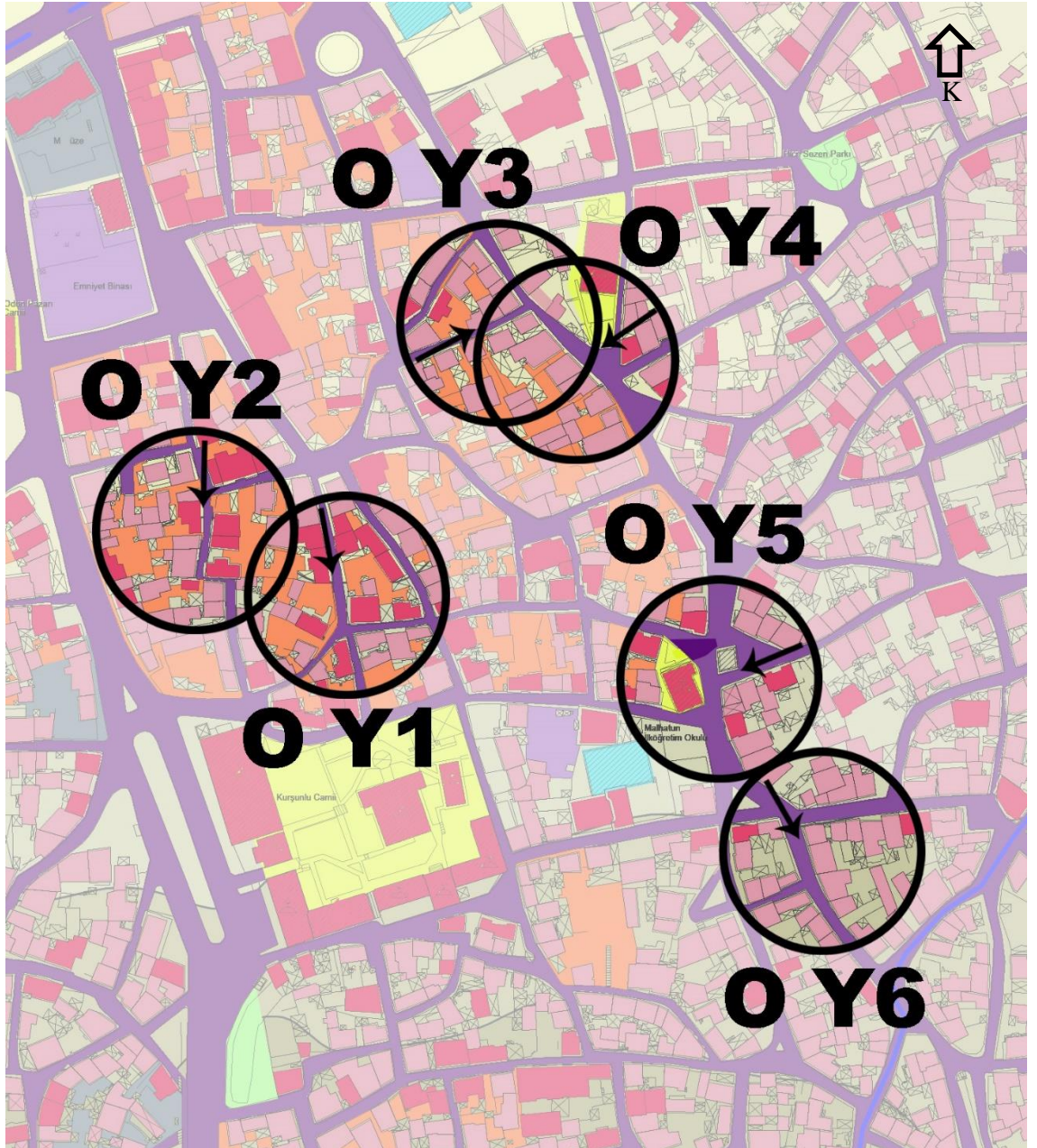
Şekil 2-34 Odunpazarı merdiven oluşum örneklerine dair harita çalışması

Tablo 2-23 Odunpazarı O M1 ve O M2 Merdiven Oluşumları

	O M1	O M2
AÇIKLAMA	<p>Odunpazarı'ndaki yapılardan birinde merdiven ve zemin kat oluşumlarını birlikte görmekteyiz. Köşe parselde konumlanan yapının bir cephesinden yapı iki katlı görünürken, meyilli yol cephesinde yapıya merdivenle giriş sağlanarak alt kat oluşumuna da olanak sağlanmıştır.</p>	<p>Şu an Ahşap Eserler Müzesi olarak kullanılan yapının arka kotu doğal zemine otururken, eğim oranına bağlı olarak yapı girişi doğal zemin kotundan yüksekte olmaktadır. Buna bağlı olarak yapı girişinde merdiven oluşturulmuştur.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Meyilli yol oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Odunpazarı meyilli yol 1= O Y1, Odunpazarı meyilli yol 2= O Y2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde meyilli yol oluşumları mavi renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

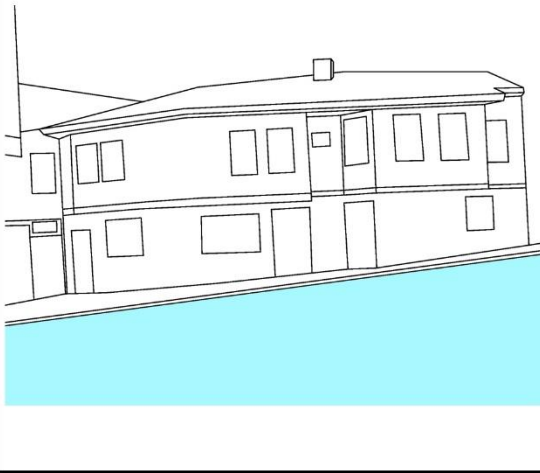
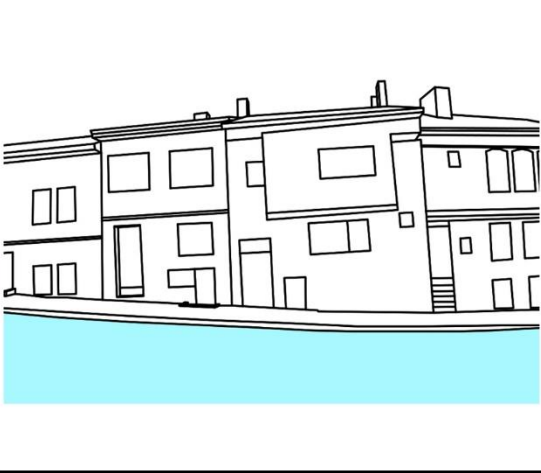

Şekil 2-35 Odunpazarı meyilli yol oluşum örneklerine dair harita çalışması

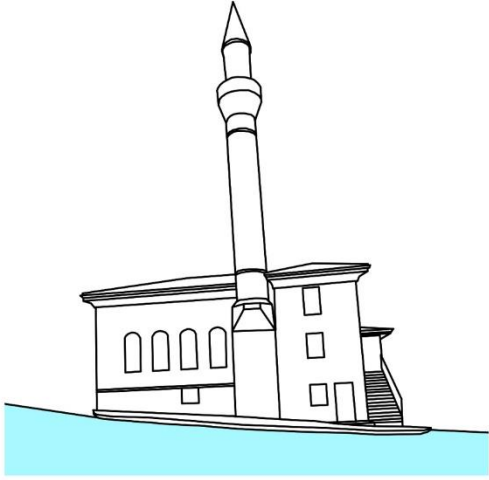
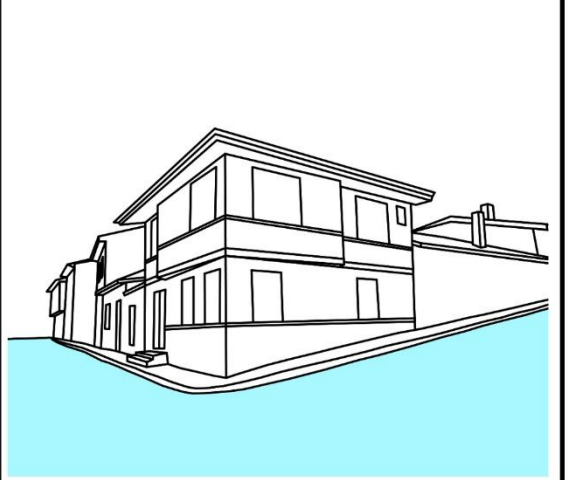
Tablo 2-24 Odunpazarı O Y1 ve O Y2 Meyilli Yol Oluşumları

	O Y1	O Y2
AÇIKLAMA	<p>Odunpazarı'nda sokakların topoğrafyaya bağlı olarak şekillenmesi meyilli yol oluşumlarını da beraberinde getirmiştir. Kurşunlu Camii bahçe giriş kapısı aksındaki sokakta meyilli yol oluşumunu görmekteyiz. Yapıların cephelerine baktığımızda zemin katlarındaki kat yüksekliğinde zamanla azalma yaşanmaktadır. Bahçe duvarında ise duvar tek parça halinde çözümlenmek yerine, eğime paralel olarak üç parça şeklinde ve eş yüksekliklerle çözülmüştür. Bu durum da topoğrafya etkisi sonucu oluşmuştur.</p>	<p>Dar olan sokaklarda da durum aynıdır. Meyilli yol oluşumuna bağlı olarak yapı ve bahçeye giriş kotlarının farklılık gösterdiğini cepheden okuyabilmekteyiz.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-25 Odunpazarı O Y3 ve O Y4 Meyilli Yol Oluşumları

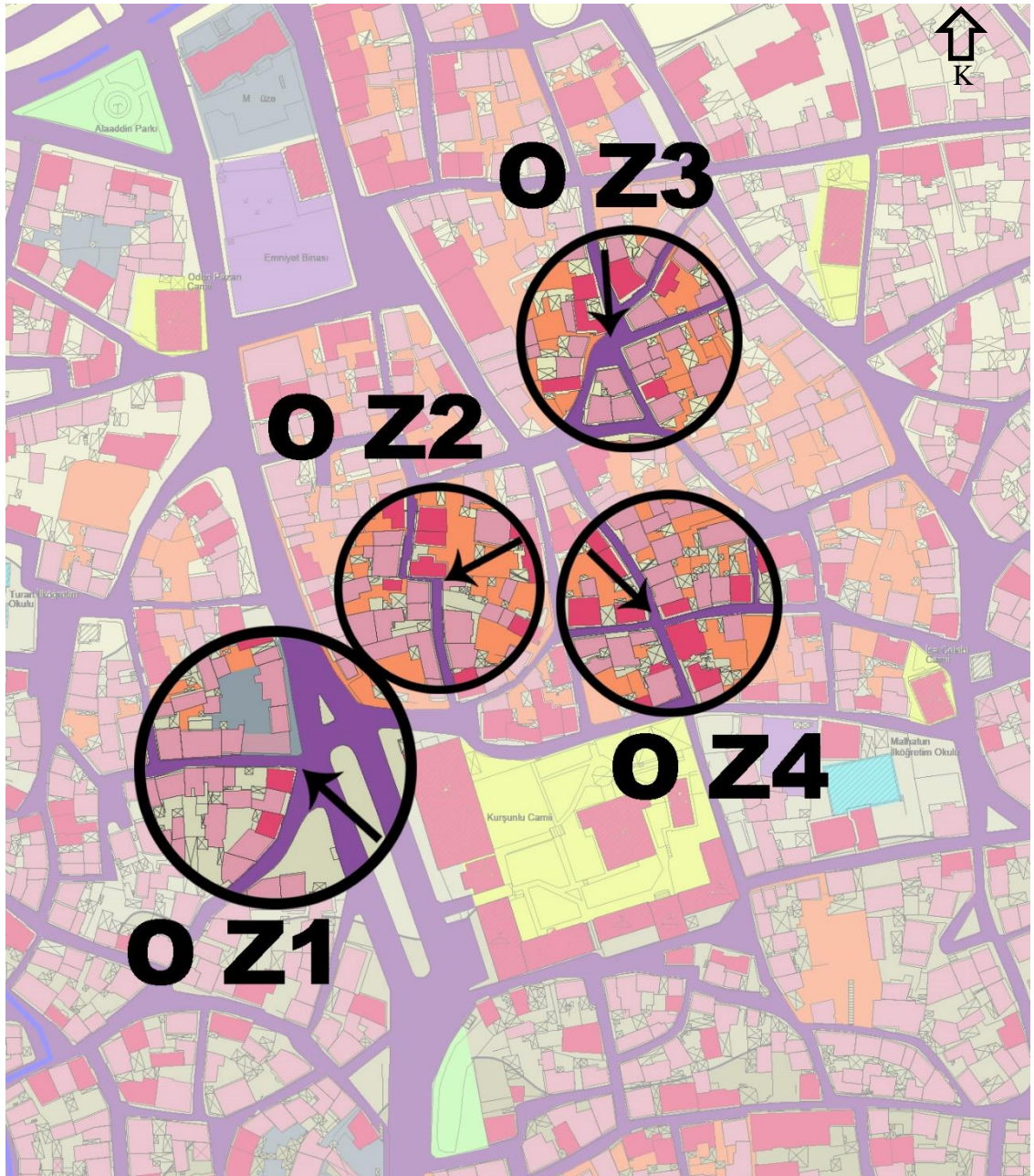
	O Y3	O Y4
AÇIKLAMA	<p>Odunpazarı sokaklarında eğim oranı Safranbolu, Beypazarı kentlerine göre daha azdır. Sokağa paralel olarak şekillenen uzun bir yapının cephesinde, meyilli yolun etkisini görmekteyiz.</p>	<p>Yapı yükseklikleri birbirine yakın olan yapıların bulunduğu sokakta, bina cephelerinden meyilli yol oluşumunu okumak mümkündür.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-26 Odunpazarı O Y5 ve O Y6 Meyilli Yol Oluşumları

	O Y5	O Y6
AÇIKLAMA	<p>Odunpazarı'ndaki Orta Işık Caminin minaresinin bulunduğu cephede topoğrafya etkisiyle meyilli yol oluşumunu görmekteyiz. Üst yol kotuna göre yapı zemin kotu hesaplanmış olup, daha düşük kotlara gidildiğinde camiye giriş için merdiven oluşturulmuştur. Ayrıca eğime bağlı olarak yarısı toprağa gömülü bir bodrum kat da ortaya çıkmıştır.</p>	<p>Odunpazarı'ndaki bir başka örnekte ise köşe parselde konuşlanmış yapının etrafındaki iki yolda meyilli yol oluşumunu görmekteyiz. Yapı cephesinde, zemin kat duvar yüksekliği bina köşe kotlarının birinden diğerine gidildikçe azalmaktadır.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

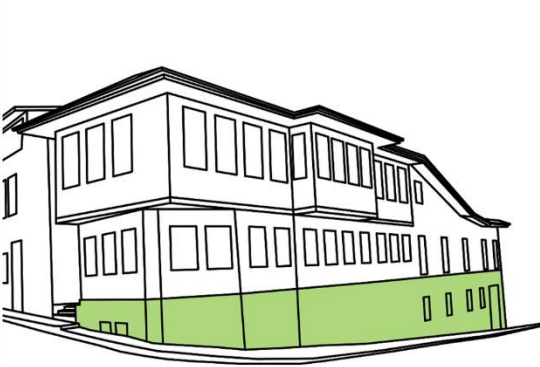
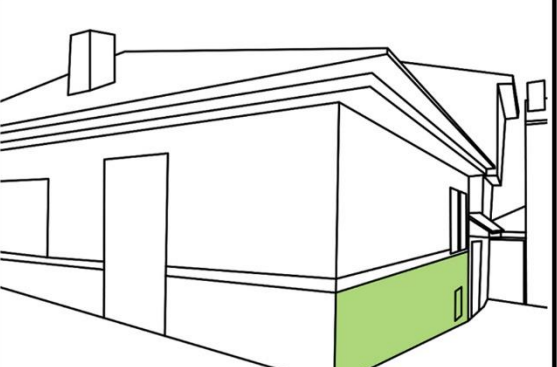
Zemin kat oluşumlarına rastladığımız noktalar harita üzerinde gösterildikten sonra, örnekler; Odunpazarı zemin kat 1= O Z1, Odunpazarı zemin kat 2= O Z2 vb. şeklinde ifade edilmiştir. Tablolarda ise bu noktalar yine aynı isim ile tanımlanmıştır.

Harita üzerinde noktalar gösterildikten sonra bu noktalar ikili gruplar halinde tabloya dönüştürülüp, detaylandırılmıştır. Örneğe ait açıklama yapıldıktan sonra, konumu, fotoğrafı ve çizimine yer verilmiştir. Çizim üzerinde zemin kat oluşumları yeşil renk ile gösterilerek vurgulanmıştır.

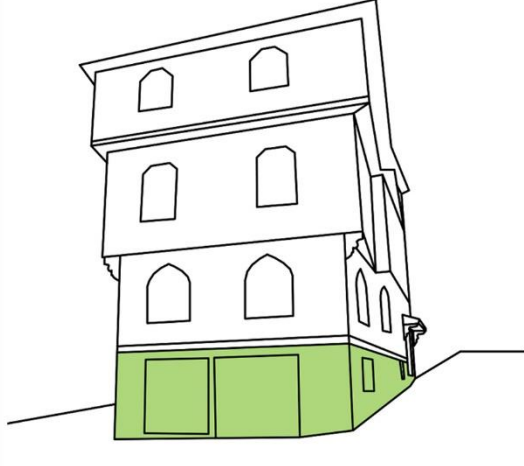

Şekil 2-36 Odunpazarı zemin kat oluşum örneklerine dair harita çalışması

Tablo 2-27 Odunpazarı O Z1 ve O Z2 Zemin Kat Oluşumları

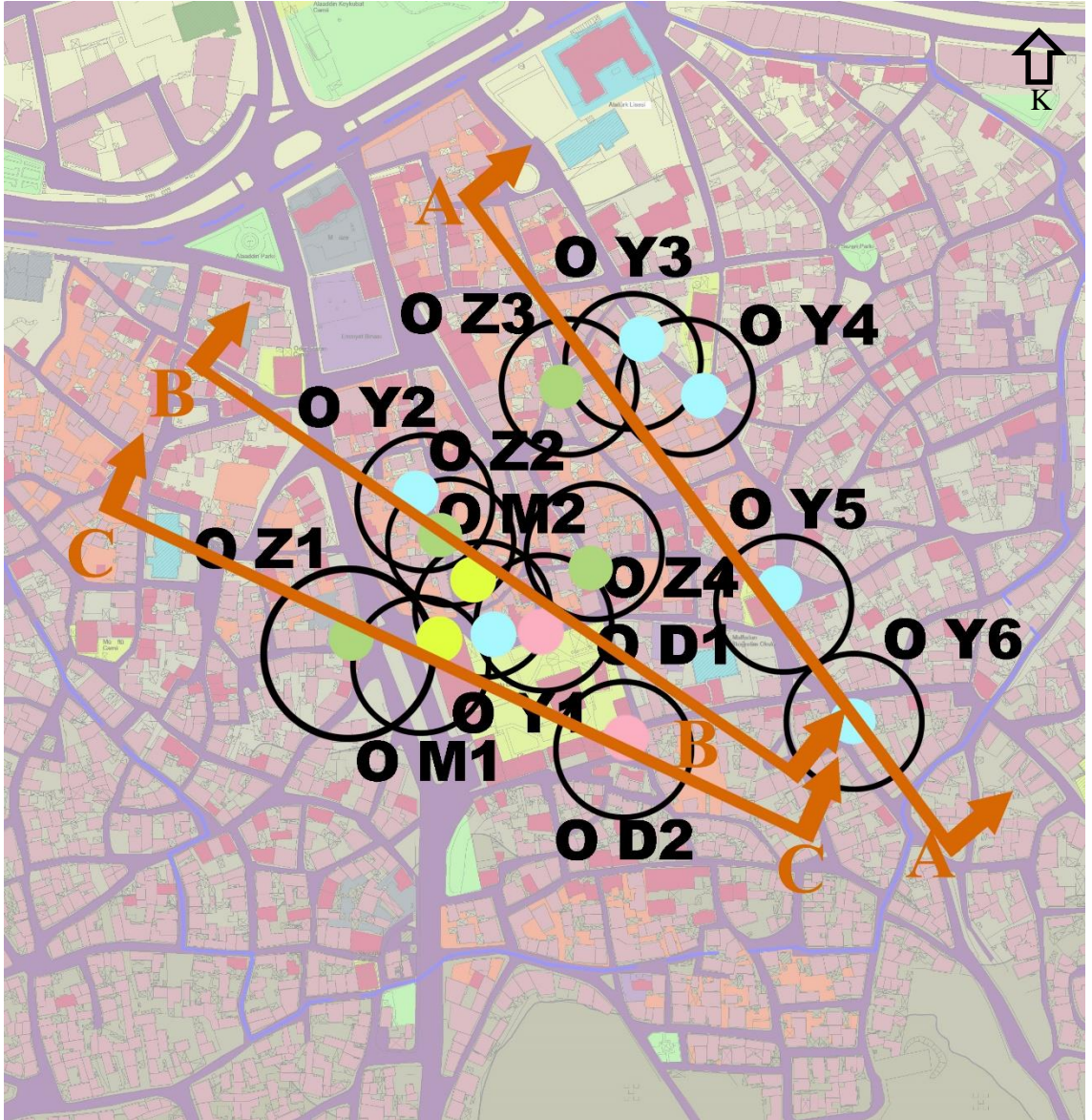
	O Z1	O Z2
AÇIKLAMA	<p>Odunpazarı'ndaki zemin kat oluşumlarına baktığımızda karşımıza birçok örnek çıkmaktadır. Kentin önemli ulaşım aksı üzerinde bulunan yapıların birinde, yapı uzunluğunun fazla olmasına bağlı olarak, topoğrafya etkisi ile zemin katın oluştuğunu görmekteyiz.</p>	<p>Arazi eğiminin fazla olduğu bir bölgede bulunan yapının iki yola cephesi bulunmaktadır. Bu yapı, yola bakan ve yapı girişinin bulunduğu cepheden tek katlı gözükürken, diğer cepheden iki katlı gözükmektedir.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Tablo 2-28 Odunpazarı O Z3 ve O Z4 Zemin Kat Oluşumları

	O Z3	O Z4
AÇIKLAMA	<p>Üç tarafı yolla çevrilmiş yapı, ön cepheden dört katlı gözükmektedir. Diğer yollardan yapıya bakıldığında ise zemin kat toprağın içine gömülmüştür. Zemin kat dükkan olarak tasarlanırken, ön duvarın tamamen açığa çıktığı cephede yol kotu ile dükkan zemin kotu aynıdır.</p>	<p>İki cephesi yola bakan yapıda ise, yapının ön cephesinden arazi yapısına bağlı olarak oluşan katın pencerelerini görmekteyiz. Bu oluşan kat, taş dokuya sahiptir. Oluşan bu kata, yapının içinden merdivenle dahil olunabilmektedir.</p>
KONUM		
FOTOĞRAF		
OLUŞUM		

Verilen örneklerin tümünü harita üzerinde gösterdikten sonra arazinin eğimiyle olan ilişkisini kavramak adına, arazi kesitleri üzerinden analizlere devam edilmiştir.

Örneklerin bulunduğu noktalar belirlendikten sonra toplamda tüm noktaları görebileceğimiz üç adet arazi kesiti çizilmiştir. Bu kesitler üzerinde oluşumların bulunduğu noktalar gösterilerek, kesit çizim ve fotoğrafla desteklenmiştir. Birçok oluşumu içinde barındıran örnekler ise çizim üzerinde detaylandırılmıştır. Pembe duvar oluşumunu, sarı merdiven oluşumunu, mavi meyilli yol oluşumunu, yeşil ise zemin kat oluşumunu gösteren renklerdir. Çizimlerin altına fotoğrafta bulunan öğelere işaret eden renkli şeritler çizilerek, sonraki aşamada oluşturulan grafik çalışması için kolaylık sağlanmıştır.

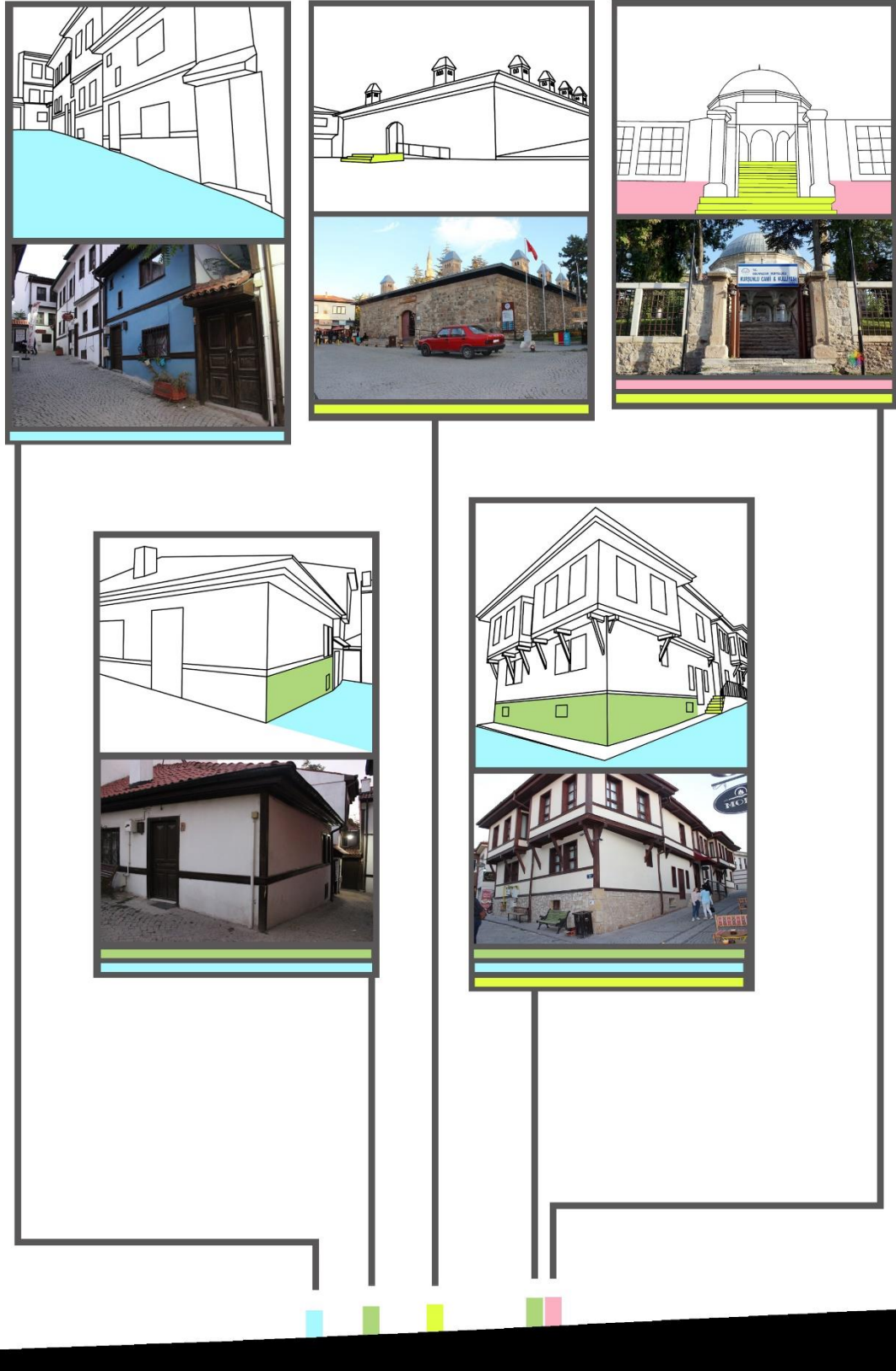

Şekil 2-37 Odunpazarı arazi kesitleri

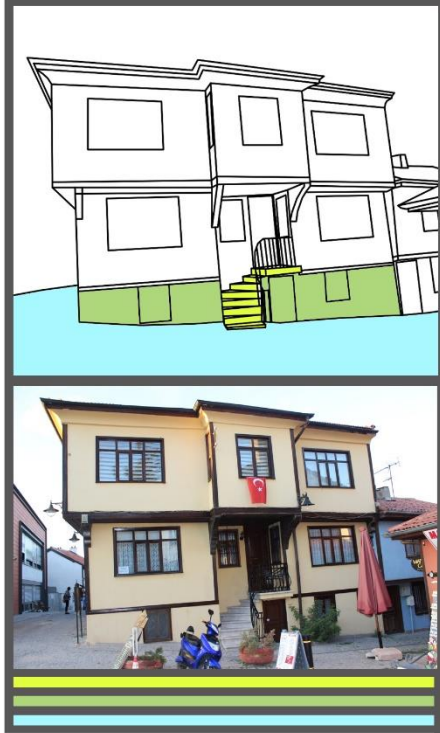
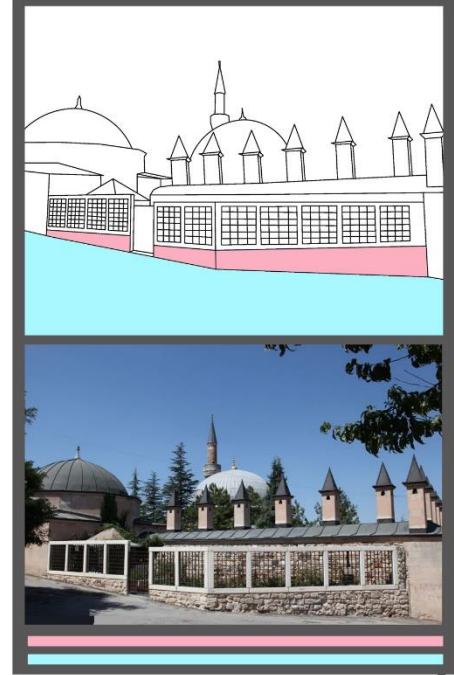
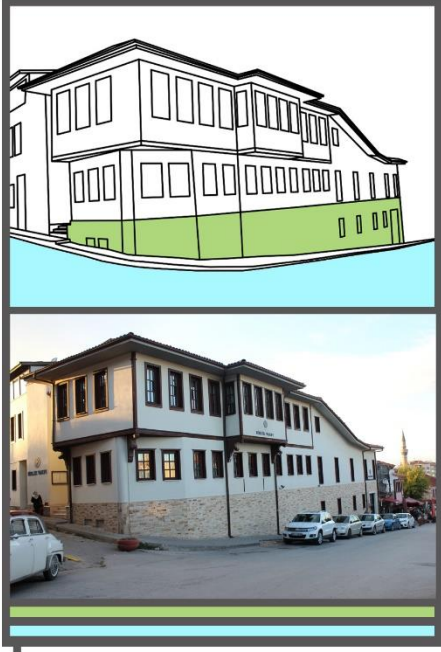
A-A KESİTİ

Şekil 2-38 Odunpazarı A-A Kesiti

B-B KESİTİ

Şekil 2-39 Odunpazarı B-B Kesiti

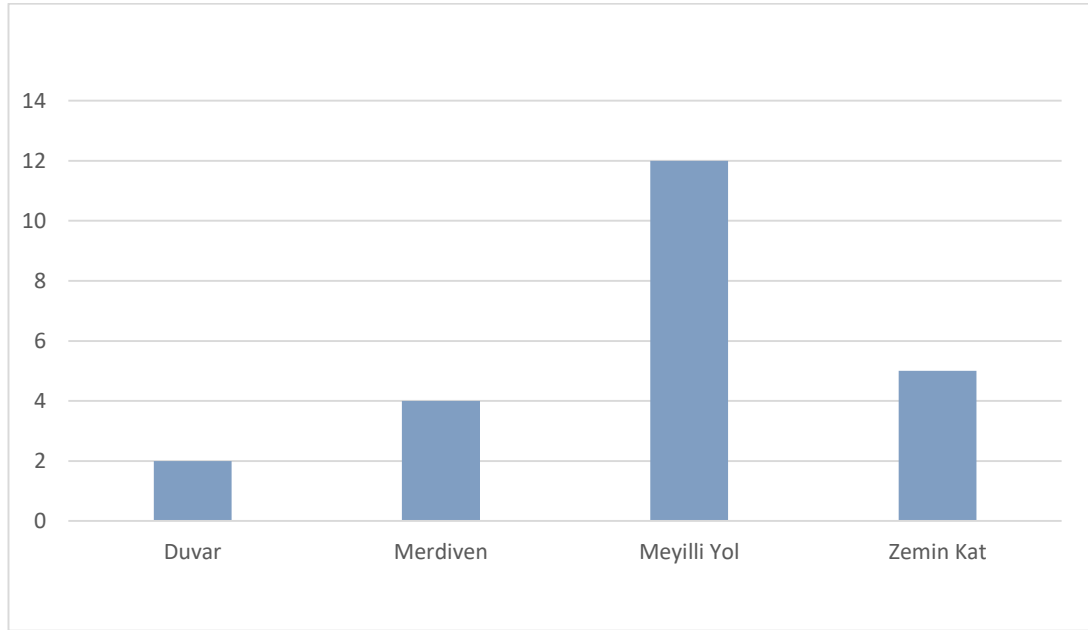
C-C KESİTİ

Şekil 2-40 Odunpazarı C-C Kesiti

On dört örneği arazi kesitinde gösterdikten sonra, örnekleredeki oluşumların tümünü gösterip sayısal veriler dahilinde değerlendirdiğimizde aşağıdaki tablolar ve grafikler ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2-29 Odunpazarı kesitlerinde yer alan oluşumlara dair sayısal veriler

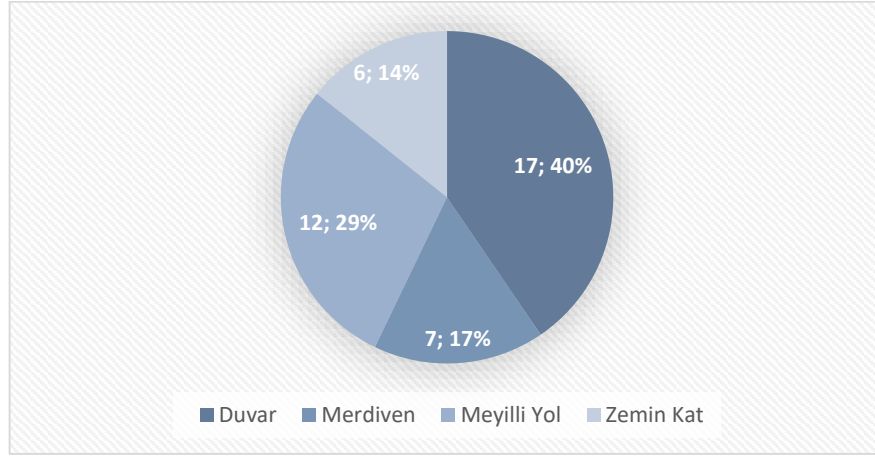
	DUVAR	MERDİVEN	MEYİLLİ YOL	ZEMİN KAT
A- A KESİTİ	0	0	5	1
B- B KESİTİ	1	3	3	2
C- C KESİTİ	1	1	4	2
TOPLAM	2	4	12	5

Şekil 2-41 Odunpazarı'daki oluşumlara dair sayısal veriler

On dört örnekte en çok meyilli yol oluşumuna rastlarken, en az duvar oluşumu görmekteyiz. Kentteki eğim oranını hemen hemen tüm sokaklardaki meyilli yol oluşumlarından okuyabilmekteyiz. Bu oranın fazla olmaması duvar oluşumunun az olmasına neden olurken, oluşan merdivenlerin de çok yüksek olmamasına neden olmuştur. Eğimle birlikte ortaya çıkan zemin katların kat yükseklikleri normal kattan azdır.

Odunpazarı kenti için bu örnekler üzerinden oranlama yaptığımızda ise şekildeki grafik ortaya çıkmaktadır. Grafikte de en önemli oluşumun meyilli yol olduğunu görmekteyiz.

Şekil 2-42 Odunpazarı'daki oluşumlara dair oranlar

Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı, topoğrafyayı yer yapmayı incelemek adına önemli kentlerdir. Bu kentlere baktığımızda duvar, merdiven, meyilli yol ve zemin kat oluşumları kentin topoğrafik yapısı sonucu ortaya çıkmış öğelerdir.

Bu şehirlerde görülen yamaç ve vadi yerleşimlerinde duvar oluşumlarına rastlamaktayız. Duvarlar kimi zaman eğimli araziye oturan yapıya ait bahçe oluşturmak amacıyla yapılmıştır. Bahçenin düz bir alana sahip olması, alanı aktif olarak kullanabilme ve oturma alanı oluşturma açısından önemlidir. Yapı eğimli bir alana oturmuş olsa bile eğim oranı az bahçe oluşturma çabası, parsel çevresinde istinat duvarı oluşumunu da beraberinde getirmiştir. Bazı örneklerde ise araç trafiği için geniş yollar oluşturmak amacıyla yolu tutan istinat duvarları karşımıza çıkmaktadır.

Kentlerin eğimli araziler üzerine kurulması sonucu üst kotlara yaya ve araç ulaşımını sağlanma adına meyilli yollar oluşturulmuştur. Yapılan alan çalışmalarında ortaya çıkan oluşumlar arasında, en çok meyilli yol oluşumuna rastlamaktayız.

Arazi eğiminin fazla olduğu bazı noktalarda ise üst noktalara ulaşım araç trafiğine kapalı ara sokaklar ile sağlanmıştır. Bu yollarda eğim fazlalığına bağlı olarak bazılarında yer yer bazılarının ise tamamında merdiven ile çözümlenmiştir.

Topoğrafya etkisi ile ortaya çıkan bir başka oluşum ise zemin kat oluşumudur. Eğimin fazla olduğu bölgelerde bu oluşum normal kat yüksekliği kadar iken, daha az eğime sahip noktalarda normal kat yüksekliğinden daha azdır. Normal kat yüksekliğinde oluşan zemin katlar yaşam alanıyla doğrudan ilintili olup aktif olarak kullanılmakta iken, kat yüksekliği normal kattan daha az olan zemin katlar ise genelde ayrı bir girişe sahip olan ve depolama işlevi gören alanlar olarak kullanılmaktadır.

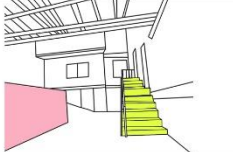
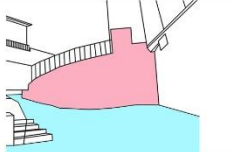

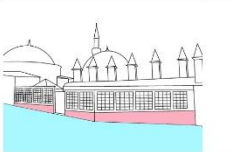

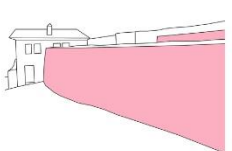

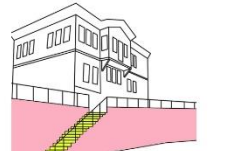

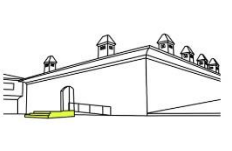
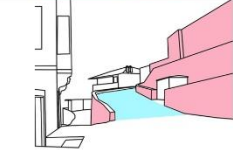

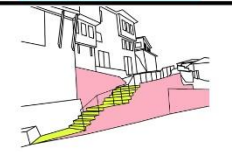

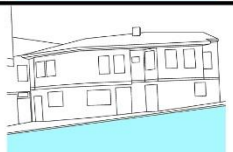

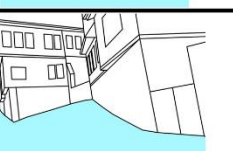
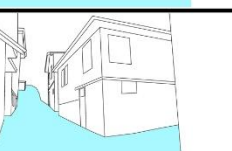

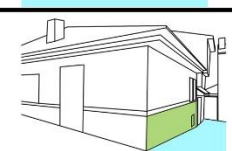
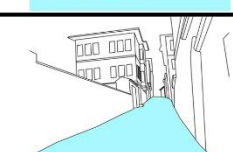

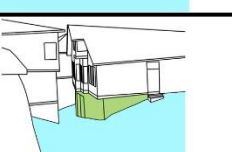

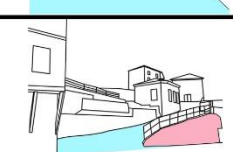

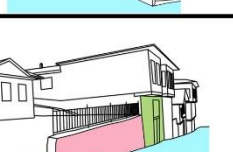

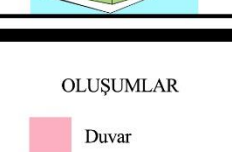
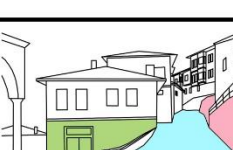

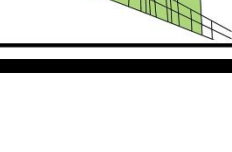
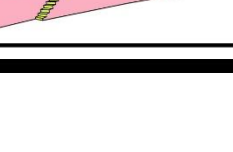

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı'ndaki tüm yer oluşumları bir tabloda toplandığında, yerleşimleri karşılaştırmak mümkün hale gelmektedir.

Yerleşimlerin izohips haritalarına ve arazi kesitlerine bakıldığında eğimin en fazla olduğu yer Safranbolu'dur. Odunpazarı ise en az eğime sahip kenttir. Buna bağlı olarak duvar, merdiven, meyilli yol ve zemin kat oluşumlarının toplamına en çok Safranbolu'da rastlamaktayız. Oluşan duvarların yükseklikleri Safranbolu'da fazla iken, Odunpazarı'nda hem duvar oluşumu sayısı hem de oluşan duvarların yükseklikleri oldukça azdır. Beypazarı ve Safranbolu'da merdivenlerin basamak sayısı çok iken, Odunpazarı'nda merdiven oluşumu az olduğu gibi oluşan merdivenlerde de basamak sayısı azdır. Yerleşimlerin tümünde meyilli yol oluşumu fazladır. Topoğrafyaya göre şekillenen hemen hemen tüm sokaklarda meyilli yola rastlamaktayız. Zemin kat oluşumlarında ise Safranbolu'da oluşan katların yükseklikleri normal kat yüksekliğine yakındır. Bu katlar kimi zaman yaşam alanına dahil edilirken, kimi zaman depo olarak kullanılmaktadır. Odunpazarı'nda oluşan katların yükseklikleri ise normal kat yüksekliğinden daha azdır.

Topoğrafya, şehirlerin fiziksel olarak şekillenmesine etki eden önemli bir faktördür. Arazinin topoğrafik yapısı, insanların yaşam alanlarını belirlemesi ve şekillendirmesi açısından önem arz etmektedir. İnsanın topoğrafyayı gerek koruyup gerekse müdahalesi sonucu, arazi anlamlı hale dönüşür. Yaşam alanı oluşturma ve bu alanı aktif bir şekilde kullanma çabası zaman zaman insanın topoğrafyaya müdahale etmesini de beraberinde getirir. Yapılan bu müdahaleler sonucu bazı mimari oluşumlar ortaya çıkar. Tezde yapılan analizler sonucunda, günümüz için önem arz eden, Turgut Cansever eserlerinde ve 18. 19. yüzyılların tarihi dokusunu yansıtan Safranbolu, Beypazarı, Odunpazarı kentlerinde oluşan bu öğeler; duvar, merdiven, meyilli yol, zemin kat oluşumu şeklinde gruplandırılabilir.

Tablo 3-1 Kentlerdeki duvar, merdiven, meyilli yol ve zemin kat oluşumları

SAFRANBOLU		BEYPAZARI		ODUNPAZARI	
					
					
					
					
					
					
					
					
					
					

OLUŞUMLAR

- Duvar
- Merdiven
- Meyilli Yol
- Zemin Kat

Eserlerinde topoğrafyayı aktif bir biçimde kullanan Turgut Cansever'in vadi yamaçlarına yerleştirmeyi tercih ettiği Demir Evler projesi, topoğrafyayı yer yapma konusu açısından önemli örneklerden biridir. Projedeki sokak dokusuna baktığımızda meyilli yol ve basamak oluşumları bir arada görülebilmektedir. Sokağın başlangıç noktasından baktığımızda meyilli yol arazinin eğim durumunu okumamızı sağlamaktadır. Araç trafiğine kapalı yol dokusunda oluşturulan birkaç basamak ve yer yer yol kenarında arazi eğimine bağlı oluşturulan alçak duvarlar; insanların yürüyüş esnasında durup dinlenebileceği, kimi zaman manzarayı seyredebileceği, kimi zaman ise oturup bir ağaç altında soluklanabileceği 'yer'lere dönüşmektedir.

Mimarın bir başka projesi Bodrum Sualtı Araştırma Enstitüsü'nde ise birçok yapı kütesinin bir arada olması ve arazi üzerinde topoğrafyaya uyumlu olarak parçacıl şekilde yerleşmesi sonucu zemin kat, merdiven ve duvar oluşumları ortaya çıkmıştır. Üst kotlarda oluşturulan yapılar için rıht yükseklikleri çok olmayan geniş merdivenler tasarlanarak, hem yapılar arası ulaşım ağı oluşturulmuş hem de kullanıcıların oturup dinlenebileceği bir alan tasarlanmıştır. Konaklama biriminin ön tarafında bulunan ağaç etrafında, yüksekliği az olan duvar oluşturularak, ağacın gölgesinden de faydalanılabilen kullanıcılara açık alanda bir aradalık sağlayabilen toplanma-oturma alanı tasarlanmıştır. Oluşturulan alçak duvarlar sayesinde alan; toplanma-oturma-dinlenme 'yer'ine dönüşmüştür.

Cansever'in incelenen eserlerinde, yapıların topoğrafyaya uyumlu olarak şekillenmesi duvar, merdiven, meyilli yol, zemin kat oluşumlarını da beraberinde getirmiştir. Bu oluşumlar tasarlanan alanı 'yer'e dönüştürmüştür. Topoğrafya etkisiyle oluşan bu öğeleri eski kent dokularında da bu ilkeler eşliğinde okumak mümkündür.

18. ve 19. Yüzyılın kültürünü, yaşam şeklini yansıtan Safranbolu yer yer dik yamaçların bulunduğu vadi üzerine kurulmuş bir kenttir. Kent yerleşiminin genelinde topoğrafya etkisini okumak mümkündür. Safranbolu yerleşim dokusunda ortaya çıkan duvar örneklerinde, taş duvarın kimi zaman alanı aktif kullanmak, kimi zaman bahçe sınırı oluşturmak, kimi zaman ise eğime paralel meyilli yolları tutmak için oluşturulduğunu görmekteyiz.

Kent genelinde eğimin fazla olması rıht sayısı çok olan merdivenlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Oluşan merdivenler genelde ana yol aksına paralel

şekillenmiş olup, yol sınırını vurgular niteliktedir. Bu merdivenleri; hızlı akışkan araç trafiğinden, sadece yaya ulaşımına sahip daha az yoğun olarak tanımlayabileceğimiz mahalle arası yaşantıya geçiş noktaları olarak görmek mümkündür. Safranbolu evlerinde alt katlarda kullanılan taş malzeme gibi, bu merdivenlerde genelde taş dokuya sahiptir. Sokak dokusundaki meyilli yollar kentin kurulduğu arazinin eğim durumunu okumak adına önemlidir. Yol dokusu da genel olarak taştır. Yola bakan zemin kat oluşumlarında ise mahremiyet ve farklı kullanımlarla doğrudan ilintili olarak pencere sayısı üst katlara göre daha azdır. Eğimin fazla olduğu bölgelerde bu katın yüksekliği diğer katlara göre fazladır.

Beypazarı; topoğrafyaya göre şekillenmiş bir kent olup, kuzeybatı yönünde bulunan eski kent dokusu izohips eğrilerine paralel olarak gelişim göstermiştir.

Kentte eğimli araziye oturan bir yapıda duvar, yol için istinat görevi görürken; yapıya ait düz bir bahçe alanı oluşturulmasını da sağlamıştır. Duvar; yol- bahçe arasında sınırdır. Aynı zamanda duvar, yapı-duvar arasında tasarlanan çardakla birlikte gölge oturma alanı oluşturulmasına imkan vermiştir. Sokak boyunca devam eden merdivenler ise, yolun araç trafiğine kapalı olmasını da beraberinde getirerek; kimi zaman oturma alanı, kimi zamanda çocukların oyun alanı olarak da kullanılabilir. Topoğrafyaya bağlı olarak oluşan zemin katlar, genelde üst katlardan bağımsız bölümlerdir. Bu katlarda genelde pencere olmayıp, yola açılan bir kapı mevcuttur. Kent genelinde yapılar arası mesafenin az olması, bölge halkının sosyal açıdan birbirine bağlı olmasını da beraberinde getirmiştir.

Topoğrafyaya göre şekillenen bir başka kent ise Odunpazarı'dır. Tarihi Odunpazarı kenti yoğun bir yerleşim dokusuna sahiptir. Yapılar genelde yan ve arka bahçeye sahip olup, yapı girişi sokaktadır. Kentteki eğim oranı Safranbolu ve Beypazarı'na göre daha azdır. Kentin üst kotlarında bulunan ve kentin önemli noktalarından biri olan Kurşunlu Camii ve Külliyesi'nin bahçe duvarı, cami bahçesini yoldan ayırmakla birlikte bahçe toprağını tutarak da bölgedeki ağaçlarla birlikte gölgelik bir oturma alanı oluşturulmasına imkan vermiştir. Kentte oluşan zemin katlar genel olarak yapı içinden dahil olunan daha mahrem alanlar iken, üç cephesi yol olan yapıda ise zemin kat diğer yapılardaki mahremiyet anlayışından farklı olarak daha şeffaf ve dışadönük bir ticari alan olarak tasarlanmıştır. Yapının ön cephesinin meydana andıran bir alana bakması

sonucu; zemin kat ön cephesi, dükkanda satışı yapılan ürünlerin de sergilendiği bir alana dönüştürülmüştür.

Mimar Turgut Cansever eserleri ile Safranbolu, Beypazarı ve Odunpazarı kentlerinde topoğrafyanın etkisi birlikte okunduğunda duvar, merdiven, meyilli yol ve zemin kat oluşumları açık bir biçimde görülmektedir. Bu oluşumları üst ölçekten okumak mümkün olmamaktadır. Yerleşim yerinde topoğrafya etkisini okumaya çalışıp noktasal olarak baktığımızda bu öğeleri görebilmekteyiz. Kent içindeki 'yer' yapma durumları bu öğeler ve kullanıcıyla birlikte şekillenmektedir. Bu öğeleri; gündelik hayatta çok sık karşılaştığımız, göze çok batmayan, basit oluşumlar olarak görsek de; bunlar bir bütün içinde önemli yeri olan öğeler olup alanı aktif olarak kullanmayı sağlayan, yaşamı şekillendiren önemli oluşumlardır. Bununla birlikte duvar, merdiven, meyilli yol ve zemin kat oluşumları; bütün içinde anlamlandırmaya ve okumaya çalıştığımızda çok şey ifade eden, kent içinde yaşayanların hayatına birebir etki eden önemli detaylardır.

KAYNAKÇA

- Akanoğlu, F. & Arslan, M.** (2010). Beypazarı Peyzaj Potansiyelinin Geliştirilmesi. Selçuk Tarım Ve Gıda Bilimleri Dergisi (S:47)
- Akkaya, N. N.** (2017). Turgut Cansever Ve Louis I. Kahn Mimarileri Üzerine Soruşturmalar: Bodrum Sualtı Arkeoloji Enstitüsü Kimbell Sanat Müzesi. Mardin Artuklu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Bozkurt, T.** (2012). Seyahatnamelere Beypazarı Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Tarihin Peşinde. (S: 8).
- Cansever, T.** (2009).İslam'da Şehir ve Mimari. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cansever, T.** (2010).Osmanlı Şehri. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cansever, T.** (2010).Kubbeyi Yere Koymamak. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Demirgüç, U.** (2006). Mimarlıkta Eleştirel Bölgeselcilik ve Turgut Cansever. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Deviren, S.** (2001). Mimaride Yer: Yapının Araziyle İlişkisinin Kavramsallaştırılması (1980-2000). Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Düzenli, H. İ.** (2016) Ufki Şehir Turgut Cansever'in İzinde. Klasik Yayınlar.
- Eminağaoğlu, Z. & Çevik, S.** (2006). Doğa- Kırsal Yerleşme Birliktelikleri. Kafkas Üniversitesi. Artvin Orman Fakültesi Dergisi.
- Eren, İ. Ö.** (2007). Mimarlık ve Yer İlişkisi. Yapı Dergisi (S:305)
- Gültekin, N.** (2007). Geleneksel Konut Dokusunda Kullanım Sürecinin Değerlendirilmesi-Beypazarı Örneği. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi.(c 22).
- Hacısalihoğlu, İ. Y.** (1995). Geleneksel Türk Şehri: Safranbolu. İstanbul: Türk Coğrafya Dergisi (S:30)

- Hacısalıhoğlu, İ. Y.** (1995).Şehir Coğrafyası Açısından Safranbolu-Karabük İkilemi. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kejanlı, T.** (2005). Anadolu'da İlk Yerleşmeler Ve Kentleşme Eğilimleri. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları (S:97).
- Köse, C.** (2010). Mimari ve Peyzaj Arakesitinde Topoğrafyanın Kullanımı. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Kuban, D.** (1998). Mimarlık Kavramları. Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş. İstanbul: YEM Yayınları.
- Özgen M. G.** (1984) Topoğrafya. İstanbul: İ.T.Ü. Matbaası.
- Rasimoğlu N. (2015)** Hareketin Topografyası Olarak Mimarlık. İstanbul Teknik Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Tanyeli U.** (2001) Turgut Cansever. İstanbul: Boyut Matbaacılık.
- Yılmaz, E. M. & Ulusoy, M.,** (2017), Odunpazarı Evlerinin Kültürel Miras Açısından Değerlendirilmesi: Şakirler Sokak Örneği. Akademia Sosyal Bilimler Dergisi. (S: 3).

Çevrimiçi

- Odunpazarı Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu, Odunpazarı Belediyesi, 2011
- Maya Lin, <http://www.contemporist.com/systematic-landscapes-by-maya-lin/>, 15 Temmuz 2018.
- Bekir Arslan, Safranbolu, <http://blog.bekirarslan.info/safranbolu/>, 11 Mayıs 2016.
- Topoğrafik Haritalardan Kesit Çıkarılması, <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~kdirik/Ders-2.pdf>, 15 Eylül 2018.
- https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/68305/mod_resource/content/0/T_OPOGRAFYA.pdf, 20 Eylül 2018.
- <http://beypazaridh.gov.tr/detay.php?id=143&cid=111>, 2 Mayıs 2017.
- <http://www.arkitera.com/proje/2807/karatepe-acik-hava-muzesi>, 15 Nisan 2018.

- https://archnet.org/sites/791/media_contents/21440 , 5 Nisan 2018.
- <http://www.arkitera.com/proje/3229/turk-tarih-kurumu> , 10 Temmuz 2018.
- <http://www.arkitera.com/proje/3229/turk-tarih-kurumu> , 9 Temmuz 2018.
- <http://www.arkitera.com/proje/3229/turk-tarih-kurumu> , 9 Temmuz 2018.
- <http://www.beypazari.gov.tr/beypazari-tarihi> , 5 Mayıs 2018.
- <http://www.odunpazari.gov.tr/tarihi> , 18 Nisan 2017.
- [http://turkiyedegez.com/2622-kursunlu camii ve kulliyesi-hakkinda-bilgi.html](http://turkiyedegez.com/2622-kursunlu-camii-ve-kulliyesi-hakkinda-bilgi.html) , 30 Mayıs 2018.
- <https://gezipgordum.com/eskisehir-kursunlu-camii-ve-kulliyesi/> ,10 Temmuz 2018.